

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Σχέδιο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης της
Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΑΡΑΜΑΝΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ
ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΙΟΣ

ΒΟΛΟΣ, 2019

Δήλωση

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λ.π., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία: 17/09/2019

Ονοματεπώνυμο: ΚΑΡΑΜΑΝΙΔΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

Υπογραφή:

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον κύριο Δέφνερ Αλέξιο επιβλέποντα καθηγητή μου για την άριστη συνεργασία που είχαμε όλους αυτούς τους μήνες, καθώς και για τις παρατηρήσεις και συμβουλές που μου έδωσε για την επίτευξη αυτής. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τους βαθμολογητές μου την κυρία Ντυκέν Μ.Ν. και τον κύριο Τοπάλογλου Ε., καθώς και τους καθηγητές του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης με τους οποίους συνεργάστηκα όλα αυτά τα χρόνια για την βοήθεια και τις συμβουλές τους.

Ακόμη οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στους γονείς μου που μου έδωσαν την ευκαιρία να ζήσω αυτά τα πέντε όμορφα χρόνια στην πόλη του Βόλου και να σπουδάσω. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι φίλοι μου και κυρίως η Όλγα, η Ανδριάννα, η Αθηνά, η Μαρία κ.α. για την στήριξη και την εμπύχωση που μου έδωσαν όλα αυτά τα χρόνια.

Τέλος, ευχαριστώ τους φορείς της περιοχής, καθώς και τα άτομα που απάντησαν στα ερωτηματολόγια της έρευνας πεδίου προκειμένου να διεξαχθεί με επιτυχία η έρευνα της παρούσας διπλωματικής.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	2
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	8
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ	10
ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ.....	11
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	13
ABSTRACT	14
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	18
1.1 ΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	18
1.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	21
1.3 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	23
1.4 ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ Π.Ε. ΚΟΖΑΝΗΣ	37
4.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ	37
4.2 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	39
4.2.1 ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑ.....	39
4.2.2 ΟΡΥΚΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ	39
4.2.3 ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	40
4.2.4 ΧΛΩΡΙΔΑ ΚΑΙ ΠΑΝΙΔΑ	41
4.2.5 ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ.....	43
4.3 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ.....	43
4.4 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	46
4.5 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	51
4.6 ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	56
4.6.1 ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ	56
4.6.2 ΕΝΕΡΓΕΙΑ	59
4.6.3 ΔΙΚΤΥΟ ΥΔΡΕΥΣΗΣ – ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ – ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ.....	59
4.6.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	62
5.1 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ.....	62

5.1.1 ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ	62
5.1.1.1 ΛΙΜΝΗ ΠΟΛΥΦΥΤΟΥ.....	62
5.1.1.1 ΓΕΩΠΑΡΚΑ	63
5.1.2 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ	65
5.1.2.1 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ.....	65
5.1.2.2 ΜΟΥΣΕΙΑ	67
5.1.2.3 ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ	76
5.1.2.4 ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ.....	85
5.1.2.5 ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ.....	88
5.1.2.6 ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ	89
5.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ.....	89
5.2.1 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ.....	89
5.2.2 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	91
5.2.2.1 ΜΟΥΣΕΙΑ	91
5.2.2.2 ΘΕΑΤΡΑ – ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ.....	91
5.2.2.3 ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ.....	92
5.2.2.4 ΛΟΙΠΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	92
5.2.3 ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	93
5.3 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ.....	96
5.4 ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT.....	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ	106
6.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΟ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ ΤΟΥ EXCEL	106
6.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕ SPSS ΚΑΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ	118
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	127
7.1 ΟΡΑΜΑ	127
7.2 ΑΞΟΝΕΣ – ΜΕΤΡΑ – ΔΡΑΣΕΙΣ	127
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	134
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΘΡΩΣΗ	137
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	140
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	142
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV: ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	144
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ.....	147
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	153
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	158

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.1: ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ (ΕΕΜΤ).....	19
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.1: ΈΚΤΑΣΗ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΕΙΩΝ ΔΗΜΩΝ	43
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.2: ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ ΤΗΣ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1991, 2001 ΚΑΙ 2011	46
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.3: ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΔΕ ΤΗΣ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 1991, 2001 ΚΑΙ 2011	47
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.4: ΔΕΙΚΤΕΣ ΔΟΜΗΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΔΗΜΟΥΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2001 ΚΑΙ 2011	50
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.5: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΕΠ ΑΠΟ ΤΟ 200 ΕΩΣ ΤΟ 2015 ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕ ΤΗΣ Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	51
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.6: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΗ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (2001) ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ, ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΩΝ.....	52
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.7: ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΗ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (2011) ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ, ΠΕ ΚΑΙ ΔΗΜΩΝ .	53
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.8: ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΑΝΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΤΟΜΕΑ (2001) ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ, ΠΕ ΚΑΙ ΔΗΜΩΝ	54
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.9: ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΑΝΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΤΟΜΕΑ (2011) ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ, ΠΕ ΚΑΙ ΔΗΜΩΝ	54
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.10: ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ (2011) ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ, ΠΕ ΚΑΙ ΔΗΜΩΝ	55
ΠΙΝΑΚΑΣ 4.11: ΚΤΙΡΙΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΩΝ ΤΗΣ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ (2011).....	60
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.1: ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ (ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΚΑΙ ΟΜΟΕΙΔΗ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ) ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ (2003 - 2017).....	90
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.2: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΦΙΞΕΩΝ ΣΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΠΛΗΝ CAMPINGS ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΚΑΙ ΗΜΕΔΑΠΩΝ (2003 - 2017).....	97
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.3: ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΩΝ ΣΕ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΠΛΗΝ CAMPINGS ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΚΑΙ ΗΜΕΔΑΠΩΝ (2003 - 2017)	99
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.4: ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΣΕ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΥΣΕΙΑ ΤΗΣ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ (2010 - 2017).....	101
ΠΙΝΑΚΑΣ 5.5: ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΡΑΤΙΚΟ ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΑ ΚΟΖΑΝΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΤΗ 2003 - 2017.....	102
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.1: ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ	119
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.2: ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ	120
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.3: ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΙΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ.....	121
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.4: ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΙΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ	123
ΠΙΝΑΚΑΣ 6.5: ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΛΟ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ	124

ΠΙΝΑΚΑΣ 6.6: ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΗΛΙΚΙΑ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ	125
ΠΙΝΑΚΑΣ 7.1: ΜΕΤΡΑ ΠΟΥ ΠΡΟΤΕΙΝΟΝΤΑΙ ΣΕ ΚΑΘΕ ΑΞΟΝΑ	128

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

ΓΡΑΦΗΜΑ 4.1: ΕΠΙΘΕΣΗ ΗΛΙΚΙΑΚΩΝ ΠΥΡΑΜΙΔΩΝ 1991 - 2001 ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	48
ΓΡΑΦΗΜΑ 4.2: ΕΠΙΘΕΣΗ ΗΛΙΚΙΑΚΩΝ ΠΥΡΑΜΙΔΩΝ 2001 - 2011 ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	49
ΓΡΑΦΗΜΑ 4.3: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΕΠ ΑΠΟ ΤΟ 2000 ΕΩΣ ΤΟ 2015 ΜΕΤΑΞΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕ ΤΗΣ.....	52
ΓΡΑΦΗΜΑ 5.1: ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΠΛΗΝ CAMPINGS ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΑΣ, ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΚΑΙ ΗΜΕΔΑΠΩΝ (2003 - 2017).....	101
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.1: ΦΥΛΟ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ	106
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.2: ΗΛΙΚΙΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ	106
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.3: ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ.....	107
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.4: ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ	108
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.5: ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΜΟΝΗΣ ΤΩΝ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ	108
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.6: ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ	109
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.7: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΕΛΚΥΟΥΝ ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	110
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.8: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΜΠΟΔΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	111
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.9: ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΘΕΤΕΙ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΓΙΑ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ	112
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.10: ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	113
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.11: ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΑΝΑΠΤΥΧΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ	114
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.12: ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	115
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.13: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΒΟΗΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	116
ΓΡΑΦΗΜΑ 6.14: ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΕΡΩΤΩΜΕΝΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	117

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

EIKONA 2.1: ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΗΕΛΕΧΡΟ ΣΤΟ ΜΑΡΟΥΣΙ	30
EIKONA 2.2: ΜΑΡΙΝΑ ΦΛΟΙΣΒΟΥ	28
EIKONA 2.3: ΜΑΡΙΝΑ ΑΛΙΜΟΥ	31
EIKONA 2.4: ΜΑΡΙΝΑ ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	31
EIKONA 2.5: ΑΤΤΙΚΗ ΟΔΟΣ	32
EIKONA 2.6: ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΊΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ	33
EIKONA 2.7: ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΠΟΥ ΣΤΕΓΑΖΕΤΑΙ ΣΤΟ ΚΠΙΣΝ	33
EIKONA 5.1: ΥΨΗΛΗ ΓΕΦΥΡΑ ΣΕΡΒΙΩΝ	60
EIKONA 5.2: ΓΕΦΥΡΑ ΡΥΜΝΙΟΥ	62
EIKONA 5.3: ΓΕΩΠΑΡΚΟ ΜΠΟΥΧΑΡΙΑ - ΝΟΧΤΑΡΙΑ	63
EIKONA 5.4: ΦΑΡΑΓΓΙ ΣΕΡΒΙΩΝ	64
EIKONA 5.5: ΚΑΤΑΡΡΑΧΤΕΣ ΣΚΕΠΑΣΜΕΝΟΥ	65
EIKONA 5.6: ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΤΑΦΟΣ ΣΤΟΥΣ ΠΥΡΓΟΥΣ ΕΟΡΔΑΙΑΣ	66
EIKONA 5.7: ΑΡΧΑΙΑ ΠΟΛΗ ΑΙΑΝΗΣ	66
EIKONA 5.8: ΚΑΣΤΡΟ ΣΕΡΒΙΩΝ	67
EIKONA 5.9: ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΟΖΑΝΗΣ	68
EIKONA 5.10: ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ	69
EIKONA 5.11: ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ	69
EIKONA 5.12: ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΙΑΝΗΣ	70
EIKONA 5.13: ΠΡΟΑΥΛΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΑΙΑΝΗΣ	71
EIKONA 5.14: ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	71
EIKONA 5.15: ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΟΖΑΝΗΣ	72
EIKONA 5.16: ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑΣ	73
EIKONA 5.17: ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΡΑΤΥΡΑΣ	73
EIKONA 5.18: ΠΑΛΑΙΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ	74
EIKONA 5.19: ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ	75
EIKONA 5.20: ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΟΨΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΖΑΝΗΣ	76
EIKONA 5.21: ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΟΨΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΟΖΑΝΗΣ	76
EIKONA 5.22: ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΗΝ ΑΙΑΝΗ (ΕΙΣΟΔΟΣ ΝΑΟΥ)	77
EIKONA 5.23: ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΗΝ ΑΙΑΝΗ (ΠΛΑΪΝΗ ΟΨΗ ΝΑΟΥ)	78
EIKONA 5.24: ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΤΗΝ ΑΙΑΝΗ	79
EIKONA 5.25: ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΗΝΑ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ Η ΜΙΚΡΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ ΤΟΥ ΓΑΛΑΤΑ	80
EIKONA 5.26: ΑΝΤΙΓΡΑΦΟ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗΣ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	80
EIKONA 5.27: ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΣΤΟ ΣΙΣΑΝΙ	81
EIKONA 5.28: ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΜΙΚΡΟΚΑΣΤΡΟΥ ΣΤΗΝ ΣΙΑΤΙΣΤΑ	82
EIKONA 5.29: ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΣΤΟ ΔΡΥΟΒΟΥΝΟ	83
EIKONA 5.30: ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΟΣ ΣΤΟ ΒΥΘΟ ΒΟΪΟΥ	83
EIKONA 5.31: ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΡΑΤΥΡΑ	84
EIKONA 5.32: ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΑΧΙΛΛΕΙΟΥ ΣΤΟΝ ΠΕΝΤΑΛΟΦΟ	85
EIKONA 5.33: ΟΙΚΙΑ Γ. ΛΑΣΣΑΝΗ	86
EIKONA 5.34: ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΓΡ. ΒΟΥΡΚΑ	87
EIKONA I: ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ ΣΤΑ ΣΕΡΒΙΑ	153
EIKONA II: ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΡΑΤΥΡΑ	153
EIKONA III: ΚΟΒΕΝΤΑΡΕΙΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΖΑΝΗΣ	154
EIKONA IV: ΜΑΝΟΥΣΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ	155

ΕΙΚΟΝΑ V: ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑΣ.....	155
ΕΙΚΟΝΑ VI: ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑΣ.....	156
ΕΙΚΟΝΑ VII: ΕΙΣΟΔΟΣ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ ΠΟΥΛΚΩΣ ΣΤΗΝ ΣΙΑΤΙΣΤΑ	156
ΕΙΚΟΝΑ VIII: ΘΩΜΑΪΔΙΟ ΔΙΔΑΚΤΗΡΙΟ ΒΛΑΣΤΗΣ.....	157
ΕΙΚΟΝΑ IX: ΤΡΑΜΠΙΑΝΤΖΕΙΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ	157

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

ΧΑΡΤΗΣ 4.1: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	38
ΧΑΡΤΗΣ 4.2: ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΣΤΗΝ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	42
ΧΑΡΤΗΣ 4.3: ΔΗΜΟΙ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	45
ΧΑΡΤΗΣ 4.4: ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	58
ΧΑΡΤΗΣ 5.1: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	95

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

SCI	Sites of Community Importance / Τόποι Κοινοτικής Σημασίας
SPA	Special Protection Areas / Ζώνη Ειδικής Προστασίας
SPSS	Statistical Package for Social Sciences/ Στατιστικό Πακέτο για Κοινωνικές Επιστήμες
SWOT	Strengths Weaknesses Opportunities Threats/ Δυνατότητες Αδυναμίες Ευκαιρίες Απειλές
TAP	Trans Adriatic Pipeline/ Δια δραστικός Αγωγός Αδριατικής
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/ Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών
ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑμΕΑ	Άτομα με Αναπηρία
ΑΣΑ	Αστικά Στερεά Απόβλητα
ΓΠΧΣΑΑ	Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΔΕ	Δημοτική Ενότητα
ΔΕΗ	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
ΕΕΜΤ	Ειδικές Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού
ΕΖΔ	Ειδική Ζώνη Διατήρησης
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΟ	Εθνική Οδός
ΕΠΧΣΑΑ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΖΕΠ	Ζώνη Ειδικής Προστασίας
ΙΕΚ	Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΚΑΖ	Καταφύγια Άγριας Ζωής
ΚΔΒΚ	«Κοβεντάρειος» Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης
ΚΕΟΔ	Κεντρικές Εγκαταστάσεις Ολοκληρωμένης Διαχείρισης
ΚΠΙΣΝ	Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος
ΚΤΕΛ	Κοινά Ταμεία Εισπράξεων Λεωφορείων
ΜΜΕ	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

ΝΠΔΔ	Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΑΘΕ	Πάτρα Αθήνα Θεσσαλονίκη Εύζωνοι
ΠΑΚ	Περιοχή Αιολικής Καταλληλότητας
ΠΑΠ	Περιοχή Αιολικής Προτεραιότητας
ΠΕ	Περιφερειακή Ενότητα
ΠΕΟ	Περιφερειακή Επαρχιακή Οδός
ΠΕΣΔΑ	Περιφερειακά Σχέδια Διαχείρισης Αποβλήτων
ΠΠΧΣΑΑ	Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
ΣΕΤΕ	Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
ΣΕΦ	Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας
ΤΕΙ	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
ΤΙΦΚ	Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους
ΥΗΣ	Υδροηλεκτρικός Σταθμός
ΥΠΑ	Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας Κλιματικής Αλλαγής
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός είναι ένα φαινόμενο το οποίο παρουσιάζει ραγδαία εξέλιξη τα τελευταία χρόνια και συμβάλλει στην ανάπτυξη και ανάδειξη μιας περιοχής. Ο τουρισμός μιας περιοχής μπορεί να στηρίζεται είτε στο πολιτιστικό της απόθεμα όπως είναι τα μουσεία, οι αρχαιολογικοί χώροι, τα ήθη και έθιμα, είτε στους φυσικούς πόρους της περιοχής όπως είναι η χλωρίδα και η πανίδα της ή γενικότερα το φυσικό της τοπίο.

Συχνά, ο τουρισμός αποτελεί βασικό πυλώνα της οικονομίας, προσφέροντας θέσεις απασχόλησης, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση του ΑΕΠ της χώρας και των περιφερειών και ως τούτο συνδέεται άμεσα με την περιφερειακή ανάπτυξη. Ακόμη για να είναι επιτυχημένος ο τουρισμός σε μια περιοχή επιβάλλεται να στηρίζεται και να ακολουθεί τις αρχές της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης.

Τέλος η σωστή και ολοκληρωμένη ανάπτυξη μιας περιοχής απαιτεί τη διαμόρφωση σχεδίου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης το οποίο θα εξασφαλίσει την κατάλληλη και βιώσιμη αξιοποίηση των τοπικών πόρων. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η εκπόνηση ενός σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης για την Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης προκειμένου η περιοχή αυτή να είναι σε θέση να αναδεικνύει και να αξιοποιήσει τους πολλαπλούς φυσικούς, πολιτισμικούς, ανθρωπίνους και οικονομικούς της πόρους.

Λέξεις – Κλειδιά: Τουρισμός, Βιώσιμος Τουρισμός, Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού, Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης

ABSTRACT

Tourism is a phenomenon that has been evolving rapidly in recent years and contributes to the growth and development of an area. Tourism of an area can be based either on its cultural reserve such as museums, archaeological sites, customs and customs, or on the natural resources of the area such as its flora and fauna, or its natural landscape in general.

Often, tourism is a key pillar of the economy, providing jobs, contributing to the GDP of the country and the regions and thus directly linked to regional development. Even if tourism in a region is to be successful, it must support and adhere to the principles of sustainable and sustainable development.

Finally, the proper and integrated development of an area requires the development of a sustainable tourism development plan that will ensure the proper and sustainable use of local resources. The purpose of this work is to develop a tourism development plan for the Kozani Regional Unit in order to enable this region to highlight and utilize its multiple natural, cultural, human and financial resources.

Key words: Tourism, Sustainable Tourism, Alternative Forms of Tourism, Regional Unit of Kozani

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τουρισμός τα τελευταία χρόνια αποτελεί μια «βιομηχανία» χρήματος, που ευνοεί τις επενδύσεις και την ανάπτυξη περιοχών που ήταν υποβαθμισμένες. Μέσα από τον τουρισμό μια περιοχή μπορεί να προβάλλει τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους που διαθέτει, την πολιτιστική της κληρονομιά, τα ήθη και τα έθιμα και να τα προσφέρει στους επισκέπτες – τουρίστες της περιοχής, δημιουργώντας έσοδα για τους κατοίκους και τις επιχειρήσεις της περιοχής όπως και για την ίδια την περιοχή στο σύνολο της.

Όλα αυτά μπορούν να αναδειχθούν μέσα από ένα εξειδικευμένο Σχέδιο Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης το οποίο θα παρέχει αναπτυξιακές κατευθύνσεις και στόχους για την περιοχή. Η εκπόνηση ενός τέτοιου σχεδίου είναι απαραίτητη καθώς αποφεύγονται τυχόν προβλήματα που υπάρχουν στον τομέα του τουρισμού, προωθούνται και αναδεικνύονται οι τουριστικοί πόροι της περιοχής και τέλος υπάρχει εναρμόνιση με τους ισχύοντες θεσμούς.

Η πρωτοτυπία της παρούσας εργασίας έγκειται στο ότι συνδυάζει τον τουρισμό με την βιωσιμότητα μέσα από ένα Σχέδιο Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας. Επιπλέον προωθούνται οι σπάνιοι φυσικοί πόροι της περιοχής (Γεωπάрко Μπουχάρια – Νοχτάρια) και επιδιώκεται η ανάπτυξη τους βάση των αρχών της βιωσιμότητας. Στην Ελλάδα δεν έχουν σχεδιαστεί και εφαρμοστεί τέτοιου είδους σχέδια σε επίπεδο Περιφερειακής Ενότητας, παρά μόνο έχουν εκπονηθεί και υλοποιηθεί κάποιες μελέτες σχετικά με τον τουρισμό σε όλη την χώρα σε επίπεδο Περιφέρειας.

Στόχος της εργασίας είναι η σύνδεση του τουρισμού με την βιώσιμη ανάπτυξη και η εφαρμογή δράσεων μέσα από ένα Σχέδιο Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης για την Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης, ώστε να αποτελέσει πόλο – έλξης επισκεπτών – τουριστών στο μέλλον, καθώς συγκεντρώνει πλήθος φυσικών και πολιτιστικών πόρων τα οποία είναι έχουν μεγάλη σημασία τόσο για την περιοχή όσο και για την υπόλοιπη χώρα. Ακόμη επιδιώκει να απαντήσει στα ερευνητικά ερωτήματα τα οποία είναι τα εξής:

- Διαθέτει η περιοχή ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που να μπορεί να προβάλλει;
- Με ποιον τρόπο θα μπορέσει η ΠΕ Κοζάνης να αναδείξει τον τουρισμό της που θα την κάνει πόλο – έλξης;
- Ποιες μορφές τουρισμού είναι δυνατόν να αναπτυχθούν στην περιοχή της ΠΕ Κοζάνης;

Πιο αναλυτικά η εργασία αποτελείται από 8 κεφάλαια. Στο Κεφάλαιο 1 αναλύεται το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας, γίνεται αναφορά στην σημασία του τουρισμού, τα είδη και τις επιπτώσεις του. Ακόμη τονίζεται η σημασία του τουρισμού στην ελληνική οικονομία και στην περιφερειακή ανάπτυξη, ενώ στο ίδιο κεφάλαιο αναφέρονται και οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και κατά πόσο αυτές εφαρμόζονται στο μοντέλο της Ελλάδας. Στη συνέχεια στο Κεφάλαιο 2 αναφέρεται ένα παράδειγμα για μια περιοχή (Περιφέρεια Αττικής) στην Ελλάδα για την οποία έχει εκπονηθεί σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης που έχει ως στόχο την βιωσιμότητα.

Στο Κεφάλαιο 3 παρουσιάζεται η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε για την εφαρμογή της έρευνας πεδίου με ερωτηματολόγια καθώς και ο τρόπος με τον οποίον έγινε η διεξαγωγή των αποτελεσμάτων αυτής. Το Κεφάλαιο 4 αφορά την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης που επικρατεί στην Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης. Πιο αναλυτικά εξετάστηκαν η γεωγραφική χωροθέτηση της περιοχής και η διοικητική της διάρθρωση, η πλούσια φυσική της κληρονομιά (ορυκτός πλούτος, χλωρίδα, πανίδα κτλ.), η δημογραφική και οικονομική εξέλιξη της περιοχής μέσα στις δεκαετίες και τέλος η μεταφορική διασύνδεση της με την υπόλοιπη Ελλάδα όπως και οι τεχνικές υποδομές που την απαρτίζουν.

Το Κεφάλαιο 5 επικεντρώνεται στο τουριστικό προφίλ της Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης και πιο συγκεκριμένα στους τουριστικούς πόρους της περιοχής, είτε είναι φυσικοί, είτε πολιτιστικοί (λίμνη Πολυφύτου, μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, εκκλησίες, ήθη και έθιμα, κτλ.). Στο ίδιο κεφάλαιο, εξετάζονται οι τουριστικές υποδομές της περιοχής όπως ξενοδοχειακά καταλύματα, πολιτιστικές εγκαταστάσεις κ.α., καθώς και η τουριστική κίνηση της περιοχής μέσω της ανάλυσης των αφίξεων ημεδαπών και αλλοδαπών. Το Κεφάλαιο 5 ολοκληρώνεται με την παρουσίαση σε πίνακα της Ανάλυσης SWOT στην οποία αναφέρονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της περιοχής καθώς και οι ευκαιρίες και απειλές που έχει προκειμένου να αποτελέσει τουριστικό πόλο – έλξης στο μέλλον.

Στο Κεφάλαιο 6 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου η οποία πραγματοποιήθηκε με τη συμπλήρωση ερωτηματολογίου. Η επεξεργασία των συλλεγμένων πρωτογενών δεδομένων βασίστηκε στην περιγραφική στατιστική, περιλαμβάνοντας την παραγωγή διαγραμμάτων μέσω του προγράμματος Excel καθώς και την συστηματική ανάλυση συσχετίσεων των κυρίων μεταβλητών με βάση τόσο το

φύλο όσο και την ηλικία, μέσω του στατιστικού προγράμματος SPSS. Στο Κεφάλαιο 7 παρουσιάζονται οι προτάσεις για την ανάδειξη της περιοχής σε τουριστικό προορισμό και οι οποίες έγιναν σύμφωνα με το τρίπτυχο Άξονες – Μέτρα – Δράσεις. Τέλος στο Κεφάλαιο 8 συνοψίστηκαν τα συμπεράσματα που προέκυψαν από όλη την εργασία και απαντήθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Στο κεφάλαιο ο τουρισμός στην Ελλάδα, αρχικά γίνεται μια αναφορά στους ορισμούς του τουρισμού και του βιώσιμου τουρισμού σε γενικό πλαίσιο. Ακόμη αναφέρονται οι Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού και όχι οι μαζικές μορφές τουρισμού καθώς είναι δύσκολο να αναπτυχθούν στην περιοχή μελέτης. Τέλος εστιάζει στον ελλαδικό χώρο, στην επιρροή του τουρισμού στην οικονομία του και την εφαρμογή των αρχών του βιώσιμου τουρισμού σε αυτόν.

1.1 ΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο τουρισμός είναι ένα φαινόμενο που εδώ και δεκαετίες δεν έχει καταφέρει να αποδοθεί με έναν και μόνο ορισμό. Τόσο στην ξενόγλωσση όσο και στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία περιγράφεται με διαφορετικούς συνεχώς τρόπους, με κοινό όμως χαρακτηριστικό, το ότι αποτελεί ένα φαινόμενο που σχετίζεται με τον άνθρωπο για επικοινωνία, ψυχαγωγία και προσκόμιση εμπειριών από την μετακίνηση του σε διαφορετικό προορισμό από τον τόπο κατοικίας του. Ο Burkat και ο Medlik το 1981 διατύπωσαν την θεωρία ότι ο τουρισμός είναι το φαινόμενο κατά το οποίο ο άνθρωπος επισκέπτεται προσωρινώς, περιοχές εκτός του τόπου διαμονής του για να εκπληρώσει διάφορους σκοπούς (Lickorish, κ.α. 1997: 2).

Σε συνέχεια του παραπάνω ορισμού ο Mathieson και ο Wall ένα χρόνο αργότερα το 1982 διατύπωσαν έναν άλλον ορισμό, ο οποίος εν μέρει ταυτίζεται με τον προηγούμενο. Θεωρούν ότι ο τουρισμός είναι η προσωρινή μετακίνηση του ατόμου σε προσωρινούς προορισμούς εκτός κατοικίας και εργασίας και η επίτευξη δραστηριοτήτων στις περιοχές αυτές ικανοποιεί τις ανάγκες του (Gunn, 2002: 9).

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω ο τουρισμός είναι ένα σύνθετο φαινόμενο, το οποίο έχει πολλά χαρακτηριστικά και μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε επιμέρους είδη. Τα τελευταία χρόνια η μορφή τουρισμού που αναπτύσσεται ραγδαία είναι ο εναλλακτικός τουρισμός, ο οποίος στοχεύει στην προστασία του περιβάλλοντος και στην ανάδειξη των πόρων που διαθέτει μια περιοχή. Επιπλέον είναι μια μορφή τουρισμού η οποία σε πρώτο στάδιο σχεδιάζεται προτού υλοποιηθεί, διαφυλάσσει τις αξίες της περιοχής που εφαρμόζεται, αναπτύσσεται με βάση της ευκαιρίες που διαθέτει μια περιοχή και με την βοήθεια των ντόπιων κατοίκων (Ανδριώτης, 2005:82,84-85).

Οι Ειδικές Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού ποικίλουν και συνεχώς αυξάνονται, με βάση το τι ζητά και ποια είναι τα ενδιαφέροντα του επισκέπτη – τουρίστα. Πιο αναλυτικά οι κυριότερες μορφές του εναλλακτικού τουρισμού παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 1.1: Ειδικές Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού (EEMT)

EEMT	Ερμηνεία
1. Αγροτουρισμός/Αγροτικός τουρισμός	Η σχέση με την ύπαιθρο, η συμμετοχή σε αγροτικές δραστηριότητες και η επαφή με την αγροτική παράδοση
2. Οικοτουρισμός/ Οικολογικός τουρισμός	Η σχέση με το φυσικό περιβάλλον και η διατήρηση και η προστασία αυτού
3. Χιονοδρομικός τουρισμός/ Τουρισμός χιονοδρομικών σπορ	Η δραστηριοποίηση σε χιονοδρομικά κέντρα κατά τους χειμερινούς μήνες
4. Ορεινός τουρισμός/ Ορειβατικός τουρισμός	Η σχέση με την υπαίθρου – φύσης και οι ορεινές δραστηριότητες όπως η ορειβασία, η αναρρίχηση κ.α
5. Πολιτισμικός τουρισμός	Η αξιοποίηση και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, των ηθών και των εθίμων κ.α
6. Θρησκευτικός τουρισμός	Η σχέση με την θρησκεία και η γνωριμία - μελέτη της θρησκευτικής παράδοσης – κληρονομιάς.
7. Εκπαιδευτικός / επιστημονικός τουρισμός	Η σχέση με την εκπαίδευση και την επιστήμη ως συνέπεια των επιστημονικών ερευνών
8. Αστικός τουρισμός	Η σχέση με το αστικό τοπίο μιας πόλης και την ανάδειξη του αστικού περιβάλλοντος της
9. Συνεδριακός τουρισμός	Η σχέση με την επιστήμη, την πολιτική, κ.α
10. Εκθεσιακός τουρισμός	Η σχέση με την προβολή και παρουσίαση προϊόντων και η αγορά αυτών
11. Τουρισμός κινήτρων	Η ανταμοιβή εργαζομένων μιας εταιρείας μετά την επίτευξη μιας καλής απόδοσης τους
12. Ατομικό επαγγελματικό ταξίδι	Η ατομική μετακίνηση ατόμων μιας εταιρείας για επαγγελματικό σκοπό
13. Θαλάσσιος τουρισμός	Η σχέση με την θάλασσα και οι δραστηριότητες για αναψυχή κ.α

14. Τουρισμός γιότινγκ & ιστιοπλοΐας	Η ενοικίαση πολυτελών σκαφών και γιοτ
15. Τουρισμός κρουαζιέρας	Η ικανοποίηση των απαιτήσεων των επισκεπτών – τουριστών πάνω σε ειδικό σκάφος
16. Τουρισμός θαλάσσιων σπορ / ναυταθλητισμός	Η σχέση με αθλήματα εντός του νερού, όπως κολύμβηση, κωπηλασία, κ.α
17. Ιαματικός τουρισμός / Θεραπευτικός τουρισμός	Η επίσκεψη από ασθενείς ή άτομα τρίτης ηλικίας, που πάσχουν από κάποια ασθένεια σε ιαματικούς τόπους
18. Κοινωνικός τουρισμός	Η σχέση με ειδικές κατηγορίες ατόμων όπως άνεργοι, άτομα τρίτης ηλικίας, ΑμΕΑ κ.α
19. Τουρισμός καζίνο	Η στροφή από άτομα στα τυχερά παιχνίδια και η επιδίωξη της απόκτησης πλούτου μέσω αυτών
20. Τουρισμός θεματικών πάρκων / μουσείων	Η σχέση με την ψυχαγωγία, την εκπαίδευση και την επιμόρφωση
21. Τουρισμός γκολφ	Η ανάπτυξη δραστηριοτήτων γύρω από το γκολφ
22. Τουρισμός περιπέτειας	Οι δραστηριότητες της υπαίθρου με χαρακτηριστικό βαθμό δυσκολίας
23. Μεγάλες διοργανώσεις / Mega events	Η δημιουργία εκδηλώσεων μεγάλων διαστάσεων, με συγκεκριμένο θέμα και η πραγματοποίηση σε συγκριμένο χρονικό διάστημα
24. Παραθερισμός	Έχει άμεση σχέση με την δεύτερη κατοικία
25. Οργανωμένο real estate εξοχικών κατοικιών	Έχει άμεση σχέση με την δεύτερη κατοικία και την αγορά πολυτελής κατοικία μέσω κάποιας εταιρείας real estate
26. Χρονομετρική μίσθωση	Η ενοικίαση ενός δωματίου σε ένα ξενοδοχειακό συγκρότημα για κάποιες ημέρες του χρόνου και για κάθε χρόνο

Πηγή: Κοκκώσης, Τσάρτας, Γκρίμπα, 2011:136-154, 196-208, 247-263, 297-313, 347-359, 403-418, 460-462

Οι ΕΕΜΤ όπως αναφέρθηκε και παραπάνω είναι πολλές και διαφοροποιούνται συνεχώς. Όπως όμως προκύπτει τόσο από την ελληνόγλωσση όσο και από την ξενόγλωσση βιβλιογραφία οι μορφές αυτού του είδους τουρισμού, οι οποίες καταγράφονται και στον πίνακα 1 κατηγοριοποιούνται σε διάφορες ομάδες ανάλογα με το κίνητρο που έχει η κάθε μια για να μπορέσει να αναπτυχθεί και να προβληθεί καλύτερα.

Οι Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού ομαδοποιούνται σε επτά κατηγορίες. Η πρώτη ομάδα έχει ως κίνητρο την επαφή με το φυσικό περιβάλλον (Αγροτουρισμός, Οικοτουρισμός, Χιονοδρομικός τουρισμός, Ορεινός τουρισμός) και αποσκοπεί στην βιώσιμη ανάπτυξη αυτών, η επόμενη ομάδα στοχεύει στην πνευματική ανάπτυξη του επισκέπτη – τουρίστα μέσα από τον πολιτισμό, τη θρησκεία και την εκπαίδευση (Πολιτισμικός τουρισμός, Θρησκευτικός τουρισμός, Εκπαιδευτικός τουρισμός, Αστικός τουρισμός). Στη συνέχεια η τρίτη ομάδα έχει κίνητρο τα επαγγελματικά ενδιαφέροντα και αναφέρεται στον Συνεδριακό και Εκθεσιακό τουρισμό, στον Τουρισμό Κινήτρων και στο Ατομικό Επαγγελματικό Ταξίδι. Η τέταρτη ομάδα έχει να κάνει κυρίως με το υγρό στοιχείο και πιο συγκεκριμένα με την θάλασσα και απευθύνεται σε χώρες που αναπτύσσουν δραστηριότητες που έχουν σχέση με αυτήν (Θαλάσσιος τουρισμός, Τουρισμός γιότινγκ & ιστιοπλοΐας, Τουρισμός κρουαζιέρας, Τουρισμός θαλάσσιων σπορ / ναυταθλητισμός). Στην πέμπτη ομάδα κίνητρο αποτελεί η καταπολέμηση και η πρόληψη διαφόρων θεμάτων που σχετίζονται με την υγεία και η καλύτερη ποιότητα ζωής για κάποιες ειδικές κατηγορίες ατόμων (Ιαματικός και Κοινωνικός τουρισμός). Στην προτελευταία κατηγορία εντάσσονται ο Τουρισμός καζίνο, ο Τουρισμός θεματικών πάρκων / μουσείων, ο Τουρισμός γκολφ, ο Τουρισμός περιπέτειας και οι Μεγάλες διοργανώσεις / Mega events και έχει ως κυρίαρχο κίνητρο τον θεαματικό τουρισμό. Τέλος στην τελευταία κατηγορία εντάσσονται, ο Παραθερισμός, το Οργανωμένο real estate εξοχικών κατοικιών και η Χρονομετρική μίσθωση (Κοκκώσης κ.α. 2011:125-127).

1.2 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Οι διάφορες μορφές τουρισμού ανάλογα με τον τρόπο που εφαρμόζονται μπορούν να αποφέρουν κάποιες επιπτώσεις στον οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό και πολιτιστικό τομέα. Οι επιπτώσεις αυτές μπορεί σε ένα βαθμό να είναι θετικές, ενώ σε περιπτώσεις όπου υπάρχει μη σωστή διαχείριση του τουρισμού ή ο λεγόμενος υπερτουρισμός μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τους παραπάνω τομείς.

➤ **Οικονομικός Τομέας**

Οι οικονομικές επιπτώσεις έχουν δύο διαστάσεις είναι αυτές που προκαλούνται στον τόπο επίσκεψης και αυτές που προκαλούνται στον τόπο από τον οποίο προέρχεται ο επισκέπτης – τουρίστας. Αυτό προκύπτει καθώς ο επισκέπτης – τουρίστας στην μεν πρώτη περίπτωση αφήνει κέρδος στον τόπο επίσκεψης του από την διαμονή του, από προϊόντα – αγαθά που αγοράζει και με τον τρόπο αυτό συμβάλλει στην ανάπτυξη της οικονομίας στην περιοχή. Στην δεύτερη περίπτωση πριν την επίσκεψη του σε μια περιοχή ακολουθεί μια προετοιμασία που πραγματοποιείται στον τόπο διαμονής τους, η οποία αφήνει κέρδη στον τόπο του. Επιπλέον η αύξηση του κέρδους μιας περιοχής μπορεί να συνεπάγεται την αύξηση των θέσεων εργασίας, συμβάλλει στην περιφερειακή ανάπτυξη δυσμενών περιοχών και έχει πλεονεκτήματα στο κράτος από την αύξηση του φορολογικού εισοδήματος. Οι αρνητικές επιπτώσεις είναι ότι κυριαρχεί ο εποχιακός τουρισμός με αποτέλεσμα την μη απασχόληση των εργαζομένων ετησίως και την ύπαρξη φαινομένων ανεργίας και αυξάνονται οι τιμές όταν υπάρχει αυξημένη ζήτηση (Gee κ.α. 2001:206-213).

➤ **Περιβαλλοντικός Τομέας**

Το περιβάλλον με τον τουρισμό συνδέεται μέσω της έννοιας της αειφόρου ανάπτυξης (Page, 2006:384). Το περιβάλλον δέχεται πλήθος επιπτώσεων από την ανάπτυξη του τουρισμού, εξαιτίας της επέκτασης σχεδίων, της δημιουργίας νέων υποδομών και τις συγκρούσεις χρήσεων γης σε παραθεριστικές περιοχές (Κοκκώσης, 2001:33-34). Επιπρόσθετα ο υπερτουρισμός συνεπάγεται με την αύξηση των απορριμμάτων, των αποβλήτων και την αλλοίωση της ποιότητας των υδάτων. Όλα αυτά έχουν ως απόρροια την περιβαλλοντική καταστροφή και την παρενόχληση της χλωρίδας και πανίδας, αλλά και την υποβάθμιση περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών (Εθνικοί Δρυμοί, Βιότοποι, Υδροβιότοποι, κ.α.).

➤ **Κοινωνικός Τομέας**

Όσον αφορά στις κοινωνικές επιπτώσεις που έχει η τουριστική ανάπτυξη είναι ότι φέρνει σε άμεση επαφή τους ντόπιους κατοίκους με τους επισκέπτες – τουρίστες. Η σχέση αυτή μπορεί να αποφέρει πολλά θετικά καθώς οι επισκέπτες

– τουρίστες μαθαίνουν καλύτερα τον τόπο που επισκέπτονται, την γλώσσα, την νοοτροπία και αποφεύγονται τυχόν παρεξηγήσεις. Ακόμη αναπτύσσονται ειρηνικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, αλλά και μπορεί να αποτελέσει και μια εμπειρία εκμάθησης, όπως τονίζουν κάτοικοι της Τουρκίας. Από την άλλη υπάρχουν και πολλές αρνητικές επιπτώσεις οι οποίες προκύπτουν από την υπερβολική άφιξη επισκεπτών – τουριστών σε μια περιοχή. Μια επίπτωση που προκύπτει είναι η πορνεία η οποία είναι πολύ διαδεδομένη σε περιοχές που είναι ανεπτυγμένες τουριστικά και ειδικότερα στην Ασία και σε ορισμένα εξωτικά νησιά. Επιπλέον ένα φαινόμενο είναι η εγκληματικότητα που μαστίζει την εποχή μας αλλά και τα ναρκωτικά καθώς υπάρχουν πόλεις ή χώρες που οι επισκέπτες – τουρίστες τις επισκέπτονται καθώς δεν υπάρχει περιορισμός στην χρήση αυτών των ουσιών. Τέλος ο τζόγος και ο αλκοολισμός αποτελούν μια ακόμη κοινωνική επίπτωση καθώς σε περιοχές όπου απαντώνται καζίνο είναι πολύ εύκολο να αναπτυχθούν και φαινόμενα αλκοολισμού (Ανδριώτης, 2005:150-155).

➤ **Πολιτιστικός Τομέας**

Στον πολιτιστικό τομέα οι θετικές επιπτώσεις είναι ότι έρχονται σε επαφή ο επισκέπτης – τουρίστας με τα ήθη και έθιμα, τις παραδόσεις, τις τέχνες, την μουσική και τους χορούς μιας περιοχής. Επιπλέον συνεισφέρει και οικονομικά στην περιοχή από τα μουσεία, τους αρχαιολογικούς χώρους και γενικά από τις εισπράξεις που έχουν κάποιο εισιτήριο. Τέλος, ο πολιτισμός «απειλείται» από τα ξενόφερτα έθιμα που φέρνουν σε μια περιοχή οι επισκέπτες – τουρίστες (Ανδριώτης, 2005:157-158).

1.3 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ο τουρισμός σε κάθε έκφασή του επιδρά έμμεσα ή άμεσα και σε άλλους τομείς, χαρακτηριστικότερο τον τομέα της οικονομίας. Πιο αναλυτικά ο τουρισμός επηρεάζει την οικονομία τόσο του κράτους προέλευσης του τουρίστα – επισκέπτη, όσο και το κράτος προορισμού του. Με άλλα λόγια ένας Έλληνας πολίτης που σκοπεύει να ταξιδέψει – επισκεφτεί ένα οποιοδήποτε άλλο κράτος συνεισφέρει την ενεργοποίηση της οικονομίας αρχικά της Ελλάδας και στη συνέχεια του κράτους – προορισμού του, αφού

στο μεν πρώτο «αγοράζει» το τουριστικό πακέτο και στο δεύτερο καταναλώνει χρήματα για την κάλυψη των αναγκών του.

Σε πολλές περιπτώσεις όμως οι συνέπειες του τουρισμού στον τομέα της οικονομίας δεν είναι το ίδιο ορατές και άμεσα εμφανείς καθώς υπάρχει έντονα το φαινόμενο της παραοικονομίας. Στην Ελλάδα φαινόμενα διαφθοράς εμφανίζονται καθημερινά, γι' αυτό και κατατάσσεται υψηλά στον κατάλογο των κρατών – μελών της ΕΕ όσον αφορά στο θέμα αυτό. Πλήθος αδήλωτων ξενοδοχειακών καταλυμάτων λειτουργούν χωρίς άδειες, προσφέροντας καλύτερη τιμή και πιθανότατα χαμηλότερες υπηρεσίες, ξεπερνώντας πολλές φορές σε αριθμό τα δηλωμένα καταλύματα (Ανδριώτης, 2005:121, 133-134). Λόγω αυτών των γεγονότων ο τομέας του τουρισμού συχνά υποβαθμίζεται σε σχέση με την συνεισφορά του στην ελληνική οικονομία και υπάρχει απώλεια εσόδων για το ελληνικό κράτος.

Πέραν της άμεσης συνεισφοράς του τουρισμού στους οικονομικούς δείκτες της Ελλάδας ως σύνολο, ο τουρισμός σε κάθε του μορφή επηρεάζει και το βαθμό περιφερειακής ανάπτυξης. Οι λειτουργικές και διοικητικές περιφέρειες της Ελλάδας παρουσιάζουν διαφορετικό επίπεδο ανάπτυξης. Ο βαθμός ανάπτυξης τους εξαρτάται κατά κύριο λόγο από τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά της εκάστοτε περιοχής. Ο τουρισμός παρ' όλο αυτά έχει τη δυνατότητα να βελτιώνει το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης μιας περιφέρειας μετατρέποντας της σε πόλο έλξης τουριστών. Εκτός από τις νησιωτικές περιοχές που έχουν παράδοση στον τουρισμό, υπάρχουν και περιοχές που με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού αποκτούν τουριστική ροή. Αν και ο τομέας του τουρισμού παρουσιάζεται να μειώνει την «ψαλίδα» των περιφερειακών ανισοτήτων, στην πραγματικότητα η ανάπτυξη αυτή είναι μονομερής.

Συγκεκριμένα ο τομέας του τουρισμού βελτιώνει τους οικονομικούς δείκτες μιας περιφέρειας, χωρίς αυτό να συνεπάγεται και ταυτόχρονη βελτίωση των κοινωνικών δεικτών που αφορούν το σύστημα πρόνοιας, το εκπαιδευτικό σύστημα και την ποιότητα διαβίωσης των κατοίκων (Τσάρτας, 2010:217). Οι επιδράσεις του στην περιφερειακή ισότητα είναι αποδεκτές καθώς συνεισφέρει στην επίτευξη σε ένα βαθμό ισομερούς διασποράς της ανάπτυξης σε όλη τη χώρα.

Ο τουρισμός διαμορφώνει σε μεγάλο ποσοστό τους οικονομικούς δείκτες της χώρας αλλά και των επιμέρους περιφερειών, αυξάνοντας την ζήτηση των τοπικών προϊόντων, τον τοπικό πρωτογενή τομέα και βελτιώνοντας τις οικονομίες κλίμακας (Ανδριώτης,

2005:136). Προκειμένου να αυξηθεί ο βαθμός συνεισφοράς του τουριστικού τομέα στο σύνολο των κλάδων της οικονομίας θα πρέπει να υπάρξει ένα οργανωμένο πρόγραμμα τουριστικής ανάπτυξης με συγκεκριμένες δράσεις και πολιτικές, ώστε να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας, να βελτιωθεί το επίπεδο της καθημερινότητας των κατοίκων και να υπάρξουν νέοι πόλοι τουρισμού σε όλη την επικράτεια της χώρας.

1.4 ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού του ΟΗΕ ο βιώσιμος τουρισμός βασίζεται σε τρεις άξονες που έχουν στόχο την αειφορία. Ο πρώτος άξονας στοχεύει στην χρήση των περιβαλλοντικών πόρων που βοηθούν στην ανάπτυξη του τουρισμού και στη διατήρηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, ο δεύτερος άξονας τονίζει τον ρόλο της κοινωνίας στην ανάπτυξη του τουρισμού μέσω της διατήρησης των αξιών, των ηθών και των εθίμων μιας περιοχής αλλά και την διατήρηση της αυθεντικότητάς τους. Τέλος ο τρίτος άξονας αναφέρει την ανάπτυξη μιας βιώσιμης οικονομίας μέσα από ίση κατανομή των ευκαιριών απασχόλησης και εισοδήματος, καθώς και προσφοράς κοινωνικών υπηρεσιών (McCool, 2016:14).

Οι αρχές και οι αξίες που χαρακτηρίζουν τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού διαμορφώθηκαν για πρώτη φορά στη διεθνή διάσκεψη του Ρίο Ντε Τζανέιρο το 1992. Στη διάσκεψη αυτή συνδέθηκε το περιβάλλον με την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και το πώς θα μπορούσαν να συνδυαστούν σε ένα βιώσιμο πλαίσιο.

Πιο αναλυτικά οι αρχές στις οποίες στηρίζεται η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και αποτελούν προϋποθέσεις εφαρμογής αυτής είναι οι εξής:

➤ **Αρχή προστασίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς**

Η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά σε όλες τις μορφές τους αποτελούν αναπόσπαστο σημείο της ανάπτυξης μια περιοχής, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για τουριστική ανάπτυξη. Η διαφύλαξη και η διαχείρισή τους πρέπει να αποτελεί απαραίτητο βήμα για τον βιώσιμο σχεδιασμό και την ανάπτυξη του τουριστικού τομέα.

➤ **Αρχή της ικανοποίησης των καταναλωτών – τουριστών**

Η συνύπαρξη του ντόπιου πληθυσμού και των καταναλωτών – τουριστών δεν είναι πάντα εύκολη καθώς έχουν συχνά διαφορετικές ανάγκες. Ο ντόπιος πληθυσμός θα πρέπει να φροντίζει για την παροχή υπηρεσιών υψηλού επιπέδου με σκοπό την κυκλική πορεία της τουριστικής ροής.

➤ **Αρχή ικανοποίησης και υποστήριξης του ντόπιου πληθυσμού**

Απαραίτητη προϋπόθεση για την ολοκληρωμένη εφαρμογή ενός σχεδίου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι η ικανοποίηση στο μέγιστο δυνατό βαθμό των κατοίκων της περιοχής. Μόνο αν ο ντόπιος πληθυσμός «δεχθεί» το σχέδιο αυτό μπορεί να εφαρμοστεί πετυχημένα και όχι διεκπαιρευτικά.

➤ **Αρχή συνεισφοράς του τουρισμού στην τοπική οικονομία**

Ο τομέας του τουρισμού με την ύπαρξη ή όχι ενός οργανωμένου σχεδίου για την ανάπτυξη συνεισφέρει αναμφίβολα σε πολλούς τομείς της τοπικής οικονομίας. Η κυκλική πορεία της αγοράς έχει ως συνέπεια την ανατροφοδότηση όλων κλάδων και τη συνολική βελτίωση του επιπέδου οικονομικής ανάπτυξης της περιοχής.

➤ **Αρχή της βιώσιμης χρήσης των πόρων**

Οι φυσικοί, κοινωνικοί και πολιτιστικοί πόροι μετουσιώνονται σε οικονομική αξία σε μια περιοχή, με συνέπεια η συνετή και βιώσιμη χρήση τους να κρίνεται απαραίτητη. Η βιώσιμη χρήση θα πρέπει να αφορά από αποθέματα φυσικών πόρων, μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς έως και κοινωνικές υποδομές.

➤ **Αρχή της μείωσης της παραγωγής απορριμμάτων**

Η υπερκατανάλωση που χαρακτηρίζει την σημερινή εποχή έχει άμεση απόρροια την αύξηση παραγωγής των απορριμμάτων. Ο πληθυσμός που βρίσκεται σε μια περιοχή είτε με την ιδιότητα του ντόπιου κατοίκου, είτε του επισκέπτη – τουρίστα θα πρέπει να περιορίσει αυτά τα χαρακτηριστικά του ώστε να μειώσει το περιβαλλοντικό αποτύπωμα στην περιοχή.

➤ **Αρχή της εξειδίκευσης του προσωπικού**

Τα άτομα που απασχολούνται σε περιοχές που αποτελούν τουριστικούς πόλους θα πρέπει να εκπαιδεύονται κατάλληλα για να έχουν τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες εξυπηρέτησης των επισκεπτών – τουριστών.

➤ **Αρχή της ενσωμάτωσης του τουριστικού Marketing**

Η τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής με την συνεισφορά των εργαλείων του τουριστικού Marketing θα μπορούσε να βελτιωθεί αισθητά. Μέσω του τουριστικού Marketing ο τόπος αποκτά ταυτότητα, γνωστοποιεί τις αξίες του και οικειοποιείται στον επισκέπτη – τουρίστα.

➤ **Αρχή της διαβούλευσης**

Η συμμετοχική διαδικασία κρίνεται απαραίτητη τόσο στο κομμάτι που αφορά τον επιθυμητό βαθμό τουριστικής ανάπτυξης όσο και στον τρόπο επίτευξης αυτής. Οι κάτοικοι αλλά και άλλες ομάδες συμφερόντων, που μπορεί να αφορούν την κοινωνία των πολιτών θα πρέπει να εκφράζουν την άποψή τους σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή τους, καθώς θα έχει άμεσο αντίκτυπο στη ζωή τους.

➤ **Αρχή διεξαγωγής έρευνας και επανελέγχου**

Η διεξαγωγή έρευνας με στόχο την συγκέντρωση στατιστικών στοιχείων που αφορούν την τουριστική βιομηχανία θα μπορούσε να συνεισφέρει στην επίλυση των όποιων προβλημάτων. Βασικό στοιχείο θα πρέπει να αποτελεί η διαδικασία του επανελέγχου του όποιου σχεδίου εφαρμόζεται για τυχόν παραλείψεις και αστοχίες (Fennell, 2003:25).

Σύμφωνα με τις παραπάνω αρχές της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης μια χώρα ή περιοχή θα μπορούσε να πετύχει το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα αξιοποιώντας τις ευκαιρίες της ανάπτυξης αυτής και περιορίζοντας τις απειλές. Όσον αφορά στην περίπτωση της Ελλάδας αν και παρουσιάζει μεγάλη τουριστική ανάπτυξη η απουσία σχεδίων φαίνεται να μην εφαρμόζει την πλειοψηφία τις αρχές αυτές. Με άλλα λόγια η Ελλάδα τείνει προς το πρότυπο του μαζικού τουρισμού που έχει σαν συνέπεια να υποβαθμίζεται το τουριστικό προϊόν και να καταπατάται τόσο η φυσική όσο και η

πολιτιστική κληρονομιά. Επιπλέον το φαινόμενο του κορεσμού από ξενοδοχειακά καταλύματα οδηγεί πολλές φορές σε φαινόμενα υπερτιμολόγησης των υπηρεσιών που προσφέρονται με τους καταναλωτές – τουρίστες να είναι δυσαρεστημένοι από το πακέτο παροχών.

Οι ντόπιοι κάτοικοι των τουριστικά αναπτυσσόμενων ή ανεπτυγμένων περιοχών δεν είναι πάντα θετικοί στο όλο εγχείρημα καθώς θεωρούν πως αλλοιώνεται το προφίλ του τόπου τους και χάνουν μέρος της ιδιωτικότητάς τους. Από την άλλη πλευρά οι τουρίστες – επισκέπτες στο μεγαλύτερο ποσοστό δεν κάνουν συνετή και βιώσιμη χρήση των υποδομών και των αξιοθέατων της εν λόγω περιοχής, αντιθέτως παρουσιάζουν συμπεριφορές υπερκατανάλωσης και υπέρβασης των ορίων που θέτει η τοπική κοινωνία. Σχετικά με το προσωπικό που εξυπηρετεί την τουριστική ροή συχνά είναι ανειδίκευτο με έλλειψη δυνατότητας επικοινωνίας στη μητρική γλώσσα των επισκεπτών – τουριστών, γεγονός που πολλές φορές τους κάνει αγενείς. Τέλος στην περίπτωση της Ελλάδας η εφαρμογή ολοκληρωμένου σχεδίου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης είναι σε πρώιμο στάδιο και ο επανέλεγχος δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί. Έτσι η Ελλάδα αν και προβάλλεται και αξιώνεται σε σχέση με την τουριστικής ελκυστικότητα φαίνεται να βρίσκεται πολύ μακριά από το μοντέλο της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Περίληψη και Συμπεράσματα

Στο παραπάνω κεφάλαιο γίνεται αναφορά στον τουρισμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη αυτού. Αρχικά είναι δύσκολο να προσδιοριστεί με ακρίβεια ο όρος τουρισμός καθώς είναι μια σύνθετη έννοια, ενώ οι εναλλακτικές μορφές του ποικίλουν και κατηγοριοποιούνται σε διάφορες ομάδες ανάλογα με τον στόχο και τον επισκέπτη – τουρίστα που απευθύνονται. Έτσι ο τουρισμός ανάλογα με τον τρόπο που εφαρμόζεται μπορεί να επιφέρει θετικές ή αρνητικές επιπτώσεις τον οικονομικό, περιβαλλοντικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα. Ακόμη στην Ελλάδα ο τουρισμός συμβάλλει στην οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη και στην σύνθεση των οικονομικών δεικτών. Τέλος οι αρχές του βιώσιμου τουρισμού βοηθούν στην ανάπτυξη μιας περιοχής, παρ' όλο αυτά στην Ελλάδα δεν εφαρμόζονται στην πλειοψηφία τους οι αρχές αυτές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^Ο: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ

Στην Ελλάδα μέχρι και σήμερα δεν έχει εφαρμοστεί και εκπονηθεί κάποιο Σχέδιο Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης, παρά μόνο έχουν υλοποιηθεί και εφαρμοστεί ως έναν βαθμό μελέτες για όλες τις περιφέρειες της χώρας οι οποίες είχαν ως στόχο την τουριστική ανάπτυξη των περιφερειών.

Η Περιφέρεια Αττικής είναι η μεγαλύτερη Περιφέρεια της χώρας, έχει έκταση 3.808km² και πληθυσμό 3.828.434 κατοίκους (απογραφή 2011). Βρίσκεται στην κεντρική Ελλάδα με έδρα, τον Δήμο Αθηναίων (664.046 κάτοικοι). Διοικητικά η Περιφέρεια Αττικής αποτελείται από 8 ΠΕ οι οποίες είναι οι εξής:

- ΠΕ Κεντρικού Τομέα Αθηνών
- ΠΕ Βορείου Τομέα Αθηνών
- ΠΕ Δυτικού Τομέα Αθηνών
- ΠΕ Νοτίου Τομέα Αθηνών
- ΠΕ Ανατολικής Αττικής
- ΠΕ Δυτικής Αττικής
- ΠΕ Πειραιώς
- ΠΕ Νήσων

Όσον αφορά το φυσικό της περιβάλλον αποτελείται από ορεινούς όγκους με αξιόλογα οικοσυστήματα, περιοχές Natura και χώρους λατομείων. Το μεταφορικό της δίκτυο είναι πλήρης καθώς αποτελείται από αεροδρόμιο (Ελευθέριος Βενιζέλος) το οποίο είναι εμπορικό και επιβατικό, λιμάνια (Πειραιά, Ραφήνας, Λαυρίου) τα οποία είναι εμπορικά και επιβατικά, σιδηροδρομικό δίκτυο. Ακόμη διαθέτει δίκτυο προαστιακού, τραμ και μετρό.

Το πολιτιστικό της απόθεμα είναι πλούσιο και αποτελείται από μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, βιβλιοθήκες κ.α. διεθνούς σημασίας και αποτελούν πόλο έλξης πολλών επισκεπτών – τουριστών ετησίως. Ακόμη διαθέτει πλούσιες αθλητικές υποδομές (Ολυμπιακό Στάδιο, ΣΕΦ, κ.α.) (Περιφέρεια Αττικής, 2015: 9-10, 22, 73-75).

Η μελέτη που εκπονήθηκε και εφαρμόστηκε το 2003 από το Υπουργείο Τουρισμού σε συνεργασία με ιδιωτική εταιρεία είχε ως θέμα την τουριστική ανάπτυξη άλλαξε ριζικά την εικόνα της Περιφέρειας Αττικής. Το πρώτο μέρος της μελέτης αυτής είχε ως στόχο

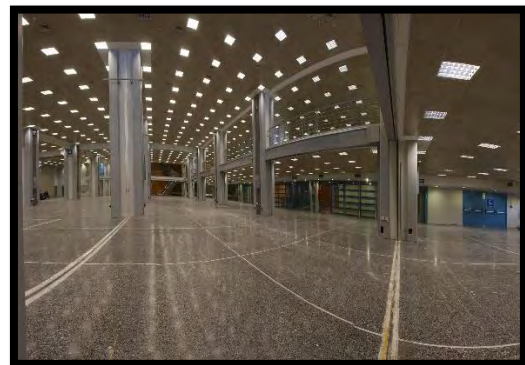
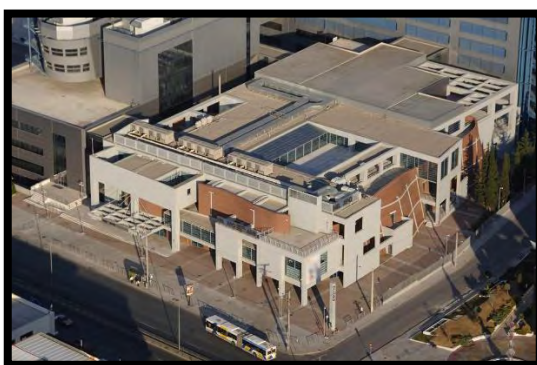
την ανάλυση και καταγραφή των τουριστικών πόρων και της τουριστικής δυναμικότητας για την περιοχή, ενώ το δεύτερο μέρος επικεντρωνόταν στην δημιουργία μιας στρατηγικής για την τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Αττικής μέσα από την εφαρμογή δράσεων. Ο βασικός λόγος που οδήγησε στην εκπόνηση της μελέτης οφειλόταν στο γεγονός η περιοχή είχε ανάγκη να αυξήσει τον τουρισμό της καθώς είχε υποβαθμιστεί τα τελευταία χρόνια εξαιτίας της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, της κυκλοφοριακής συμφόρησης, της έλλειψης κάποιου ειδικού γεγονότος, κ.α. Παρ' όλο αυτά όμως προσπάθησε να βελτιώσει την εικόνα αυτή με την διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων που θα την έφερνε και πάλι το παγκόσμιο επίκεντρο. Επιπλέον προσπάθησε να αναπτύξει και να αναδείξει εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως ο συνεδριακός τουρισμός, κοινωνικός τουρισμός κ.α (Υπουργείο Τουρισμού, φάση Α', 2003: 134).

Στόχος της μελέτης ήταν η βιώσιμη και αειφόρος ανάπτυξη, η δημιουργία μιας διαφορετικής εικόνας για τον τουρισμό της Αττικής, η προώθηση ενός ανταγωνιστικού πακέτου τουρισμού, η δημιουργία νέων μορφών τουρισμού και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που διαθέτει η περιοχή στον τομέα του τουρισμού. (Υπουργείο Τουρισμού, Περίληψη, 2003: 9).

Ορισμένες δράσεις που είχαν προταθεί – υλοποιηθεί και είχαν στόχο την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη της Περιφέρειας Αττικής είναι τα εξής (Υπουργείο Τουρισμού, φάση Β', 2003: 72-99):

- Ολοκλήρωση Συνεδριακού Κέντρου Helexpo στο Μαρούσι

Εικόνα 2.1: Συνεδριακό Κέντρο Helexpo στο Μαρούσι



Πηγή: https://www.helexpo.gr/el/athens_maroussi_home

- Ολοκλήρωση προγράμματος λιμένων Φαλήρου – Βουλιαγμένης (Φλοίσβος, Άλιμος, Βουλιαγμένη, Ζέα)

Εικόνα 2.2: Μαρίνα Φλοίσβου**Εικόνα 2.3:** Μαρίνα Άλιμου

Πηγή: <http://www.flisvosmarina.com/el-gr/>

Πηγή: <http://www.alimos-marina.gr/>

Εικόνα 2.4: Μαρίνα Βουλιαγμένης

Πηγή: <https://greek-marinas.gr/el/marinas/vouliagmeni-marina/>

- Δημιουργία Θεματικού Πάρκου Αναβάσσου (δεν έχει ακόμη υλοποιηθεί)
- Ανάδειξη γαστρονομικού τουρισμού μέσα από την προβολή προϊόντων
- Ολοκλήρωση Αττικής Οδού

Εικόνα 2.5: Αττική Οδός

Πηγή: <https://www.aodos.gr/>

Τέλος ένα ακόμη σημαντικό έργο που έχει υλοποιηθεί στην Περιφέρεια Αττικής και αποτελεί πρότυπο περιβαλλοντικής βιωσιμότητας είναι το Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος. Έχει έκταση 210 στρέμματα και αποτελείται από την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας, την Εθνική Λυρική Σκηνή και φιλοξενεί συνεχώς εκδηλώσεις.

Η Περιφέρεια Αττικής παρ' όλο που διαφέρει γεωγραφικά και δημογραφικά σε σχέση με την ΠΕ Κοζάνης, επιλέχθηκε η αναφορά στο συγκεκριμένο παράδειγμα διότι και οι δύο επιδιώκουν την ανάπτυξη τους τουριστικά με κύριο άξονα την βιωσιμότητα. Επιπλέον και οι δύο περιοχές επιτρέπουν την ανάπτυξη παρόμοιων εναλλακτικών μορφών τουρισμού όπως είναι ο Συνεδριακός τουρισμός, ο Γαστρονομικός τουρισμός, ο Πολιτιστικός τουρισμός κ.α. Ακόμη κοινός στόχος είναι η διατήρηση και η ανάδειξη της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής, αλλά και η αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Εικόνα 2.6: Κέντρο Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 2.7: Άποψη της Εθνικής Βιβλιοθήκης που στεγάζεται στο ΚΠΙΣΝ

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Περίληψη και Συμπεράσματα

Στην Ελλάδα δεν έχει εκπονηθεί και εφαρμοστεί κάποιο Σχέδιο Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης. Για τον λόγο αυτό ως παράδειγμα αναφέρθηκε η Περιφέρεια Αττικής για την οποία εκπονήθηκε και εφαρμόστηκε ως έναν βαθμό Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης η οποία είχε ως στόχο στην βιωσιμότητα της περιοχής. Ωστόσο υπάρχουν κοινά αναπτυξιακά στοιχεία με την ΠΕ Κοζάνης παρ' όλο που διαφέρουν από γεωγραφικής άποψη πλευρά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για την δημιουργία μιας πληρέστερης εικόνας για τον τουρισμό της ΠΕ Κοζάνης η οποία συγκεντρώνει πλήθος φυσικών και πολιτιστικών πόρων τα οποία είναι έχουν μεγάλη σημασία τόσο για την περιοχή όσο και για την υπόλοιπη χώρα, πραγματοποιήθηκε έρευνα πεδίου με ερωτηματολόγια. Τα ερωτηματολόγια επιλέχθηκαν ως τρόπος συλλογής δεδομένων καθώς μπορούν να σταλούν και να απαντηθούν ταυτόχρονα σε πολλά άτομα σε σχέση με τις ημιδομημένες συνεντεύξεις, η σύνταξη τους είναι εύκολη, δεν μπορεί να υπάρξει αλλοίωση των απαντήσεων και επιτρέπουν την συλλογή πρωτογενών δεδομένων. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής στον κλάδο του τουρισμού καθώς και ποιες είναι οι δυνατότητες και προοπτικές για την ενίσχυση του τουρισμού στην περιοχή. Πρόκειται για ποσοτική έρευνα η οποία πραγματοποιήθηκε κατά την διάρκεια Δεκεμβρίου – Φεβρουαρίου 2018-2019 σε κατοίκους, φορείς και επιχειρηματίες ολόκληρης της ΠΕ Κοζάνης. Στο ερωτηματολόγιο κλήθηκαν να απαντήσουν 300 άτομα. Συλλέχθηκαν και τα 300, από τα οποία τα 174 απαντήθηκαν μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας https://docs.google.com/forms/d/148GjggBDt0ggKqED5bm4pAMJR5F7mvXlkM_r7lAbikw/edit και τα υπόλοιπα κατόπιν επιτόπιας έρευνας.

Πρόκειται για τυχαία δειγματοληψία ή δειγματοληψία πιθανότητας όπου κάθε άτομο έχει την ίδια πιθανότητα να επιλεγεί στο δείγμα. Το θετικό της απλής τυχαίας δειγματοληψίας είναι ότι το άτομο που έχει επιλεγεί να απαντήσει δεν μπορεί να εμφανιστεί ξανά στο δείγμα, ενώ η επιλογή του είναι ανεξάρτητη από την επιλογή κάποιου άλλου ατόμου. (Σαριαννίδης, κ.α. 2016: 369). Επιπλέον το δείγμα των 300 ατόμων δεν είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού της περιοχής καθώς δεν έχουμε πληθώρα δεδομένων για τους πληθυσμούς αναφοράς.

Η εμπειρική έρευνα με ερωτηματολόγιο επιτρέπει τον ορισμό των απαραίτητων μεταβλητών προκειμένου να παραχθούν αιτιολογημένες απαντήσεις στα κεντρικά ερωτήματα της έρευνας. Οι μεταβλητές διακρίνονται σε ποιοτικές και ποσοτικές. Ποιοτικές διότι εκφράζονται με λέξεις όπως είναι το φύλο και ποσοτικές γιατί παίρνουν έναν συγκεκριμένο αριθμό. Ακόμη μπορούν να χαρακτηριστούν ως συνεχείς ποσοτικές ή διακριτές οι οποίες είναι κυρίως οι ποιοτικές μεταβλητές (Σαριαννίδης, κ.α. 2016: 20). Οι ποιοτικές μεταβλητές διακρίνονται στις μεταβλητές κατηγορίας όπως είναι το φύλο, η οικογενειακή κατάσταση, κ.α. και τονίζεται η σημασία που παίρνουν οι διάφορες τιμές

και στις διάταξης όπου προσδιορίζουμε μια σειρά διάταξης όπως είναι για παράδειγμα το επίπεδο εκπαίδευσης. Ενώ οι ποσοτικές μεταβλητές διακρίνονται στις μεταβλητές διαστήματος δηλαδή οι τιμές που ορίζονται επηρεάζουν και το χαρακτηριστικό που μετράει και στις μεταβλητές αναλογίας όπου τιμές είναι ανάλογες με το χαρακτηριστικό που μετράνε (Τσάντας, κ.α., 1999: 26-28).

Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από 16 ερωτήσεις εκ των οποίων η μια ήταν ανοιχτής απάντησης όπου ο ερωτώμενος είχε την δυνατότητα να εκφραστεί ελεύθερα και ήταν ανώνυμο. Το πρώτο μέρος αφορούσε κυρίως προσωπικά στοιχεία του ερωτώμενου όπως το φύλο, η ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, το επάγγελμα και τα χρόνια διαμονής στην περιοχή. Η επόμενη ενότητα επικεντρώνονταν στην αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης της ΠΕ Κοζάνης σε θέματα τουρισμού, ενώ η τελευταία κατηγορία αφορούσε τις προτάσεις για την μελλοντική ανάπτυξη ενός σχεδίου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης για την περιοχή. Επιπλέον στο δεύτερο και τρίτο μέρος οι απαντήσεις ήταν διαβαθμισμένες σύμφωνα με την κλίμακα Likert (1: Καθόλου, 2: Λίγο, 3: Μέτρια, 4: Πολύ, 5: Πάρα πολύ ή 1: Κακή, 2: Μέτρια, 3: Σχετικά καλή, 4: Καλή, 5: Άριστη). Με την κλίμακα Likert, ο ερωτώμενος είναι υποχρεωμένος να δώσει μόνο μια απάντηση με όρους βαθμών όπως ορίζονται έτσι ώστε να υπάρχει είναι εμφανής η συμφωνία ή η διαφωνία μεταξύ αυτών που καλούνται να απαντήσουν στις ερωτήσεις. Οι κλίμακα αυτή έχει είτε ευνοϊκή είτε δυσμενή στάση απέναντι σε αυτό που καλείται να απαντήσει ο ερωτώμενος (Kothari, 2004: 97).

Οι ερωτήσεις της παρούσας έρευνας χαρακτηρίζονται από σαφήνεια, ακρίβεια, και από λέξεις – κλειδιά σχετικά με το θέμα που ερευνάτε. Επιπλέον είναι σύντομα διατυπωμένες έτσι ώστε να συλλεχθούν οι απαραίτητες πληροφορίες και να παρακινούν τον ερωτώμενο να απαντήσει. Ο μέσος χρόνος που απαιτήθηκε για την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ήταν περίπου 10-12 λεπτά.

Τα συλλεγμένα δεδομένα επεξεργάστηκαν με δύο τρόπους. Σε πρώτη φάση, έγινε η αναπαράσταση των απαντήσεων με την βοήθεια γραφημάτων (μέσω του λογισμικού Excel) καθώς αποτελεί εύκολο τρόπο κατανόησης από τους αναγνώστες. Σε δεύτερη φάση, μέσω του στατιστικού προγράμματος IBM SPSS, πραγματοποιήθηκε η στατιστική ανάλυση των απαντήσεων. Χρησιμοποιήθηκε ο έλεγχος t - test ο οποίος ελέγχει τη διαφορά μεταξύ των μέσων όρων δύο διαφορετικών δειγμάτων, δηλαδή δίνει απάντηση στο αν μέσος όρος για ένα δείγμα Α, είναι σημαντικά διαφορετικός από το μέσο όρο για

ένα δείγμα Β. Επίσης χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση διακύμανσης η οποία είναι η διαδικασία ελέγχου του μέσου όρου περισσότερων από έναν πληθυσμό. Στην ανάλυση διακύμανσης επιτρέπεται η σύγκριση των μέσων όρων καθώς δεν υπάρχει περιορισμός. Αυτό το μοτίβο επιτρέπει να εξεταστεί η επίδραση που δέχεται ο υπό εξέταση πληθυσμός (Εμβλωτής κ.α., 2006: 45, 72).

Περίληψη και Συμπεράσματα

Για την διαπίστωση της υπάρχουσας κατάστασης του τουρισμού αλλά και τις προοπτικές μελλοντικής ανάπτυξης του στην ΠΕ Κοζάνης πραγματοποιήθηκε έρευνα με ερωτηματολόγια τα οποία ήταν ανώνυμα και απευθύνονταν σε κατοίκους, επιχειρηματίες και φορείς της περιοχής. Η επιλογή της έρευνας με ερωτηματολόγια έγινε καθώς δεν απαιτεί πολύ χρόνο και είναι έγκυρη πηγή δεδομένων. Η ανάλυση τους έγινε με το στατιστικό πρόγραμμα IBM SPSS και το πρόγραμμα Excel.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΑΝΑΛΥΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ Π.Ε. ΚΟΖΑΝΗΣ

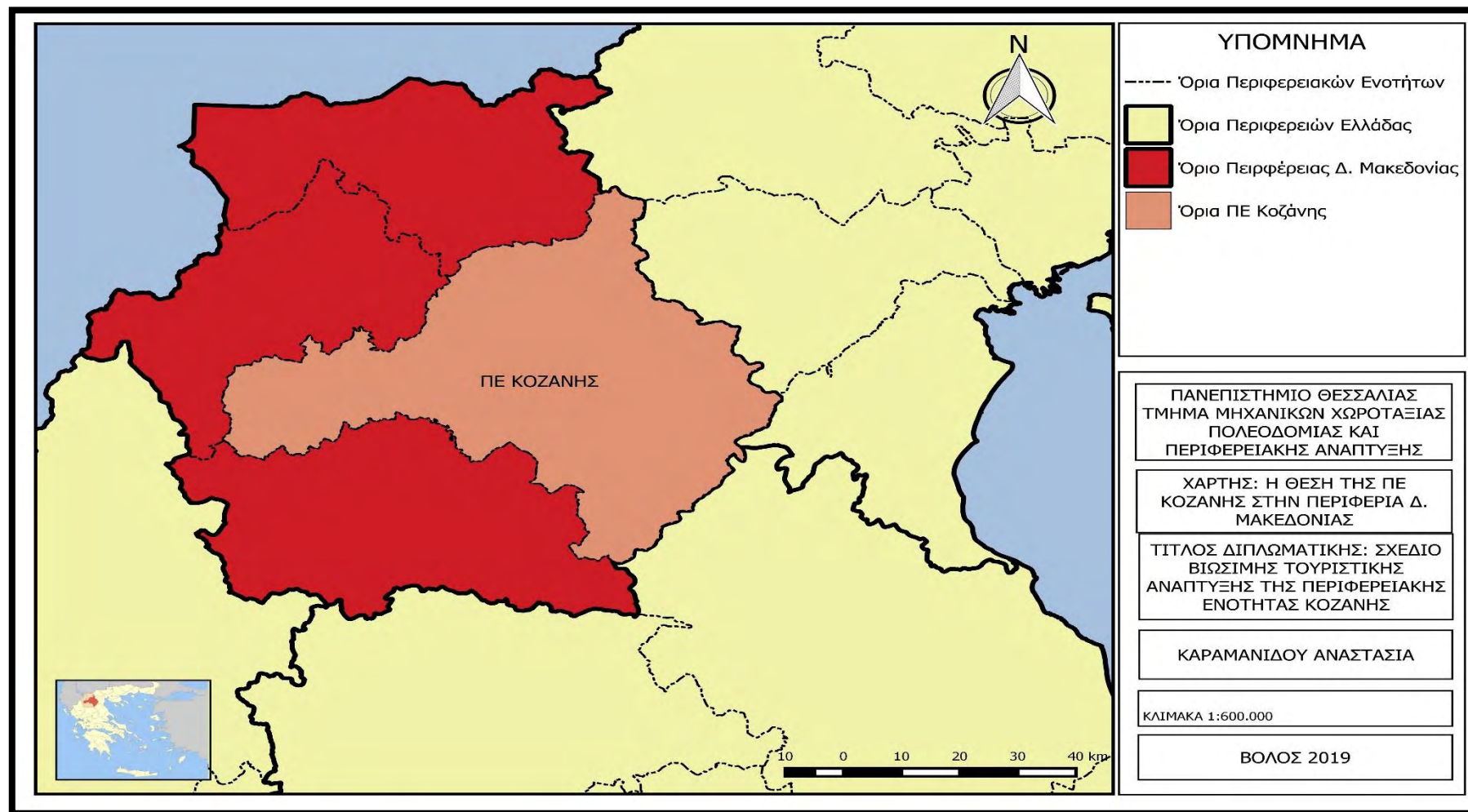
Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει μια σύντομη αναφορά στην ΠΕ Κοζάνης για την υφιστάμενη κατάσταση της περιοχής. Αρχικά θα αναλυθούν η γεωγραφική της θέση και η διοικητική της διάρθρωση, το φυσικό της περιβάλλον μαζί με ότι αυτό αποτελείται (γεωμορφολογία, χλωρίδα, πανίδα, προστατευόμενες περιοχές, κτλ.), τα δημογραφικά και οικονομικά της χαρακτηριστικά και τέλος οι κοινωνικές και τεχνικές της υποδομές (μεταφορικό δίκτυο, ενέργεια, κτλ.).

4.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΘΕΣΗ

Η ΠΕ Κοζάνης ανήκει γεωγραφικά στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας μαζί με τις ΠΕ Γρεβενών, Καστοριάς και Φλώρινας (ΦΕΚ 3852/2010). Η ΠΕ Κοζάνης αποτελεί το σταυροδρόμι στο οποίο συναντιέται η Ήπειρος με την Μακεδονία και την Θεσσαλία. Έχει έκταση 3.562 τετρ. χιλιόμετρα συνορεύει στα βόρεια με τις ΠΕ Πέλλας και Φλώρινας, στα ανατολικά με τις ΠΕ Ημαθίας και Πιερίας, στα δυτικά με τις ΠΕ Γρεβενών και Καστοριάς και στα νότια με την ΠΕ Λάρισας. (xarths-ellados.gr, 9/10/2018) Πρωτεύουσα της ΠΕ Κοζάνης είναι η πόλη της Κοζάνης. (ΦΕΚ 3852/2010).

Η Π. Κοζάνης εκτείνεται από την Πίνδο μέχρι το Βέρμιο και από το Βόιο, το Μουρίκι και τη λίμνη Βεγορίτιδα ως τα Πιέρια και τα Καμβούνια. Επίσης την ΠΕ διαπερνά ο ποταμός Αλιάκμονας. Γενικότερα θα λέγαμε ότι η ΠΕ Κοζάνης είναι μια ορεινή κατά κύριο λόγο περιοχή με μεγάλους ορεινούς όγκους (Σιαμπανόπουλος 1993: 12).

Χάρτης 4.1: Γεωγραφική θέση ΠΕ Κοζάνης



Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.2 ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

4.2.1 ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑ

Το ανάγλυφο της ΠΕ Κοζάνης παρουσιάζει διακυμάνσεις καθώς το μεγαλύτερο της μέρος είναι ορεινό και ημιορεινό, ενώ ανάμεσα στους μεγάλους όγκους βουνών εμφανίζονται και μικρές πεδιάδες. Την ΠΕ την περικλείουν στα δυτικά το όρος Βόιο, στο κέντρο το όρος Άσκιο έως το Βούρινο, στα νότια το όρος Καμβουνίων και στα ανατολικά το όρος Πιέρια έως τον Τίταρο (ANKO, 2016: 35)

Επιπλέον η ΠΕ Κοζάνης βρίσκεται εντός της λεκάνης απορροής του ποταμού Αλιάκμονα η οποία καταλαμβάνει έκταση 2.721km². Ο ποταμός Αλιάκμονας είναι ο μοναδικός που περνά από την περιοχή και διασχίζει όλη την ΠΕ στο πέρασμα του. Ακόμη έχει κατασκευαστεί η τεχνητή λίμνη Πολυφύτου η οποία τροφοδοτείται από τα ύδατα του ποταμού Αλιάκμονα.

Όσον αφορά το κλίμα της περιοχής αυτό χαρακτηρίζεται ως ηπειρωτικό με κρύους χειμώνες και σχετικά ζεστά καλοκαίρια. Η περιοχή φημίζεται για τις πολύ χαμηλές θερμοκρασίες το χειμώνα οι οποίες στο παρελθόν έχουν αγγίξει και τους -27⁰ C, καθώς και για τις έντονες χιονοπτώσεις κατά τους χειμερινούς μήνες (Καλογερόπουλος, 2004: 121, 123-124).

4.2.2 ΟΡΥΚΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

Η ΠΕ Κοζάνης χαρακτηρίζεται πλούσια όσον αφορά τον ορυκτό της πλούτο. Τα κοιτάσματα λιγνίτη αποτελούν πηγή «χρυσού» για την περιοχή καθώς εξάγονται μεγάλες ποσότητες και παράγεται ηλεκτρικό ρεύμα το οποίο καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδας και για τον λόγο αυτό η περιοχή αποτελεί το μεγαλύτερο ενεργειακό κέντρο των Βαλκανίων. Επιπλέον σημαντική εξορυκτική δραστηριότητα συναντάμε στο Τρανόβαλτο του Δήμου Σερβίων – Βελβεντού όπου παράγονται μάρμαρα λευκά και ημίλευκα και θεωρούνται ποιοτικά τα καλύτερα στην Ελλάδα.

Ακόμη στην περιοχή απαντώνται κοιτάσματα χρωμίτη κυρίως στο όρος Βούρινο και εξάγεται περίπου το 60% που παράγεται σε ολόκληρη την χώρα, όπως επίσης και ο χουντίτης που η εξορυκτική του δραστηριότητα συναντάται κυρίως στην περιοχή των Λευκάρων (ANKO, 2016: 35).

4.2.3 ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Στην ΠΕ Κοζάνης εντάσσονται στο Δίκτυο Natura 2000 πέντε περιοχές από τις οποίες η περιοχή με κωδικό GR 1330002 (Όρος Βούρινο και Μέλλια) αποτελεί περιοχή ΖΕΠ (SPA) καθώς η φιλοξενεί σπάνια είδη πουλιών. Οι υπόλοιπες τέσσερις περιοχές ανήκουν σε περιοχή ΕΖΔ (SCI) και είναι οι εξής: GR 1210001 (Όρος Βέρμιο), GR 1250002 (Πιέρια Όρη), GR 1250003 (Όρος Τίταρος) και GR 1330001 (Όρος Βούρινος – Κορυφή Ασπροβούνι).

Ακόμη στην ευρύτερη περιοχή της ΠΕ Κοζάνης συναντάμε ΤΙΦΚ καθώς έχουν ιδιαίτερη οικολογική και γεωμορφολογική σημασία και αποτελούν «στολίδι» της περιοχής. Οι περιοχές αυτές είναι οι εξής: ΑΤ 4011025 (Καταρράχτες Σκεπασμένο στο Βελβεντό), ΑΤ 4011026 (Φαράγγι και Κάστρο Σερβίων), ΑΤ 4011133 (Υψώματα Βυθού – Πενταλόφου). Ενώ σύμφωνα με το Corine οι βιότοποι με κωδικό όνομα είναι δύο: Α 00040021 (Κεντρικές περιοχές Άσκιου και Βλάστης) και Α 00040022 (Κοιλάδα Μεσιανού Νερού και ψηλές κορυφές Όρους Βούρινος) (filotis.itia.ntua.gr/, 30/6/2019).

Τέλος, τα ΚΑΖ της περιοχής έχουν ιδιαίτερη σημασία γι' αυτήν καθώς αποτελούν περιοχές ανάπτυξης της άγριας χλωρίδας ή πανίδας. Οι περιοχές αυτές είναι οι εξής (geodata.gov.gr, 13/08/2019) :

- Κ 109: Κορώνα (Μεσόβουνο)
- Κ 114: Κουρί (Πτολεμαΐδα)
- Κ 118: Καρυχώρι - Σπηλιά
- Κ 132: Λαμπανίτσα (Άρδασσα – Βλάστη)
- Κ 141: Αυγή – Ήμερα Κοζάνης (Πολύμυλος)
- Κ 147: Ανθότοπος – Σκήτη (Σιδερά)
- Κ 148: Πράσινα (Εράτυρα – Γαλατινή – Καλονέρι)
- Κ 150: Κουρί – Αγ. Ελευθέριος (Κοζάνη – Πτελέα – Δρέπανο)
- Κ 156: Αγία Σωτήρα
- Κ 157: Αβουζιανή – Μονή Αγ. Βαρβάρας – Μπλασιά (Βελβεντό)
- Κ 162: Ανήλιο
- Κ 168: Δάρβα - Βάλτα
- Κ 169: Λάριο
- Κ 754: Όντρια Ζώνη Δραγασιάς (Τσοτύλι)
- Κ 884: Σισάνι – Νάματα (Άσκιο)

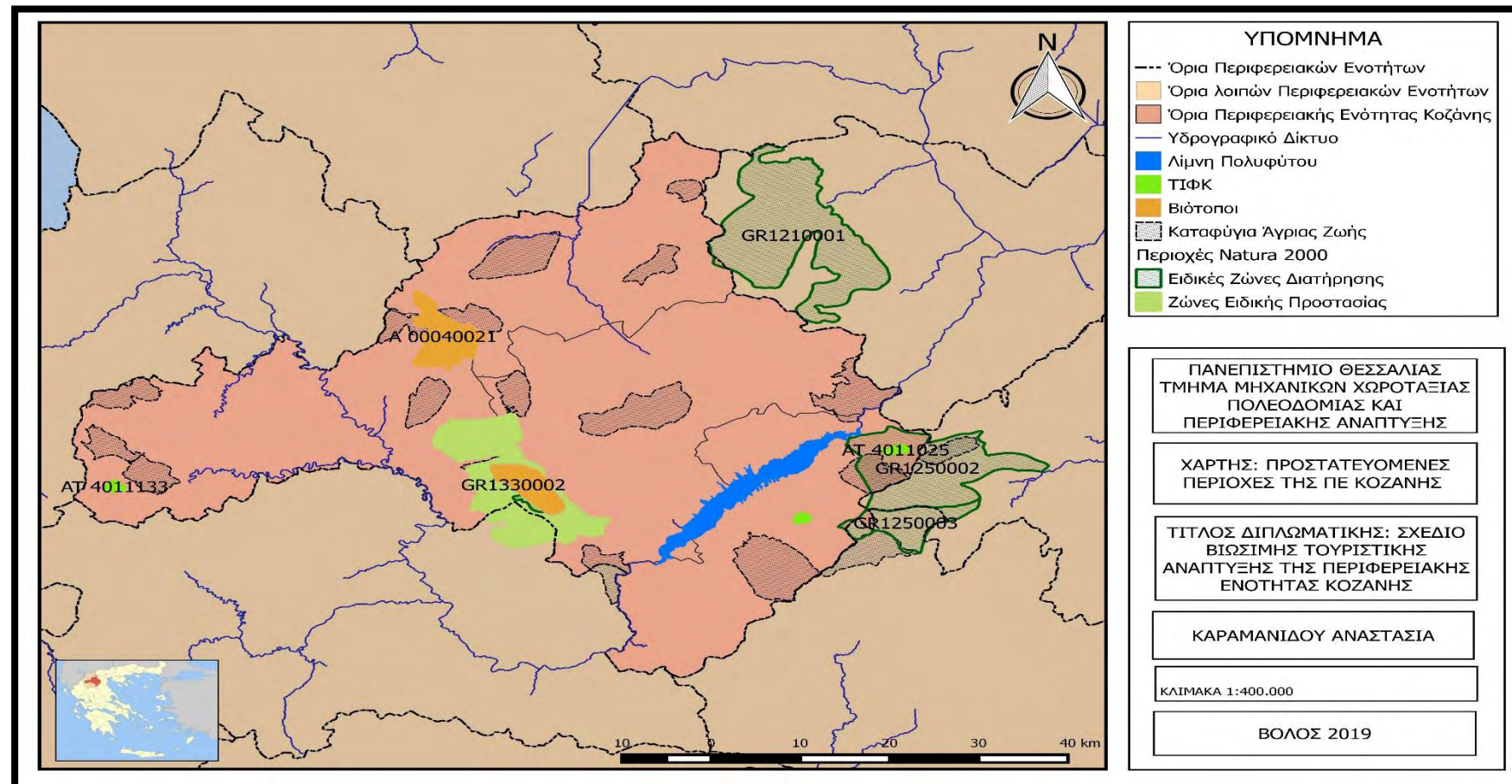
- K 894: Τσερβένα – Μπούρινος (Σιάτιστα)
- K 913: Ζαρκανίκι (Αυγερινός)

4.2.4 ΧΛΩΡΙΔΑ ΚΑΙ ΠΑΝΙΔΑ

Η χλωρίδα της ΠΕ Κοζάνης είναι πλούσια και αποτελείται στο μεγαλύτερο της μέρος κυρίως από δέντρα και θάμνους. Τα δέντρα που συναντάει κανείς είναι τα έλατα, η οξιά, οι δρυς, τα πεύκα, η καστανιά κ.α., ενώ οι θάμνοι είναι κυρίως η οστριά και σπάνια το πουρνάρι. Στην περιοχή διακρίνονται τέσσερις από τις πέντε ζώνες που υπάρχουν στο φυσικό περιβάλλον. Αυτές είναι:

- **Η παραμεσογειακή ζώνη:** απαρτίζεται κυρίως από χαμηλή βλάστηση (θάμνοι)
- **Η ζώνη οξιάς – ελάτης:** απαρτίζεται κυρίως από δάση οξιάς και ελάτης και σε υψόμετρο έως 1.800m.
- **Η ζώνη ψυχρόβιων κωνοφόρων:** απαρτίζεται κυρίως από δάση πεύκης
- **Η ζώνη υψηλών ορέων:** απαρτίζεται από θαμνώδης βλάστηση
- **Η περιοχή μαύρης πεύκης:** εμφανίζεται κυρίως στα δάση οξιάς – ελάτης

Αντίθετα όσον αφορά την πανίδα της περιοχής δεν υπάρχουν ακριβής στοιχεία για το πόσα διαφορετικά είδη φιλοξενεί η περιοχή (Καλογερόπουλος, 2004: 77-79, 103)

Χάρτης 4.2: Προστατευόμενες περιοχές στην ΠΕ Κοζάνης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.2.5 ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

Όσον αφορά της χρήσεις γης στον εξωαστικό ιστό των οικισμών σύμφωνα με το Corine 2000 παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος αποτελείται από καλλιεργήσιμες εκτάσεις (36%) οι οποίες βρίσκονται όχι μόνο στις ελάχιστες πεδιάδες, αλλά σε ημιορεινές και ορεινές περιοχές. Στη συνέχεια ακολουθούν οι βοσκότοποι με ποσοστό 26% και έπειτα τα δάση που καταλαμβάνουν το 21% κάτι το οποίο υποδηλώνει ότι πρόκειται για μια ορεινή κυρίως περιοχή.

Επιπλέον οι οικισμοί της περιοχής καταλαμβάνουν μόλις το 2% του εξωαστικού χώρου. Τέλος η περιοχή αποτελείται από βιομηχανικές ζώνες οι οποίες εντοπίζονται κυρίως στο λεκανοπέδιο Πτολεμαΐδας – Κοζάνης, αλλά και από χώρους εξόρυξης ορυκτών όπως είναι τα ορυχεία της ΔΕΗ που γίνεται εξόρυξη λιγνίτη και τα κοιτάσματα μαρμάρου στο Τρανόβαλτο.

4.3 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

Διοικητικά η ΠΕ Κοζάνης ανήκει στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και πρωτεύουσα του είναι η πόλη της Κοζάνης. Σύμφωνα με το Πρόγραμμα «Καλλικράτης» (Ν.3852/2010) η ΠΕ αποτελείται από τέσσερις (4) Δήμους οι οποίοι δημιουργήθηκαν από την συνένωση των δεκαεννιά (19) Καποδιστριακών Δήμων. Οι Δήμοι είναι οι εξής: Κοζάνης, Εορδαίας Βοΐου και Σερβίων – Βελβεντού (ΦΕΚ 3852/2010).

Πίνακας 4.1: Έκταση Καλλικράτειων Δήμων

Περιγραφή Διοικητικής Διαίρεσης	Έκταση (Χλμ ²)
Δήμος Κοζάνης	1.071, 226
Δήμος Εορδαίας	636,718
Δήμος Βοΐου	1.002
Δήμος Σερβίων - Βελβεντού	732,2

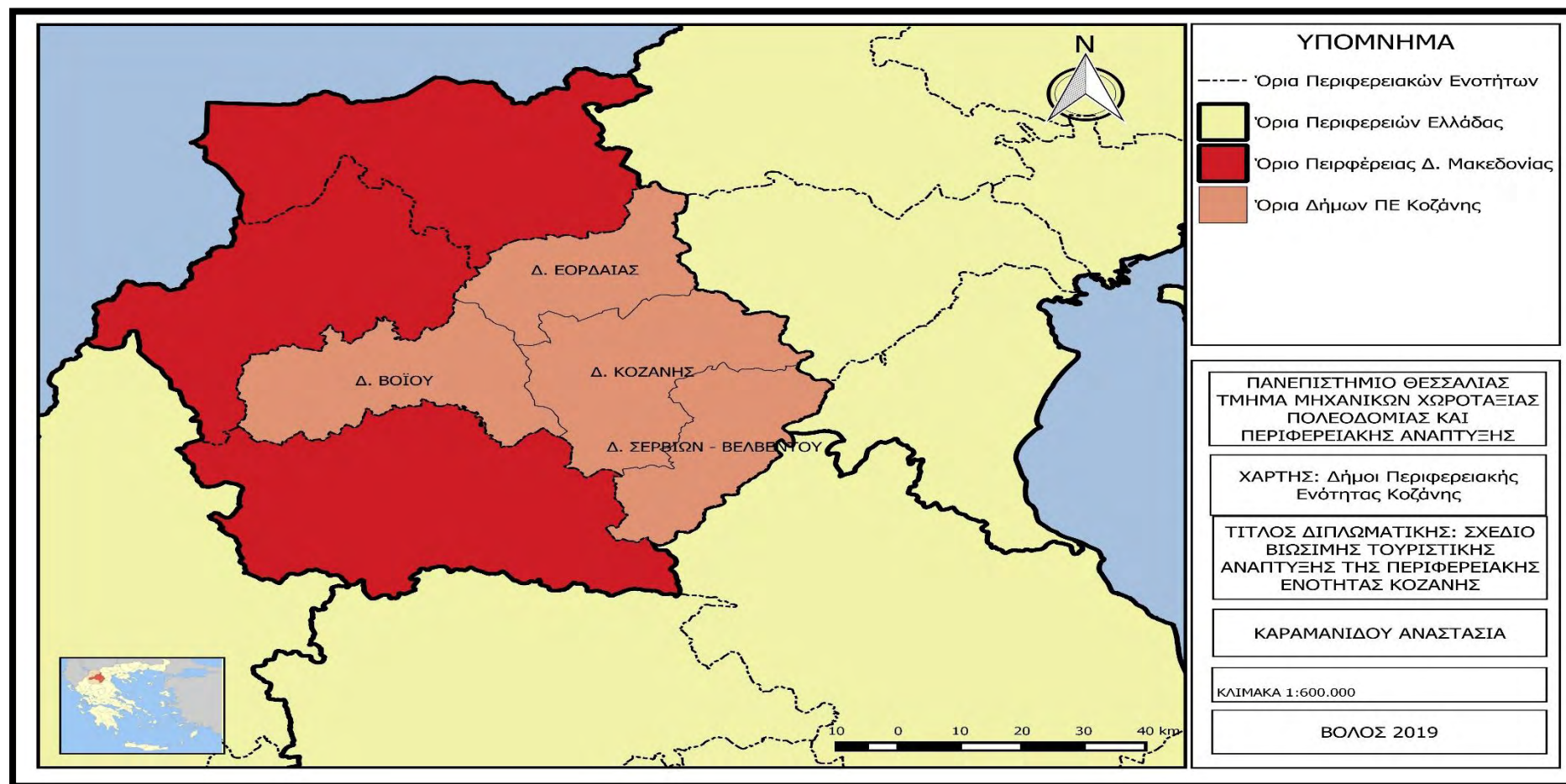
Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Κοζάνης 2014-2019, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Εορδαίας 2014-2019, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Βοΐου 2014-2019, dservionvelventou.gr/, ιδία επεξεργασία

Βάση του παραπάνω πίνακα (4.1) παρατηρούμε ότι ο Δήμος Κοζάνης καταλαμβάνει την μεγαλύτερη έκταση της ΠΕ, ακολουθεί ο Δήμος Βοΐου με έκταση 1.002 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ο Δήμος Εορδαίας και τέλος ο Δήμος Σερβίων – Βελβεντού.

Στην συνέχεια από τον πίνακα του παραρτήματος Ι συμπεραίνουμε ότι η ΠΕ Κοζάνης αποτελείται από τέσσερις (4) Δήμους, δεκαεννέα (19) Δημοτικές Ενότητες και από εκατόν εξήντα τέσσερις (165) οικισμούς.

Σύμφωνα με το ΠΠΧΣΑΑ της Δυτικής Μακεδονίας (ΦΕΚ 1472 Β/09.10.2003) η Κοζάνη αποτελεί κέντρο πρώτου επιπέδου καθώς σε αυτήν έχει την έδρα της η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας και η ΠΕ Κοζάνης. Στα κέντρα δευτέρου επιπέδου ανήκει η πόλη της Πτολεμαΐδας η οποία αποτελεί κέντρο εξόρυξης και συνδέεται με την ΔΕΗ. Σημαντικό ρόλο για την Περιφέρεια είναι και τα κέντρα τρίτου επιπέδου τα οποία συνδέονται με την παραγωγή, τα κέντρα αυτά είναι η Σιάτιστα, τα Σέρβια, ο Βελβεντός και η Αιανή που λόγω της θέσης τους κοντά σε σημαντικό οδικό άξονα έχουν προοπτικές ανάπτυξης του τουρισμού τους. Στα κέντρα τετάρτου επιπέδου ανήκουν οι έδρες των ΔΕ που δεν αναφέρονται παραπάνω. Τέλος, υπάρχουν και οικισμοί οι οποίοι λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους έχουν σημαντική σημασία για την Περιφέρεια και την χώρα. Ένας τέτοιος οικισμός είναι το Τρανόβαλτο το οποίο εξάγει μεγάλες ποσότητες μαρμάρου στην Ελλάδα και το εξωτερικό (ΦΕΚ 1472 Β/09.10.2003). Από την άλλη πλευρά βάση του ΓΠΧΣΑΑ (ΦΕΚ 128 Α/03.07.2008) η Κοζάνη χαρακτηρίζεται ως δευτερεύοντας εθνικός πόλος έχοντας ως στόχο την ανάπτυξη του παραγωγικού της δυναμικού (ΦΕΚ 128 Α/03.07.2008).

Χάρτης 4.3: Δήμοι ΠΕ Κοζάνης



Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.4 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Στο υπό κεφάλαιο αυτό αναλύονται τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της Π.Ε. Κοζάνης καθώς και των Δήμων που την αποτελούν με βάση τις απογραφές του 1991, 2001 και του 2011.

Πίνακας 4.2: Εξέλιξη πληθυσμού και ποσοστιαία μεταβολή των Δήμων της ΠΕ Κοζάνης για τα έτη 1991, 2001 και 2011

Περιγραφή Διοικητικής Διαίρεσης	Μόνιμος Πληθυσμός			Μεταβολή Πληθυσμού (%)	
	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011
Σύνολο Χώρας	10.221.977	10.932.136	10.816.294	+6,90	-1,06
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	288.636	294.317	283.689	+1,97	-3,61
ΠΕ Κοζάνης	150.153	153.939	150.196	+2,52	-2,43
Δήμος Κοζάνης	66.285	70.220	71.388	+5,93	+1,66
Δήμος Εορδαίας	44.302	46.555	45.592	+5,08	-2,07
Δήμος Σερβίων- Βελβεντού	17.771	16.734	14.830	-6,20	-11,38
Δήμος Βοΐου	21.795	20.430	18.386	-6,27	-10,00

Πηγή: www.e-demographv.gr/, ιδία επεξεργασία

Βάση του Πίνακα 4.2 στον οποίο γίνεται αναφορά η εξέλιξη του πληθυσμού και η ποσοστιαία μεταβολή αυτού παρατηρούμε ότι ο πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας την πρώτη δεκαετία (1991-2001) παρουσίασε αύξηση της τάξεως +1,97%, ενώ την επόμενη (2001-2011) είχε πτώση -3,61%. Αντίστοιχα παρ' όλο που η ΠΕ Κοζάνης συγκεντρώνει το 52,94% του πληθυσμού της Περιφέρειας στην χρονική διάρκεια 2001-2011 παρουσίασε μείωση του πληθυσμού, της τάξεως -2,43% όσο περίπου ήταν και η αύξηση του πληθυσμού της το 1991-2001. Όσον αφορά τους Δήμους της ΠΕ στον Δήμο Κοζάνη συγκεντρώνεται το 47,52% του συνολικού πληθυσμού της ΠΕ (2011), ακολουθούν ο Δήμος Εορδαίας με ποσοστό 30,35%, ο Δήμος Βοΐου με 12,24% και τέλος ο Δήμος Σερβίων – Βελβεντού με 9,87%. Επιπλέον ο Δήμος Κοζάνης είχε θετική ποσοστιαία μεταβολή κατά την διάρκεια και των δύο δεκαετιών (1991-2001, 2001-2011) η οποία άγγιξε το +5,93% και το +1,66% αντίστοιχα, ενώ ο Δήμος Σερβίων – Βελβεντού και ο Δήμος Βοΐου παρουσιάζουν αρνητική μεταβολή του πληθυσμού τους

και τις δύο δεκαετίες γεγονός που οφείλεται στην μετακίνηση των πληθυσμών στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα της ΠΕ Κοζάνης ή και της χώρας.

Πίνακας 4.3: Εξέλιξη πληθυσμού και ποσοστιαία μεταβολή των ΔΕ της ΠΕ Κοζάνης για τα έτη 1991, 2001 και 2011

Περιγραφή Διοικητικής Διαίρεσης	Μόνιμος Πληθυσμός			Μεταβολή Πληθυσμού (%)	
	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011
ΔΕ Κοζάνης	45.410	49.812	53.880	+9,70	+8,17
ΔΕ Αγίας Παρασκευής	1.838	1.595	1.352	-13,22	-15,23
ΔΕ Αιανής	4.080	3.746	3.429	-8,19	-8,46
ΔΕ Ασκίου	4.877	4.530	4.002	-7,67	-11,65
ΔΕ Βελβεντού	3.710	3.549	3.448	-4,34	-2,84
ΔΕ Βερμίου	3.275	3.303	2.768	+0,85	-16,20
ΔΕ Βλάστης	641	520	274	-18,88	-47,30
ΔΕ Δημητρίου Υψηλάντη	2.775	2.861	2.335	+3,10	-18,38
ΔΕ Ελιμείας	6.253	6.320	5.910	+1,08	-6,49
ΔΕ Ελλησπόντου	7.767	7.481	5.834	-3,69	-22,01
ΔΕ Καμβουνίων	2.677	2.076	1.539	-22,45	-25,86
ΔΕ Λιβαδερού	1.548	1.597	1.232	+3,16	-22,85
ΔΕ Μουρικίου	4.738	4.744	3.909	+0,12	-17,60
ΔΕ Νεάπολης	4.977	4.745	4.100	-4,67	-13,60
ΔΕ Πενταλόφου	856	786	620	-8,18	-21,12
ΔΕ Πτολεμαΐδας	33.810	36.393	37.289	+7,64	+2,47
ΔΕ Σερβίων	9.836	9.512	8.611	-3,30	-9,48
ΔΕ Σιάτιστας	6.838	6.589	6.247	-3,64	-5,19
ΔΕ Τσοτυλίου	4.247	3.780	3.417	-11,00	-9,60

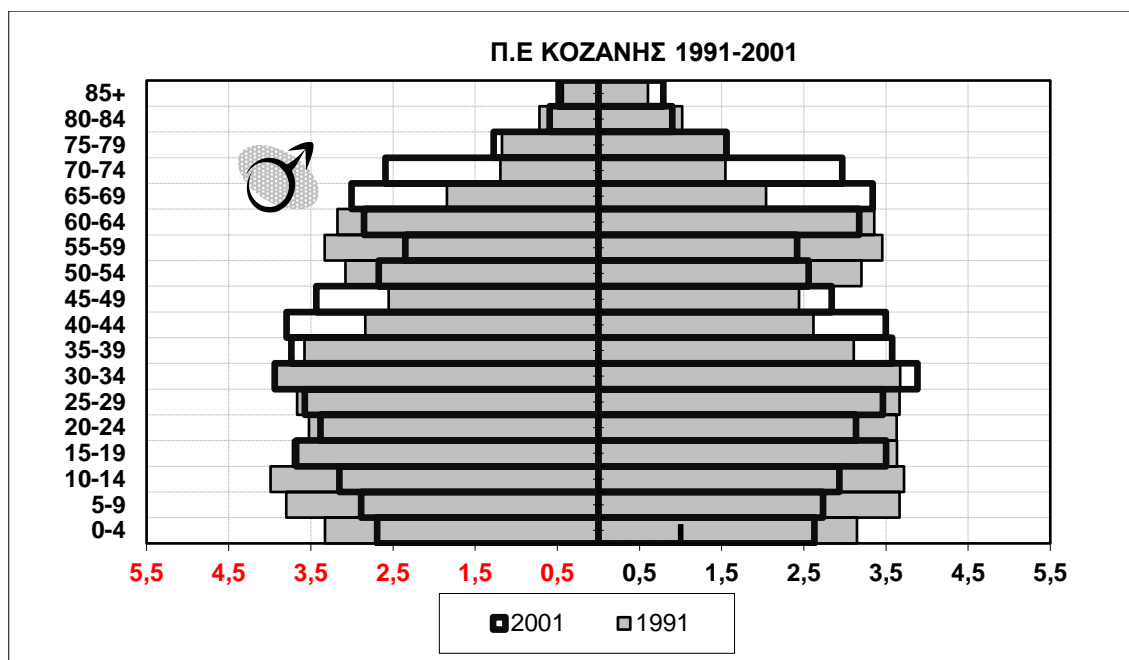
Πηγή: www.e-demographv.gr/, ίδια επεξεργασία

Στην συνέχεια στον Πίνακα (4.3) αναλύονται η πληθυσμιακή εξέλιξη και η ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού κατά το διάστημα 1991-2001 και 2001-2011 για τις ΔΕ της ΠΕ Κοζάνης. Η ΔΕ Κοζάνης συγκεντρώνει το 35,87% του συνολικού πληθυσμού της ΠΕ, ακολουθεί η ΔΕ Πτολεμαΐδας με ποσοστό 24,82%, οι οποίες και τις δύο δεκαετίες είχαν θετική αύξηση του πληθυσμού γεγονός το οποίο αποδεικνύει ότι είναι και τα δύο μεγαλύτερα αστικά κέντρα της ΠΕ. Αντίθετα η ΔΕ Βλάστης που λόγω της γεωγραφικής

της θέσης σημείωσε μείωση του πληθυσμού και τις δύο δεκαετίες της τάξεως του -18,8% και -47,30% (1991-2001 και 2001-2011 αντίστοιχα).

Στην συνέχεια ακολουθεί η μεταβολή του πληθυσμού της ΠΕ Κοζάνης για τις δεκαετίες 1991-2001 και 2001-2011 σε πυραμίδες επίθεσης.

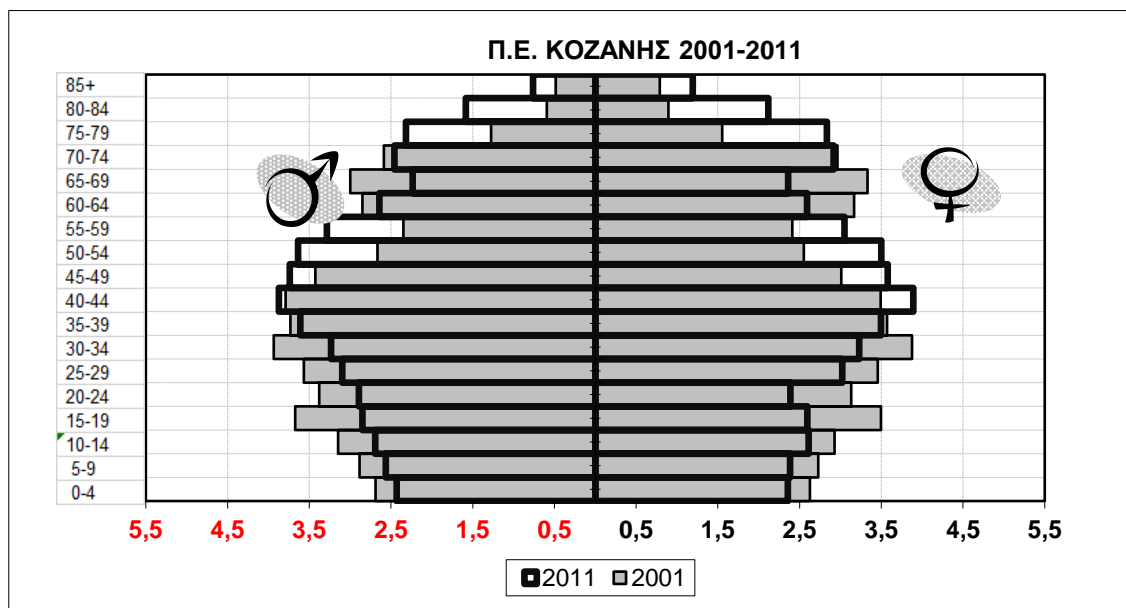
Γράφημα 4.1: Επίθεση ηλικιακών πυραμίδων 1991 - 2001 για την ΠΕ Κοζάνης



Πηγή: www.e-demographv.gr/, ιδία επεξεργασία

Στην επίθεση των πυραμίδων για την ΠΕ Κοζάνης για το 1991 και το 2001, παρατηρούμε τα εξής:

- Στις ηλικίες 0-29 ετών ο πληθυσμός το 1991 είναι περισσότερος σε σχέση με το 2001 άρα έχουμε μια πιο διογκωμένη βάση το 1991.
- Στην ηλικιακή ομάδα 30-34 ο πληθυσμός στους άνδρες είναι ο ίδιος για το 1991 και το 2001, ενώ στις γυναίκες υπάρχει ελάχιστη διαφορά με το 2001 να είναι περισσότερες. Το ίδιο συμβαίνει και στις ηλικίες 75-79 μόνο που τώρα περισσότεροι είναι οι άνδρες το 2001.
- Στις ηλικίες 65-74 έχουμε αύξηση του πληθυσμού για το 2001.
- Στην κορυφή της πυραμίδας από την ηλικία 80+ έχουμε μείωση του πληθυσμού καθώς πρόκειται για άτομα τα οποία γεννήθηκαν περίπου το 1920 και πριν και έχουν ζήσει πολέμους.

Γράφημα 4.2: Επίθεση ηλικιακών πυραμίδων 2001 - 2011 για την ΠΕ Κοζάνης

Πηγή: www.e-demographv.gr/, ιδία επεξεργασία

Στην επίθεση των πυραμίδων για την ΠΕ Κοζάνης για το 2001 και το 2011, παρατηρούμε τα εξής:

- Στις ηλικίες 0-34 ο πληθυσμός του 2001 είναι περισσότερος σε σχέση με του 2011.
- Στις ηλικίες 35-44 παρατηρούμε ότι οι δύο πληθυσμοί του 2001 και του 2011 σχεδόν συμπίπτουν.
- Από τις ηλικίες 45-59 έχουμε αύξηση του πληθυσμού για το 2011, ενώ η πυραμίδα του 2001 αρχίζει να στενεύει.
- Από την ηλικία 75+ η πυραμίδα του 2001 στενεύει πολύ σε σχέση με του 2011 γεγονός το οποίο οφείλεται στο ότι στου 2001 υπάρχουν άτομα τα οποία έχουν γεννηθεί περίπου το 1920 (Μικρασιατική καταστροφή και μετακίνηση πληθυσμών).

Πίνακας 4.4: Δείκτες δομής πληθυσμού για την ΠΕ Κοζάνης και τους Δήμους της περιοχής για τα έτη 2001 και 2011

Περιγραφή Διοικητικής Διαίρεσης	Ποσοστό Ατόμων 65+ (%)		Δείκτης Γήρανσης (%)		Δείκτης Εξάρτησης (%)	
	2001	2011	2001	2011	2001	2011
ΠΕ Κοζάνης	17,47	20,77	102,73	138,17	52,60	55,79
Δήμος Κοζάνης	14,61	17,50	85,00	112,49	46,61	49,37
Δήμος Εορδαίας	15,86	19,34	83,25	119,39	53,62	55,13
Δήμος Σερβίων- Βελβεντού	22,67	29,64	158,90	237,44	58,56	72,76
Δήμος Βοΐου	26,77	29,89	191,83	244,98	68,70	72,67

Πηγή: www.e-demographv.gr/, ιδία επεξεργασία

Ακόμη παρουσιάζονται οι δείκτες δομής του πληθυσμού για την Π.Ε. Κοζάνης και τους Δήμους της για τα έτη 2001 και 2011. Το ποσοστό των ατόμων 65+ κατά την δεκαετία 2001-2011 παρουσίασε αύξηση και σε επίπεδο Δήμων και σε επίπεδο Π.Ε. με μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση στον Δήμο Βοΐου (από 26,77 σε 29,89) και μικρότερη στο Δήμο Κοζάνης (από 14,61 σε 17,50). Στη συνέχεια ο δείκτης γήρανσης ο οποίος υπολογίζεται ως ο λόγος του πληθυσμού 65+ με τον παιδικό πληθυσμό (0-14) επί 100. Παρατηρείται μια εκτίναξη του συγκεκριμένου δείκτη κατά την δεκαετία. Συγκριμένα ο Δήμος Σερβίων – Βελβεντού παρουσιάζει μεγάλη αύξηση του γερασμένου πληθυσμού. Τέλος, όσον αφορά στο δείκτη εξάρτησης εκφράζει τον αριθμό των εξαρτημένων μελών (παιδιών και ηλικιωμένων) που αντιστοιχούν σε 100 άτομα παραγωγικής ηλικίας. Έτσι όπως διαπιστώνεται και από τον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζει μεγαλύτερη αύξηση στον Δήμο Σερβίων – Βελβεντού και μικρότερη στον Δήμο Εορδαίας.

4.5 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

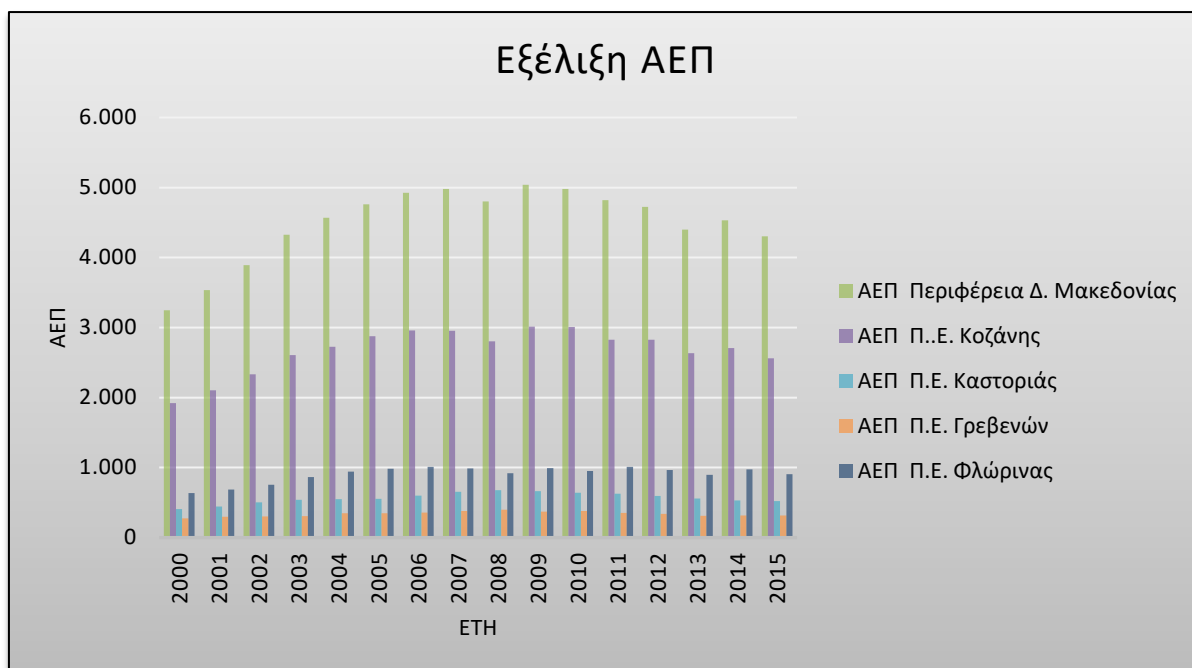
Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν είναι ένας από τους πιο συνηθισμένους δείκτες για την εξαγωγή συμπερασμάτων για το βιοτικό επίπεδο μιας χώρας ή μιας περιοχής. Στον ακόλουθο πίνακα (4.5) παρουσιάζεται αναλυτικά η εξέλιξη του ΑΕΠ από το 2000 έως το 2015. Παρατηρούμε ότι η Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας το 2009 παρουσιάζει το μέγιστο ΑΕΠ στην δεκαπενταετία αυτή ενώ στην συνέχεια εξαιτίας τη οικονομικής κρίσης το ΑΕΠ αρχίζει να μειώνεται. Επιπλέον η ΠΕ Κοζάνης σε σχέση με τις άλλες ΠΕ της Δ. Μακεδονίας παρουσιάζει συγκριτικά μεγαλύτερο ΑΕΠ, κάτι το οποίο δείχνει και τον σημαντικό ρόλο που έχει αυτή στην Περιφέρεια. Αυτό το διαπιστώνουμε και από το παρακάτω γράφημα (4.3) το οποίο παρουσιάζει το ΑΕΠ μεταξύ της Περιφέρειας και των ΠΕ της.

Πίνακας 4.5: Εξέλιξη του ΑΕΠ από το 2000 έως το 2015 σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας και των ΠΕ της Δ. Μακεδονίας

Έτη	ΑΕΠ (δισ. €)					
	Σύνολο χώρας	Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	ΠΕ Κοζάνης	ΠΕ Καστοριάς	ΠΕ Γρεβενών	ΠΕ Φλώρινας
2000	141.247	3.246	1.923	409	277	637
2001	152.194	3.533	2.104	444	298	688
2002	163.461	3.893	2.334	502	303	754
2003	178.905	4.324	2.608	540	309	867
2004	193.716	4.566	2.724	549	350	943
2005	199.242	4.760	2.875	552	349	985
2006	217.862	4.926	2.957	601	359	1.009
2007	232.695	4.979	2.955	656	378	989
2008	241.990	4.802	2.803	679	399	920
2009	237.534	5.039	3.012	664	369	993
2010	226.031	4.981	3.009	641	380	951
2011	207.029	4.819	2.827	626	353	1.013
2012	191.204	4.724	2.827	593	340	965
2013	180.654	4.398	2.633	557	311	897
2014	178.656	4.530	2.708	530	318	974
2015	176.312	4.304	2.562	520	317	905

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Γράφημα 4.3: Εξέλιξη του ΑΕΠ από το 2000 έως το 2015 μεταξύ Περιφέρειας Δ. Μακεδονίας και των ΠΕ της



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 4.6: Κατανομή οικονομικά ενεργού πληθυσμού και οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού (2001) σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας, ΠΕ Κοζάνης και Δήμων

Περιγραφή Διοικητικής Διάρθρωσης	Οικονομικά Ενεργοί			Οικονομικά μη ενεργοί
	Σύνολο Οικονομικών Ενεργών	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	
Σύνολο Χώρας	4.614.499	4.102.089	512.410	5.245.094
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	112.232	93.981	18.251	151.336
ΠΕ Κοζάνης	57.056	48.501	8.555	80.065
Δήμος Κοζάνης	27.134	23.313	3.821	35.241
Δήμος Εορδαίας	16.366	14.247	2.119	24.519
Δήμος Σερβίων – Βελβεντού	6.036	5.019	1.017	9.198
Δήμος Βοΐου	7.520	5.922	1.598	11.107

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 4.7: Κατανομή οικονομικά ενεργού πληθυσμού και οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού (2011) σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας, ΠΕ και Δήμων

Περιγραφή Διοικητικής Διαίρεσης	Οικονομικά Ενεργοί			Οικονομικά μη ενεργοί
	Σύνολο Οικονομικών Ενεργών	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	
Σύνολο Χώρας	4.586.636	3.727.633	859.003	6.229.650
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	108.094	83.530	24.564	175.595
ΠΕ Κοζάνης	56.353	43.496	12.857	93.843
Δήμος Κοζάνης	28.015	21.631	6.384	43.373
Δήμος Εορδαίας	16.931	13.318	3.613	28.661
Δήμος Σερβίων – Βελβεντού	4.933	3.732	1.201	9.897
Δήμος Βοΐου	6.474	4.815	1.659	11.912

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Στους παραπάνω Πίνακες (4.6 & 4.7) γίνεται αναφορά στον οικονομικά ενεργό και μη πληθυσμό για τα έτη 2001 και 2011. Διαπιστώνουμε ότι στην Περιφέρεια κατά την δεκαετία 2001-2011 οι απασχολούμενοι μειώθηκαν (-12,5%), ενώ οι άνεργοι αυξήθηκαν αισθητά με ποσοστό που φτάνει το +34,5%. Στην ΠΕ Κοζάνης το 2001 οι απασχολούμενοι ήταν το 85,01% του συνολικά οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ οι άνεργοι αποτελούσαν το 14,99%. Το 2011 τα ποσοστά αυτά μεταβλήθηκαν με τους απασχολούμενους να μειώνονται και να καλύπτουν το 77,18% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, ενώ οι άνεργοι αυξήθηκαν και καταλάμβαναν το 22,82%. Όσον αφορά τους Δήμους της ΠΕ Κοζάνης ο Δήμος Σερβίων – Βελβεντού παρουσίασε την μεγαλύτερη αρνητική ποσοστιαία μεταβολή στους απασχολούμενους (-25,64%), ενώ ο Δήμος Κοζάνης παρουσίασε ποσοστιαία αύξηση των ανέργων (+67,07%) σε σχέση με το 2011.

Πίνακας 4.8: Απασχολούμενοι ανά παραγωγικό τομέα (2001) σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας, ΠΕ και Δήμων

Περιγραφή Διοικητικής Διαίρεσης	Παραγωγικοί Τομείς				Σύνολο
	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής	Δεν δήλωσαν τομέα	
Σύνολο χώρας	591.669	892.187	2.401.168	217.065	4.102.089
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	18.059	27.808	45.181	2.933	93.981
ΠΕ Κοζάνης	6.386	16.928	24.015	1.172	48.501
Δήμος Κοζάνης	2.198	7.490	13.051	574	23.313
Δήμος Εορδαίας	975	6.032	6.865	375	14.247
Δήμος Σερβίων – Βελβεντού	1.533	1.371	1.990	125	5.019
Δήμος Βοΐου	1.680	2.035	2.109	98	5.922

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Πίνακας 4.9: Απασχολούμενοι ανά παραγωγικό τομέα (2011) σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας, ΠΕ και Δήμων

Περιγραφή Διοικητικής Διαίρεσης	Παραγωγικοί Τομείς			Σύνολο
	Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής	
Σύνολο χώρας	372.209	654.377	2.701.047	3.727.633
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	11.792	21.697	50.041	83.530
ΠΕ Κοζάνης	3.833	13.372	26.291	43.496
Δήμος Κοζάνης	1.103	6.138	14.390	21.631
Δήμος Εορδαίας	718	4.970	7.630	13.318
Δήμος Σερβίων – Βελβεντού	982	904	1.846	3.732
Δήμος Βοΐου	1.030	1.360	2.425	4.815

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Στη συνέχεια έγινε ανάλυση των απασχολούμενων ανά παραγωγικό τομέα για τα έτη 2001-2011. (4.8 & 4.9). Στην Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας ο πρωτογενής και ο δευτερογενής τομέας το 2011 μειώθηκαν συγκριτικά με το 2001 (-34,70% και -21,97% αντίστοιχα), ενώ ο τριτογενής αυξήθηκε κατά +10,75%. Αντίστοιχα και στην ΠΕ Κοζάνης ο πρωτογενής και ο δευτερογενής μειώθηκαν (-39,97% και -21,00%) και ο τριτογενής ποσοστιαία αυξήθηκε κατά +9,47%. Όσον αφορά τους Δήμους της περιοχής ο πρωτογενής και ο δευτερογενής κατά την χρονική διάρκεια 2001-2011 μειώθηκαν με

τον Δήμο Κοζάνης να παρουσιάζει την μεγαλύτερη μείωση του πρωτογενή τομέα (-49,81%) και τον Δήμο Σερβίων – Βελβεντού να παρουσιάζει την μεγαλύτερη ποσοστιαία μεταβολή στον δευτερογενή τομέα (-34,06%). Ενώ ο τριτογενής τομέας αυξάνεται σχεδόν σε όλους τους Δήμους κάτι που αποδεικνύει ότι αρχίζουν να στρέφονται προς την απασχόληση με τον τουρισμό, το εμπόριο και τις υπηρεσίες.

Πίνακας 4.10: Απασχολούμενοι κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (2011) σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας, ΠΕ και Δήμων

Περιγραφή Διοικητικής Διάρθρωσης	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	Κατασκευές	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο - επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	Μεταφορά και αποθήκευση	Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	Δημόσια διοίκηση και άμυνα - υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	Εκπαίδευση	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα	Λοιποί κλάδοι
Σύνολο χώρας	372.209	254.081	651.739	192.871	291.589	102.192	359.779	294.359	236.831	971.983
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	11.792	6.192	12.457	2.471	4.898	1.222	8.404	8.283	4.462	23.349
ΠΕ Κοζάνης	3.833	3.667	6.830	1.424	2.352	707	3.741	4.489	2.390	14.063
Δήμος Κοζάνης	1.103	1.717	3.671	734	1.129	372	2.235	2.454	1.294	6.922
Δήμος Εορδαίας	718	1.262	2.081	386	731	237	875	1.351	769	4.908
Δήμος Σερβίων – Βελβεντού	982	336	470	144	224	45	258	272	178	823
Δήμος Βοΐου	1.030	352	608	160	268	53	373	412	149	1.410

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Τέλος, στον Πίνακα 4.10 παρουσιάζονται οι απασχολούμενοι κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για το 2011. Διαπιστώνεται ότι το χονδρικό και λιανικό εμπόριο υπερτερεί στην Περιφέρεια, την ΠΕ Κοζάνης καθώς και στον Δήμο Κοζάνης. Ο Δήμος Εορδαίας και ο Δήμος Βοΐου απασχολούνται κυρίως σε διάφορες δραστηριότητες πέραν των όσων αναφέρονται στον ακόλουθο πίνακα. Ενώ ο Δήμος Σερβίων – Βελβεντού ασχολείται κατά κύριο λόγο με την γεωργία, την δασοκομία και την αλιεία.

4.6 ΔΙΚΤΥΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

4.6.1 ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

Το οδικό δίκτυο της Περιφέρειας Δ. Μακεδονίας κατατάσσεται σε κατηγορίες σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση ΔΜΕΟ/ε/οικ/1308/15-12-95 «Περί Κατάταξης Εθνικών Οδών Περιφερειών Αττικής, Στερεάς Ελλάδας, Θεσσαλίας, Ηπείρου, Μακεδονίας και Θράκης σε Βασικό (Πρωτεύον, Δευτερεύον, και Τριτεύον Εθνικό) Οδικό Δίκτυο» (ΦΕΚ 30/Β/19-1-96).

Η κατάταξη του Εθνικού Οδικού Δικτύου της Περιφέρειας Δ. Μακεδονίας έχει ως εξής:

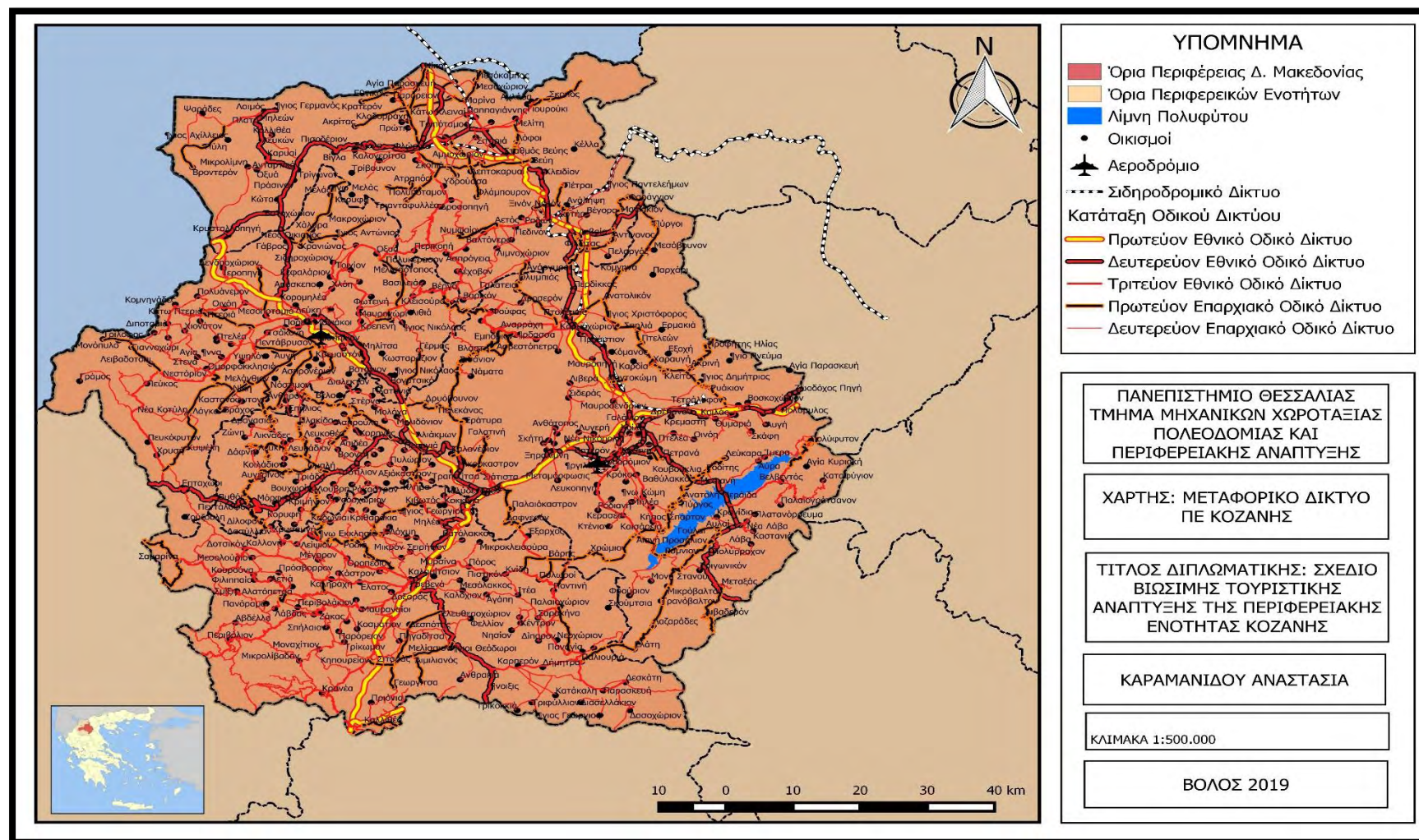
- Βασικό Εθνικό Οδικό Δίκτυο:
 - ✓ Εγνατία Οδός (Ε 90)
 - ✓ Σιάτιστα-Κρυσταλοπηγή και Κοζάνη-Φλώρινα-Νίκη (ΥΠΕΚΑ, 2015: 33)
- Δευτερεύον Εθνικό Οδικό Δίκτυο:
 - ✓ Εθνική Οδός 3: Φλώρινα – Πισοδέρι – Βατοχώρι – Ελληνοαλβανικά σύνορα
 - ✓ Ε.Ο 15: Γέφυρα Μουργκάνι – Γρεβενά – Μπάρα – Νεάπολη – Δισπηλιό – Καστοριά – Τρίγωνο – Άγιος Γερμανός
 - ✓ Ε.Ο 20: Κοζάνη – Νεάπολη – Πεντάλοφος – Επαχώρι – Κόνιτσα – Καλπάκι
 - ✓ Ε.Ο. 3: Σέρβια – Κοζάνη – Πτολεμαΐδα – Βεύη – Φλώρινα – Νίκη – Σύνορα
 - ✓ Ε.Ο. 4: Πολύμυλος – Κοζάνη
- Τριτεύον Εθνικό Οδικό Δίκτυο:
 - ✓ Ε.Ο. 2: Άρνισσα – Κέλλα – Βεύη
 - ✓ Π.Ε.Ο 15: Νεάπολη – Βογιατσικό – Κωσταράζι – Άργος Ορεστικό – Δισπηλιό

Όσον αφορά τις υπόλοιπες μεταφορικές υποδομές οι πόλεις της Περιφέρειας Δ. Μακεδονίας που διαθέτουν σιδηροδρομικό δίκτυο δευτερεύουσας εθνικής σημασίας είναι η Κοζάνη και η Φλώρινα με τερματικό σταθμό την Θεσσαλονίκη. Παρ' όλα αυτά όμως μελλοντικά προβλέπεται και η δημιουργία σιδηροδρομικής γραμμής κατά μήκος

των πόλεων Κοζάνη – Καλαμπάκα. Επιπλέον οι εναέριες μετακινήσεις πραγματοποιούνται από τους δύο κρατικούς αερολιμένες στην Κοζάνη και την Καστοριά (Άργος Ορεστικό), αλλά και από τα δύο κοντινά αεροδρόμια της Θεσσαλονίκης και των Ιωαννίνων. Ακόμη λειτουργούν δύο ελικοδρόμια στο Νεστόριο Καστοριάς και την Φλώρινα (ΦΕΚ 1472 Β/ 09.10.2003).

Συμπεραίνουμε ότι η Κοζάνη λόγω της γεωγραφικής της θέσης χαρακτηρίζεται ως κόμβος εθνικής σημασίας και συνδέεται με την ενδοχώρα με τρία μεταφορικά μέσα, τα οποία θα βοηθήσουν στην περαιτέρω ανάπτυξη της Κοζάνης αλλά και της ευρύτερης περιοχής (ΥΠΕΚΑ, 2015: 94).

Χάρτης 4.4: Μεταφορικό δίκτυο ΠΕ Κοζάνης



Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.6.2 ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Στην Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας υπάρχουν τεράστια αποθέματα λιγνίτη, για αυτό τον λόγο καθιστούν την περιοχή ως το μεγαλύτερο ενεργειακό κέντρο της χώρας (το 75% της ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας παράγεται στην περιοχή) (ΦΕΚ 1472 Β/09.10.2003). Στις ΠΕ Κοζάνης και Φλώρινας λειτουργούν τέσσερα λιγνιτωρυχεία το Ορυχείο Νοτίου Πεδίου, το Ορυχείο Καρδιάς, το Ορυχείο Κυρίου Πεδίου και το Ορυχείο Αμυνταίου (www.dei.gr/, 28/12/2018).

Οι πόλεις Κοζάνη, Πτολεμαΐδα, Αμύνταιο και Φιλώτα διαθέτουν σύστημα τηλεθέρμανσης το οποίο λειτουργεί με την θερμότητα που παράγεται στα ατμοηλεκτρικά εργοστάσια της ΔΕΗ (ΦΕΚ 1472 Β/09.10.2003, pta.pdm.gr/, 18/02/2019). Πέραν όμως των ατμοηλεκτρικών εργοστασίων στην περιοχή λειτουργούν οι ΥΗΣ Ιλαρίωνα και Πολυφύτου (www.metka.com/, 7/02/2019).

Επιπλέον, σημαντική θα ήταν και η αξιοποίηση για ενέργεια από τον αγωγό φυσικού αερίου (ΤΑΡ) που διαπερνά κάποιες περιοχές της Περιφέρειας συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην ενεργειακή ανάπτυξη της περιοχής και μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης (ΥΠΕΚΑ, 2015: 96).

Τέλος, η περιοχή σύμφωνα με το ΕΠΧΣΑΑ για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας δεν χαρακτηρίζεται ως Περιοχή Αιολικής Προτεραιότητας (ΠΑΠ), αλλά αντίθετα ως Περιοχή Αιολικής Καταλληλότητας (ΠΑΚ), κάτι το οποίο την ευνοεί στην εγκατάσταση αιολικών πάρκων για την παραγωγή ενέργειας (ΥΠΕΚΑ, 2015: 42).

4.6.3 ΔΙΚΤΥΟ ΥΔΡΕΥΣΗΣ – ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ – ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ

Το δίκτυο ύδρευσης και αποχέτευσης της Περιφέρειας Δ. Μακεδονίας είναι ανεπτυγμένο. Παρόλα αυτά όμως υπάρχει σχέδιο για την επίλυση όλων των θεμάτων που αφορούν τα δίκτυα αυτά τόσο στα αστικά κέντρα όσο και στις υπόλοιπες περιοχές. Τα σχέδια αυτά αφορούν κυρίως τα δίκτυα μεταφοράς, τους αγωγούς και τους βιολογικούς καθαρισμούς της Περιφέρειας (pta.pdm.gr/, 18/02/2019). Επιπλέον όσον αφορά την επεξεργασία των λυμάτων οι υφιστάμενες υποδομές καλύπτουν μόλις το 56% του πληθυσμού της Περιφέρειας (ΠΕΣΔΑ, τεύχος Β', 2016: 16). Τέλος όσον αφορά τα Αστικά Στερεά Απόβλητα (ΑΣΑ) και την ανακύκλωση των διαφόρων υλικών στην

Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας πραγματοποιείται στις Κεντρικές Εγκαταστάσεις Ολοκληρωμένης Διαχείρισης (ΚΕΟΔ) (ΠΕΣΔΑ, τεύχος Γ1', 2016: 37).

4.6.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Όσον αφορά τις κοινωνικές υποδομές βάση της απογραφής του 2011 (Πίνακας 4.11) παρατηρούμε ότι υπάρχει έλλειμμα κτιριακών υποδομών. Ο Δήμος Κοζάνης σε σχέση με τους άλλους τρεις Δήμους της ΠΕ υπερτερεί στα κτίρια υγειονομικής κάλυψης παρόλο αυτά αδυνατεί να ανταπεξέλθει στις ανάγκες της περιοχής (Επιχειρησιακό Δήμου Κοζάνης, 2014-2019:32) και σχολικών κτιριακών εγκαταστάσεων. Αντίθετα ο Δήμος Εορδαίας διαθέτει το μεγαλύτερο ξενοδοχειακό δυναμικό στην ΠΕ, ενώ ο Δήμος Βοΐου παρουσιάζει πληθώρα εκκλησιών – μοναστηριών, γεγονός που θα επέτρεπε την ανάπτυξη ίσως του θρησκευτικού τουρισμού στην περιοχή. Τέλος στην ΠΕ Κοζάνης λειτουργούν δύο Πανεπιστημιακά Τμήματα και τέσσερα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΤΕΙ) με έντεκα τμήμα (Επιχειρησιακό Δήμου Εορδαίας, 2014-2019: 20).

Πίνακας 4.11: Κτίρια αποκλειστικής χρήσης σε επίπεδο Περιφέρειας και Δήμων της ΠΕ Κοζάνης (2011)

Περιγραφή Διοικητικής Διαίρεσης	Κτίρια αποκλειστικής χρήσης								
	Κατοικία	Εκκλησία- Μοναστήρι	Ξενοδοχεία	Εργοστάσιο Εγκατάστα	Σχολικό Κτίριο	Κατάστημα - Γραφείο	Σταθμός αυτοκινήτων (πάρακινγκ)	Νοσοκομείο, κλινική κλπ.	Άλλη χρήση
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	88.508	1.778	316	962	950	4.094	1.766	57	34.392
Δήμος Κοζάνης	16.081	260	10	229	147	904	594	14	5.936
Δήμος Εορδαίας	10.052	103	17	131	84	544	381	5	2.989
Δήμος Σερβίων – Βελβεντού	6.932	153	14	80	47	23	82	4	2.522
Δήμος Βοΐου	8.884	287	14	128	84	365	65	4	3.609

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Περίληψη και Συμπεράσματα

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης της περιοχής προκύπτει ότι η ΠΕ Κοζάνης έχει πλεονεκτική γεωγραφική θέση και πρωτεύουσα της είναι η πόλη της Κοζάνης. Η διοικητική της διάρθρωση άλλαξε βάση του νόμου Καλλικράτη και αποτελείται πλέον από τέσσερις Δήμους και δεκαεννέα Δημοτικές Ενότητες. Όσον αφορά το φυσικό της πλούτο η περιοχή έχει πλούσια χλωρίδα και πανίδα και το ανάγλυφο της είναι κατά κύριο λόγο ορεινό.

Ο πληθυσμός της περιοχής χαρακτηρίζεται ως ώριμος, με μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού στις ηλικιακές ομάδες 25 – 74. Σε οικονομικό επίπεδο η ΠΕ Κοζάνης συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ΑΕΠ, σε σχέση με τις άλλες ΠΕ της Δυτικής Μακεδονίας, παρ' όλο αυτά όμως από το 2009 και έπειτα παρουσιάζει μια μικρή πτώση γεγονός ορθό καθώς ξεσπά η οικονομική κρίση. Το μεταφορικό δίκτυο της περιοχής θα το χαρακτηρίσαμε ως πλήρες καθώς έχει αρκετά ανεπτυγμένο τοπικό οδικό δίκτυο (επιτρέπει περεταίρω βελτίωση) και βρίσκεται κοντά σε μεγάλους οδικούς άξονες (ΠΑΘΕ και Ε90), επιπλέον διαθέτει σιδηροδρομικό δίκτυο και αερολιμένα. Τέλος διαθέτει πλήρες δίκτυο ύδρευσης – αποχέτευσης και οι κοινωνικές του υποδομές επιτρέπουν την ανάπτυξη της περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει ανασκόπηση για τους τουριστικούς πόρους που διαθέτει η περιοχή (φυσικούς και πολιτιστικούς) που θα μπορέσουν να την καταστήσουν μελλοντικά πόλο – έλξης χιλιάδων επισκεπτών – τουριστών. Στη συνέχεια θα γίνει αναφορά στην μέχρι τώρα τουριστική κίνηση της περιοχής καθώς και στις υποδομές που διαθέτει η περιοχή όσον αφορά τον πολιτισμό της.

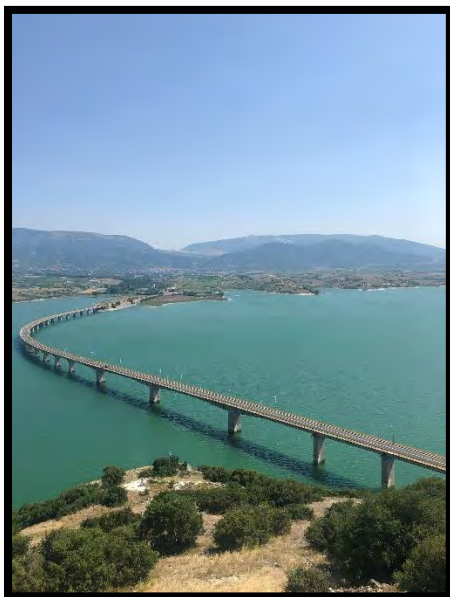
5.1 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

5.1.1 ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

5.1.1.1 ΛΙΜΝΗ ΠΟΛΥΦΥΤΟΥ

Η λίμνη Πολυφύτου είναι τεχνητή λίμνη και κατασκευάστηκε το 1972, έχει μήκος 36km και βάθος 100m και δικαιούχος της είναι η ΔΕΗ. Τα νερά της προέρχονται από τον ποταμό Αλιάκμονα ο οποίος διαπερνά την περιοχή. Η λίμνη Πολυφύτου δημιουργήθηκε με σκοπό την τροφοδότηση νερού στην περιοχή κυρίως για τις καλλιέργειες, αλλά και για την παραγωγή ενέργειας. Η λίμνη χωρίζει την ΠΕ Κοζάνης σε δύο μέρη, για τον λόγο αυτό έχει κατασκευαστεί η Υψηλή Γέφυρα Σερβίων (μήκους 1.372m) και η Γέφυρα του Ρυμνίου (μήκους 615m). Τέλος στα νερά και στις όχθες της λίμνης Πολυφύτου βρίσκουν καταφύγιο πολλά είδη πουλιών και ψαριών (Καλογερόπουλος, 2004: 124).

Εικόνα 5.1: Υψηλή Γέφυρα Σερβίων



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 5.2: Γέφυρα Ρυμνίου



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

5.1.1.1 ΓΕΩΠΑΡΚΑ

Μπουχάρια – Νοχτάρια: Το γεωπάρκο Μπουχάρια – Νοχτάρια βρίσκεται λίγο έξω από τον οικισμό Μικροβάλτου του Δήμου Σερβίων - Βελβεντού. Πρόκειται για «κολώνες» οι οποίες με το πέρασμα των χρόνων έχουν δημιουργηθεί από άμμο, άργιλο, μάργες και κροκάλες. Η ονομασία σημαίνει καμινάδες ενώ η λέξη Μπουχάρια όπως και αποκαλείται προέρχεται από την τοπική διάλεκτο της περιοχής. Ακόμη το γεωπάρκο Μπουχάρια – Νοχτάρια είναι συνδεδεμένο με μύθους της περιοχής. Το 2007 ξεκίνησε η δημιουργία του γεωπάρκου, το οποίο δεχόταν πλήθος επισκεπτών. Σήμερα το «θαύμα» αυτό της φύσης στην περιοχή εγκαλείπεται καθώς δεν υπάρχει φορέας διαχείρισης που να το φροντίζει (mikrovalto.gr, 26/07/2019).

Εικόνα 5.3: Γεωπάρκο Μπουχάρια - Νοχτάρια



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

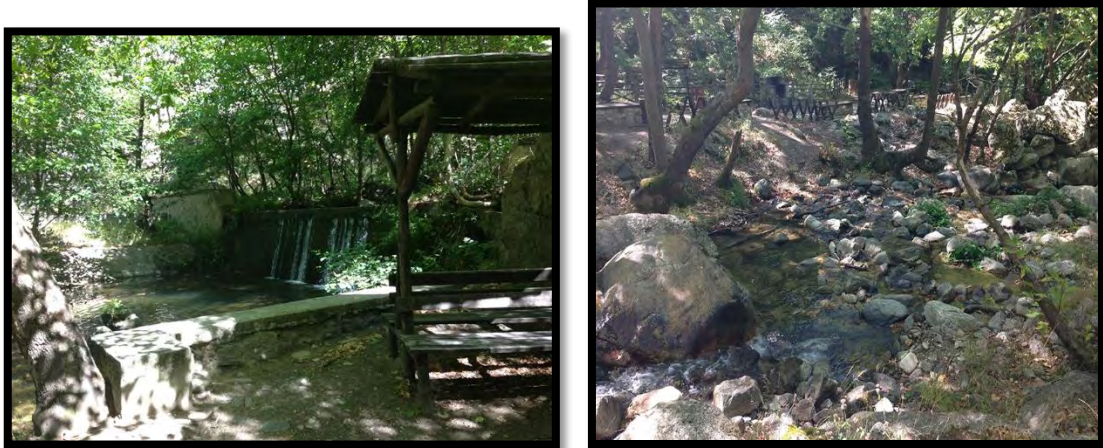
Φαράγγι Σερβίων: Στις εκβολές του ποταμού Πλατανούλα βρίσκεται το Φαράγγι των Σερβίων, έχει μήκος 3m και ύψος 200m. Το φυσικό τοπίο στην περιοχή αυτή αποτελείται κυρίως από θάμνους διότι περιστοιχίζεται από βράχους. Για να διασχίσει κανείς το φαράγγι πρέπει να ακολουθήσει το μονοπάτι το οποίο συνδέεται και με το Κάστρο των Σερβίων. Ακόμη υπάρχουν πολλοί μύθοι και θρύλοι σχετικά με το φαράγγι (dservionvelventou.gr/, 28/07/2019).

Εικόνα 5.4: Φαράγγι Σερβίων



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Καταρράχτες Σκεπασμένοι: Οι καταρράχτες Σκεπασμένοι βρίσκονται στο Βελβεντό της ΠΕ Κοζάνης. Η περιοχή έχει χαρακτηριστεί ως ΤΙΦΚ με κωδικό όνομα ΑΤ 4011025 διότι εκτός από τους καταρράχτες διαθέτει λιμνούλες που σχηματίζονται από αυτούς καθώς και εντυπωσιακούς βράχους γύρω. Επιπλέον η περιοχή προσφέρεται για επικίνδυνα αθλήματα όπως είναι η αναρρίχηση ή η κατάβαση. Ακόμη η περιοχή διαθέτει πλούσιο φυσικό διάκοσμο με δέντρα και θάμνους που προσφέρουν φυσικό δροσισμό. Τέλος υπάρχει οργωμένος χώρος που φιλοξενεί πληθώρα πολιτιστικών δρώμενων (dservionvelventou.gr/, 31/07/2019).

Εικόνα 5.5: Καταρράχτες Σκεπασμένου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

5.1.2 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

5.1.2.1 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

Μακεδονικός Τάφος: Το 1983 ανακαλύφθηκαν στους Πύργους του Δήμου Εορδαίας ο Μακεδονικός Τάφος. Το 1995 από ανασκαφές που έγιναν διαπιστώθηκε ότι ανήκει περίπου στον 4^ο αιώνα π.Χ. καθώς ανακαλύφθηκε ένα χρυσονέκρικο στεφάνι Μυρτιάς το οποίο συνόδευε την σκέψη των Αρχαίων και μιμούνταν την απόδοση των χαρακτηριστικών του νεκρού. Πιθανολογείται ότι ο τάφος ανήκει σε κάποιον εύπορο άνδρα ή γυναίκα που προέρχονταν από κάποια στρατιωτική ή κοινωνική οικογένεια με αξιώματα (Στεφάνου 2006: 21-22). Χαρακτηρίστηκε ως αρχαιολογικός χώρος σύμφωνα με το ΦΕΚ 175/Β/26-3-1966 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.6: Μακεδονικός Τάφος στους Πύργους Εορδαίας

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

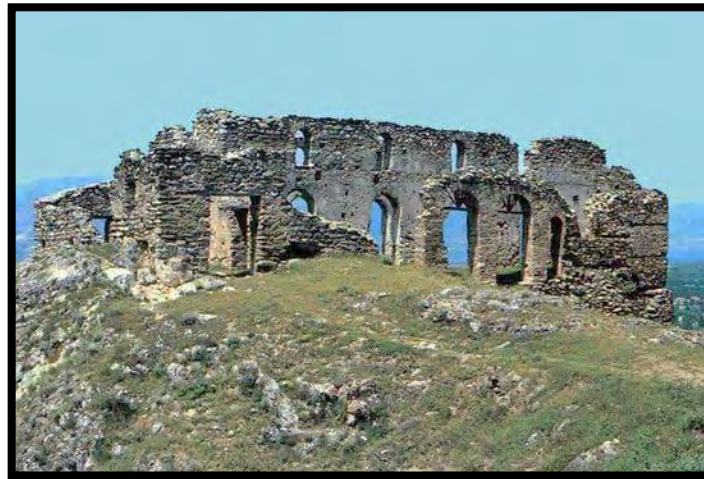
Αρχαία πόλη Αιανής: Η αρχαία πόλη της Αιανής εντοπίζεται λίγο έξω από την σημερινή κωμόπολη της Αιανής στην περιοχή Μεγάλη Ράχη. Από ανασκαφές που έγιναν ήρθαν στο φως τρία δημόσια κτίρια και πλήθος ιδιόκτητων κατοικιών. Τα κτίρια χαρακτηρίζονται από άριστη αρχιτεκτονική, με στοές και κίονες. Η συνύπαρξη δημόσιων και ιδιόκτητων κτιρίων παραπέμπει στην ύπαρξη ενός ολοκληρωμένου οικιστικού ιστού από την τότε εποχή. Σε μικρή απόσταση από την αρχαία πόλη της Αιανής, χωροθετείται η Νεκρόπολη η οποία χρονολογείται από την Ύστερη Εποχή του Χαλκού έως και τα Υστεροελληνιστικά Χρόνια. Πρόκειται για μεγαλοπρεπείς τάφους που υποδηλώνουν το υψηλό κοινωνικό επίπεδο που είχε η περιοχή (Νομαρχία Κοζάνης, 1994: 22-24).

Εικόνα 5.7: Αρχαία πόλη Αιανής

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Κάστρο Σερβίων: Το κάστρο των Σερβίων βρίσκεται πάνω από την σημερινή πόλη των Σερβίων. Κατασκευάστηκε περίπου τον 6^ο- 7^ο αιώνα κατά τα Βυζαντινά χρόνια. Είναι χωροθετημένο σε πλεονεκτική θέση στον έναν από τους δύο λόφους που δεσπόζουν πάνω από την πόλη. Αποτελείται από τριπλό τοίχος και χωρίζεται στην άνω και κάτω πόλη και στην ακρόπολη. Ακόμη εντός των τειχών εντοπίζονται ερείπια κατοικιών και εκκλησιών. Το κάστρο αποκαλείται και ως «ο Μυστράς της Μακεδονίας» καθώς φέρει πολύ στο ομώνυμο κάστρο του Μυστρά. (dservionvelventou.gr/, 10/07/2019). Χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο σύμφωνα με το ΦΕΚ 856/Β/25-7-1973 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.8: Κάστρο Σερβίων



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

5.1.2.2 ΜΟΥΣΕΙΑ

Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο Κοζάνης: Το Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο της Κοζάνης δημιουργήθηκε από πρωτοβουλία του Συλλόγου Γραμμάτων και Τεχνών Νομού Κοζάνης. Τα εγκαίνια του έγιναν το 1987. Το Μουσείο στεγάζεται σε ένα πολώροφο κτίριο μέσα στο οποίο φυλάσσεται ολόκληρη η ιστορία του Νομού Κοζάνης. Πιο αναλυτικά κάθε όροφος έχει να παρουσιάσει και κάτι ξεχωριστό για την περιοχή, όπως είναι οι πολιτιστικοί σύλλογοι, η αποκριά, η ιστορία του Νομού (από την Νεολιθική

εποχή έως τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο), η μόρφωση, τα επαγγέλματα που κάποια έχουν χαθεί σήμερα, η κατοικία, τα ήθη και έθιμα (Σιαμπανόπουλος, 2003: 12-20).

Εικόνα 5.9: Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο Κοζάνης



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα: Το Μουσείο του Μακεδονικού Αγώνα βρίσκεται κοντά στο χωριό Χρώμιο στο όρος Βούρινο. Χτίστηκε το 1989 προς τιμήν των Μακεδόνων που αγωνίστηκαν και θυσιάστηκαν για την πατρίδα τους την Μακεδονία. Έτσι λοιπόν ο Σύνδεσμος Γραμμάτων και Τεχνών Ν. Κοζάνης με δωρεές των κατοίκων της περιοχής και με οικονομική ενίσχυση κρατικών φορέων δημιούργησε τον χώρο του Μουσείου. Καταλαμβάνει έκταση 30 στρεμμάτων και περιλαμβάνει κτίριο στο οποίο φυλάσσονται διάφορα αντικείμενα από την εποχή των Μακεδονικών Αγώνων, γέφυρες, εκκλησία, βρύσες, μνημείο προς τιμήν των πεσόντων ηρώων και διάφορες επιγραφές οι οποίες σχετίζονται με την Μακεδονία και τον Ελληνισμό (Νομαρχία Κοζάνης, 1994: 52-54).

Εικόνα 5.10: Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα και η εκκλησία του Αγίου Νικολάου εντός του χώρου



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 5.11: Είσοδος στο χώρο του Μουσείου



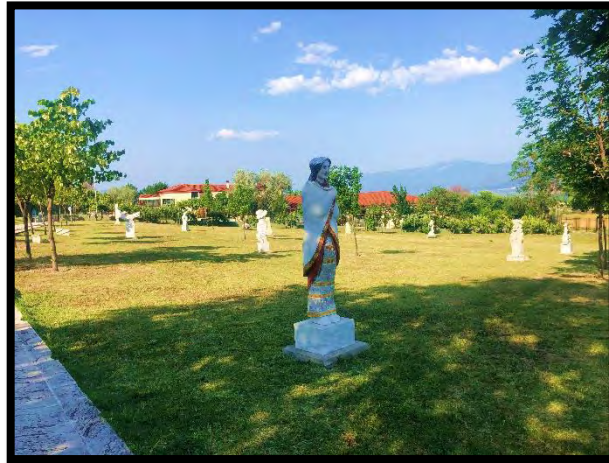
Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής: Το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής ιδρύθηκε το 1952-1953 από τον Κώστα Σιαμπανόπουλο επιμελητή αρχαιοτήτων (Σιαμπανόπουλος, 1993: 69). Σκοπός της ίδρυσης του ήταν να τονίσει την σημαντικότητα που είχε η αρχαία πόλη της Αιανής στην περιοχή. Το κτίριο του Μουσείου καταλαμβάνει έκταση 4.500τ.μ. και πρόκειται για ένα σύγχρονο έργο τέχνης γνωστό στην επικράτεια και όχι μόνο. Περιλαμβάνει εκθεσιακό χώρο, βιβλιοθήκη, ξενώνα, χώρο εξυπηρέτησης του κοινού και όλα αυτά κατάλληλα διαμορφωμένα έτσι ώστε να έχουν εύκολη πρόσβαση και άτομα με κινητικά προβλήματα (visitwestmacedonia.gr/, 20/04/2019).

Εικόνα 5.12: Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 5.13: Προαύλιος χώρος του Αρχαιολογικού Μουσείου Αιανής

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Μουσείο Σύγχρονης Τοπικής Ιστορίας: Το Μουσείο Σύγχρονης Τοπικής Ιστορίας ιδρύθηκε το 2006, σε συνεργασία του Δήμου Κοζάνης και της Εταιρείας Διάσωσης Ιστορικών Αρχείων. Το Μουσείο ιδρύθηκε με στόχο την ενημέρωση των νέων κυρίως για την σημαντικότητα του είχε περιοχή κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και να διαφυλάξει τα ήθη, τα έθιμα, τις αξίες και τις παραδόσεις της περιοχής (visitwestmacedonia.gr/ , 20/04/2019).

Εικόνα 5.14: Μουσείο Σύγχρονης Τοπικής Ιστορίας Κοζάνης

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Αρχαιολογικό Μουσείο Κοζάνης: Το Αρχαιολογικό Μουσείο Κοζάνης ιδρύθηκε το 1931-1932 από τον Νικόλαο Δελιαλή. Σήμερα λειτουργεί υπό ευθύνη της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας Κοζάνης σε νεοκλασικό κτίριο (Αρχοντικό Παναγιωτίδειο) δωρεά του Δήμου Κοζάνης (Νομαρχία Κοζάνης, 1994: 10). Συλλογή του περιλαμβάνονται σημαντικά εκθέματα του 4^{ου} και 5^{ου} αιώνα π.Χ. από την Κοζάνη και την ευρύτερη περιοχή (visitwestmacedonia.gr/ , 20/04/2019).

Εικόνα 5.15: Αρχαιολογικό Μουσείο Κοζάνης



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Παλαιοντολογικό Ιστορικό Μουσείο Πτολεμαΐδας: Στο Παλαιοντολογικό Ιστορικό Μουσείο Πτολεμαΐδας μπορεί κανείς να βρει συλλογές από την Προϊστορική περίοδο της περιοχής της Εορδαίας. Πιο συγκεκριμένα στην Παλαιοντολογική Συλλογή του Μουσείου η οποία συστάθηκε από τους κατοίκους της περιοχής, περιλαμβάνονται διάφορα πετρώματα και απολιθώματα. Στην Αρχαιολογική Συλλογή κυριαρχούν τα κεραμικά, τα γλυπτά και τα μικρά ειδώλια τα οποία συλλέχθηκαν από την Εφορία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Αιανής, ενώ η Λαογραφική Συλλογή συντάσσεται από ρουχισμό και καθημερινά σκεύη που χρησιμοποιούσαν οι κάτοικοι της περιοχής (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εορδαίας, 2015-2019:130-131).

Εικόνα 5.16: Παλαιοντολογικό Μουσείο Πτολεμαΐδας

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Λαογραφικό Μουσείο Εράτυνας: Το Λαογραφικό Μουσείο Εράτυνας ιδρύθηκε μετά από εντολή του Αθανάσιου Γιομπλάκη το 1977 (Σιαμπανόπουλος, 1993: 69). Το Μουσείο στεγάζεται σε τριώροφο οίκημα και περιλαμβάνει αντικείμενα από την καθημερινή ζωή των κατοίκων όπως εργαλεία δουλειάς, υφαντά, οικιακά σκεύη, νομίσματα και όπλα. Λειτουργεί υπό ευθύνη του Ιστορικού Λαογραφικού Συλλόγου Εράτυνας (visitwestmacedonia.gr/ , 20/04/2019).

Εικόνα 5.17: Λαογραφικό Μουσείο Εράτυνας

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Παλαιοντολογικό Μουσείο Σιάτιστας: Στο Παλαιοντολογικό Μουσείο Σιάτιστας υπάρχει μια από τις σημαντικότερες παλαιοντολογικές συλλογές στην Ελλάδα. Η συλλογή περιλαμβάνει πλήθος απολιθωμένων ζώων που υπήρχαν στην περιοχή πριν εκατομμύρια χρόνια, με πιο χαρακτηριστικό τον ελέφαντα του Καλονερίου που ανακαλύφθηκε το 2006 και χρονολογείται ότι υπήρξε πριν 125.000 χρόνια (museumfinder.gr/, 3/05/2019).

Εικόνα 5.18: Παλαιοντολογικό Μουσείο Σιάτιστας



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εκκλησιαστικό Μουσείο Σιάτιστας: Το Εκκλησιαστικό Μουσείο Σιάτιστας βρίσκεται στο Μητροπολιτικό Μέγαρο Σιάτιστας. Η συλλογή του Μουσείου περιλαμβάνει εικόνες, βιβλία, ξυλόγλυπτα και λειτουργικά σκεύη από τον 16^ο αιώνα και έπειτα, τα οποία προέρχονται από μοναστήρια και εκκλησίες της περιοχής. Αυτό που κάνει εντύπωση στον επισκέπτη είναι η συνύπαρξη δύο διαφορετικών τρόπων στην απεικόνιση κάποιων εικόνων ίδιας περιόδου (visitwestmacedonia.gr/, 20/04/2019).

Εικόνα 5.19: Εκκλησιαστικό Μουσείο Σιάτιστας

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Λαογραφικό Μουσείο Αυγερινού: Το Λαογραφικό Μουσείο Αυγερινού δημιουργήθηκε μετά από πρωτοβουλία του Συλλόγου Γυναικών Αυγερινού. Εγκαινιάστηκε το 2013 και στεγάζεται στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού. Η συλλογή του περιλαμβάνει πλήθος αντικειμένων, ενδυμάτων, εργαλείων και επίπλων του χωριού. Ακόμη γίνεται αναπαράσταση κάποιων καθημερινών ασχολιών αλλά και της παλιάς τάξης του σχολείου, τα οποία φέρνουν μνήμες στους κατοίκους του Αυγερινού (museumfinder.gr/, 5/05/2019).

Εκτός των παραπάνω σημαντικών Μουσείων της Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης, στην περιοχή λειτουργούν ακόμη πλήθος λαογραφικών και αρχαιολογικών συλλογών όπως είναι της Ροδιανής, του Βελβεντού, της Καισάρειας, του Εμπορίου, του Περδίκκα (Μνημείο Ελέφαντα), του Διλόφου, του Σκαλοχωρίου, του Κριμηνίου, της Αναρράχης και των Σερβίων. Ενώ στη Σιάτιστα υπάρχει και Βοτανικό Μουσείο (Σιαμπανόπουλος, 2003: 12).

5.1.2.3 ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου (Κοζάνη): Ο Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου Κοζάνης είναι ο τρίτος αρχαιότερος Ναός της περιοχής. Η ανέγερση του έγινε το 1664 με πρωτοβουλία της οικογένειας Τράντα και αγιογραφήθηκε το 1730. Το 1986 ξεκίνησε η αναστήλωση του Ναού με οικονομική συνεισφορά από τους κατοίκους της περιοχής και του Υπουργείου Πολιτισμού. Στο Ναό δεσπόζουν οι επιβλητικές αγιογραφίες, το ξύλινο τέμπλο και διάφορα ασημένια λειτουργικά σκεύη. (Σιαμπανόπουλος, 1993: 30). Ο Ναός του Αγίου Νικολάου χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό και αρχαιολογικό διατηρητέο μνημείο με το ΦΕΚ 398/Α/6-11-1926 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.20: Εξωτερική όψη του Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου Κοζάνης



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 5.21: Εσωτερική όψη του Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου Κοζάνης



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Αιανή): Ο Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου δεσπόζει στο κέντρο της πόλης της Αιανής. Πρόκειται για βυζαντινό ναό ο οποίος χρονολογείται τον 11ο αιώνα. Ακόμη και σήμερα δεν είναι γνωστό με βεβαιότητα πότε και αν ο Ναός λειτούργησε ως μοναστήρι, το μόνο που μπορεί να το αποδείξει είναι η ύπαρξη νάρθηκα στο Ναό και οι τάφοι μοναχών στον προαύλιο χώρο. Ιδιαίτερο στοιχείο του Ναού είναι το τρίλοβο άνοιγμα που ενώνει τα δύο μέρη του Ναού, καθώς δεν αποτελεί χαρακτηριστικό βυζαντινών χρόνων αλλά παλαιοχριστιανικών. Οι τοιχογραφίες χρονολογούνται το 1877 (Δάρδας, 2002: 257-258). Ο Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην Αιανή χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με το ΦΕΚ 279/Β/20-10-1958 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.22: Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην Αιανή (είσοδος Ναού)



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 5.23: Ιερός Ναός Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην Αιανή (πλαϊνή όψη Ναού)

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου (Αιανή): Ο Ιερός Ναός του Αγίου Δημητρίου δεσπόζει λίγα χιλιόμετρα (3χλμ) έξω από την πόλη της Αιανής. Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου χρονολογείται τον 11^ο-12^ο αιώνα και είναι βασιλικού ρυθμού. Έχει πλούσια αρχιτεκτονική στις αρχικές του δύο πλευρές, ενώ οι άλλες δύο έχουν αναστηλωθεί ξανά. Οι τοιχογραφίες είναι του 15^{ου} αιώνα, και σήμερα ακόμη δεν είναι γνωστό το πότε λειτούργησε ως μοναστήρι, οι μόνες αποδείξεις που το γνωστοποιούν ότι υπήρξε είναι οι διηγήσεις των κατοίκων της περιοχής, αλλά και μια επιμνημόνια δέηση σε μοναχούς (Δάρδας, 2002: 253). Ο Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου στην Αιανή χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με το ΦΕΚ 279/Β/20-10-1958 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.24: Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου στην Αιανή

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

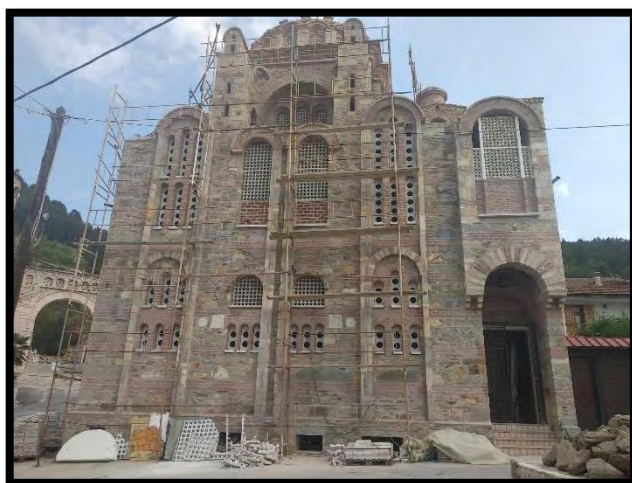
Ιερός Ναός Αγίου Μηνά (Εμπόριο): Ο Ιερός Ναός του Αγίου Μηνά βρίσκεται στο Εμπόριο του Δήμου Εορδαίας. Η ανέγερση του έγινε το 1815 και θεωρούν ότι είναι χτισμένος πάνω στα ερείπια παλιού ναού που υπήρχε στο χωριό. Το εσωτερικό του Ναού είναι πλούσιο τόσο σε τοιχογραφίες όσο και σε εικόνες οι οποίες προέρχονται από την βυζαντινή εποχή (1540-1574), την μακεδονική εποχή (1815-1850) και από τους πρόσφυγες του πόντου (1905-1906). Σήμερα εκτός από τον κυρίως Ναό, υπάρχει αντίγραφο του Πύργου του Γαλατά και της Αγίας Σοφίας της Κωνσταντινούπολης (enromiosini.gr/, 8/05/2019).

Εικόνα 5.25: Ιερός Ναός Αγίου Μηνά στο Εμπόριο και η μικρογραφία του Πύργου του Γαλατά



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα 5.26: Αντίγραφο της Αγίας Σοφίας της Κωνσταντινούπολης στο Εμπόριο



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

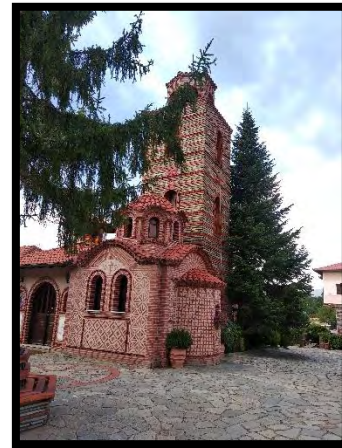
Ιερά Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Σισάνι): Η Ιερά Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα έξω από το χωριό Σισάνι. Πρόκειται για μια Μονή χτισμένη περίπου τον 18^ο αιώνα σύμφωνα με επιγραφές που υπάρχουν. Η ιστορία του μοναστηριού είναι μεγάλη και περίπλοκη καθώς πηγές αναφέρουν ότι για κάποια χρόνια λειτουργούσε και για κάποια χρόνια δεν υπάρχει κανένα στοιχείο για αυτήν. Πρόκειται για μια Μονή με λιτή εσωτερική διακόσμηση και με αγιογραφίες και εικόνες του 19^{ου} αιώνα (Δάρδας, 2002: 149-152). Η Ιερά Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Σισάνι χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με το ΦΕΚ 666/Β/23-9-1970 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.27: Ιερά Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Σισάνι



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ιερά Μονή Παναγίας Μικροκάστρου (Σιάτιστα): Η Ιερά Μονή της Παναγίας Μικροκάστρου βρίσκεται κοντά στην πόλη της Σιάτιστας. Η ανέγερση της Μονής χρονολογείται περίπου στο 1797. Από το 1993 λειτουργεί ως γυναικείο μοναστήρι και φιλοξενεί περίπου 20 μοναχές. Το μοναστήρι έπαιξε σημαντικό ρόλο στους αγώνες που έδωσε η πατρίδα μας για την ελευθερία της. Επιπλέον στη Μονή βρίσκεται και η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας την οποία επισκέπτονται πλήθος κόσμου και γιορτάζει με μεγαλοπρέπεια τον Δεκαπενταύγουστο (www.monastiria.gr, 14/05/2019). Η Ιερά Μονή της Παναγίας Μικροκάστρου στη Σιάτιστα χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο από άποψη αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος σύμφωνα με το ΦΕΚ 606/Β/3-10-1967 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.28: Ιερά Μονή Παναγίας Μικροκάστρου στην Σιάτιστα

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ιερά Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (Δρυόβουνο): Η Ιερά Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος βρίσκεται μόλις λίγα χιλιόμετρα έξω από το ομώνυμο χωριό (Δρυόβουνο). Η ανέγερση της Μονής έγινε το 1592 και οι τοιχογραφίες του ολοκληρώθηκαν το 1652. Έκτοτε και μέχρι τον 19^ο αιώνα δεν υπάρχουν στοιχεία για την ζωή του μοναστηριού. Η Μονή κάηκε κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και η αναστήλωση της ξεκίνησε το 1996. Ο ναός είναι μονόκλιτος με τρούλο και έχει έντονο το ξύλινο στοιχείο (Δάρδας, 2002: 173,177). Η Ιερά Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στο Δρυόβουνο χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο σύμφωνα με το ΦΕΚ 281/Β/20-3-1980 καθώς αποτελεί δείγμα μεταβυζαντινής αρχιτεκτονικής (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.29: Ιερά Μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στο Δρυόβουνο

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος (Βυθός): Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας βρίσκεται κοντά στο χωριό Βυθός του Δήμου Βοΐου. Η ανέγερση της Μονής έγινε το 1740, και έπαιξε καθοριστικό ρόλο στα χρόνια της τουρκοκρατίας. Είναι οικοδομημένος με πέτρα, είναι βυζαντινού ρυθμού, διαθέτει τρεις τρούλους και πλήθος τοιχογραφιών από το 1802 (Σιαμπανόπουλος, 1993: 64). Η Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στο Βυθό χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο σύμφωνα με το ΦΕΚ 352/Β/22-6-1983 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.30: Ιερά Μονή Αγίας Τριάδος στο Βυθό Βοΐου

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου (Εράτυρα): Ο Ιερός Ναός του Αγίου Γεωργίου βρίσκεται στην Εράτυρα του Δήμου Βοΐου. Η ανέγερση του Ναού δεν είναι ακριβώς γνωστή, αλλά τα εγκαίνια του έγιναν με μεγαλοπρέπεια το 1845. Στο εσωτερικό του Ναού δεσπόζει το επιχρυσωμένο τέμπλο με έντονα χρώματα στις αγιογραφίες κάτι ασυνήθιστο για την τότε εποχή. Επίσης στον ναό σώζονται χειρόγραφα από τον 18^ο αιώνα (eratyra.gr/, 20/04/2019). Ο Ιερός Ναός του Αγίου Γεωργίου Εράτυρας χαρακτηρίστηκε ως μνημείο που χρήζει από ειδικής προστασίας σύμφωνα με το ΦΕΚ 335/Β/31-5-1985 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.31: Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου στην Εράτυρα



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Ιερός Ναός Αγίου Αχιλλείου (Πεντάλοφος): Ο Ιερός Ναός Αγίου Αχιλλείου βρίσκεται στον Πεντάλοφο του Δήμου Βοΐου. Η ανέγερση του έγινε περίπου τον 18^ο αιώνα, ενώ οι βυζαντινές τοιχογραφίες και αγιογραφίες του χρονολογούνται το 1774 από καλλιτέχνες της Ηπείρου. Είναι τρίκλιτη βασιλική και αποτελεί το παλιότερο κτίσμα του χωριού. Ο Ιερός Ναός του Αγίου Αχιλλείου έχει ιδιαίτερη σημασία για τους κατοίκους του Πενταλόφου αλλά και των γύρω περιοχών (visitwestmacedonia.gr/, 20/04/2019). Έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο σύμφωνα με το ΦΕΚ 666/Β/23-9-1970 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.32: Ιερός Ναός Αγίου Αχιλλείου στον Πεντάλοφο

Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Πέραν των παραπάνω ιστορικών Εκκλησιών και Μοναστηριών στην ΠΕ Κοζάνης υπάρχουν πλήθος ακόμη τέτοιων στα οποία γίνεται αναφορά στο Παράρτημα II.

5.1.2.4 ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ

Η περιοχή της Κοζάνης είναι φημισμένη για τα αρχοντικά που διαθέτει και τα οποία τηρούν την μακεδονική αρχιτεκτονική. Η μορφή αυτή αρχίζει να αναπτύσσεται περίπου τον 18^ο αιώνα αρχικά στην Σιάτιστα και στην συνέχεια εξαπλώνεται σε ολόκληρη την περιοχή της Κοζάνης. Τα αρχοντικά που έχουν διασωθεί έως σήμερα είναι διώροφα με σκεπή από κεραμίδια. Χαρακτηριστικό της μακεδονίτικης αρχιτεκτονικής είναι το χαγιάτι που ήταν ο ημιυπαίθριος χώρος της οικίας και αποτελούσε τον κύριο χώρο στην καθημερινότητα τους. Το εσωτερικό τους ήταν διακοσμημένο με τοιχογραφίες, ζωγραφιές, ενώ οι οροφές τους είχαν διάφορα χαραγμένα θέματα (Καλογερόπουλος, 2004: 327-333). Τα αρχοντικά τέτοιας μορφής τα συναντάμε στην Κοζάνη, την Σιάτιστα, την Εράτυρα και σε διάφορους άλλους οικισμούς της περιοχής (βλέπε Παράρτημα III). Ποιο χαρακτηριστικά θεωρούνται τα εξής:

➤ **Οικία Γ. Λασσάνη**

Η οικία Λασσάνη βρίσκεται στην πόλη της Κοζάνης στην ομώνυμη πλατεία. Πρόκειται για μια διώροφη κατοικία με χαγιάτι από το οποίο γίνεται η είσοδος στην κυρίως κατοικία. Το οίκημα ήταν διαμορφωμένο με τέτοιον τρόπο έτσι ώστε να εξυπηρετεί την οικογένεια και τους χειμερινούς και τους θερινούς μήνες. Επίσης διέθετε χώρους αποθήκευσης τροφίμων (visitwestmacedonia.gr/, 3/07/2019). Σήμερα στο αρχοντικό Γεωργίου Λασσάνη βρίσκεται η Δημοτική Χαρτοθήκη και έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο σύμφωνα με το ΦΕΚ 76/Β/23-4-1951 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.33: Οικία Γ. Λασσάνη



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

➤ **Αρχοντικό Γρ. Βούρκα**

Το αρχοντικό Γρηγόριου Βούρκα βρίσκεται επί της οδού Δημογεροντίας στην Κοζάνη. Η κατασκευή του χρονολογείται περίπου το 1748, ενώ ανακατασκευάστηκε το 1970. Πρόκειται για οικία με πλούσιο εσωτερικό διάκοσμο καθώς διαθέτει ξύλινες διακοσμήσεις και τοιχογραφίες στους τοίχους. Σήμερα στο οίκημα φυλάσσονται μάρμαρα, βιβλία και εικόνες από την ευρύτερη περιοχή της ΠΕ Κοζάνης (visitwestmacedonia.gr/, 3/07/2019). Το αρχοντικό Γρηγόριου Βούρκα έχει χαρακτηριστεί ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο εξαιτίας της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής σύμφωνα με το ΦΕΚ 428/Α/23-10-1937 και αποτελεί ιδιοκτησία του Υπουργείου Πολιτισμού βάση του ΦΕΚ 374/Δ/5-51987 (listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019).

Εικόνα 5.34: Αρχοντικό Γρ. Βούρκα



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

5.1.2.5 ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

Εκτός από την υλική πολιτιστική κληρονομιά τα μουσεία, τις εκκλησίες, τα μοναστήρια, τους αρχαιολογικούς χώρους και τα διατηρητέα κτίρια, η ΠΕ Κοζάνης διαθέτει και πλήθος ηθών και εθίμων. Τα έθιμα αυτά λαμβάνουν χώρα καθ' όλη την διάρκεια του έτους και συγκεντρώνουν πλήθος επισκεπτών – τουριστών από την ευρύτερη περιοχή και όχι μόνο. Χαρακτηριστικό έθιμο είναι ο Τρανός Χορός της Βλάστης που γίνεται κάθε χρόνο στις 15 Αυγούστου και ο οποίος προσφάτως εντάχθηκε στον Κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Ακόμη κάποια χαρακτηριστικά ήθη και έθιμα της περιοχής είναι τα εξής:

- Καστανογιορτή
- Οι Φανοί
- Οι Λαζαρίνες
- Χορός της Ρόκας
- Της καβαλάρηδες της Σιάτιστας
- Κλαδαριές
- Μπουμπουσάρια
- Μομώγεροι
- Γιορτή του βουνού
- Παρχάρια
- Γιορτή του Δράκου
- Εκδηλώσεις εορτασμού εκκλησιών

(visitwestmacedonia.gr/, 11/07/2019)

5.1.2.6 ΓΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

Η ΠΕ Κοζάνης χαρακτηρίζεται για την πλούσια κουζίνα που έχει. Αποτελείται από πλήθος εδεσμάτων που μπορεί να δοκιμάσει ο επισκέπτης – τουρίστας. Η περιοχή είναι ξακουστή για τις πίτες που διαθέτει, τα χριστουγεννιάτικα γιαπράκια, το μπουμπάρι παραδοσιακό πιάτο του Πάσχα καθώς και τα φασόλια τα οποία είναι ιδιαίτερα φημισμένα. Επιπλέον η ΠΕ είναι πλούσια σε καρύδια, μανιτάρια, κρέατα και τυροκομικά προϊόντα όπως τα κεφαλοτύρια, η φέτα, το μανούρι, ο μπάτζιος και το τουλουμοτύρι.

Ακόμη η περιοχή παράγει μεγάλες ποσότητες εσπεριδοειδών τα οποία εξάγονται σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και όχι μόνο, ενώ αποτελούν και αιτία δημιουργίας πολλών συνεταιρισμών παραγωγής γλυκών. Τα κρασιά και τα τσίπουρα είναι ιδιαίτερα ξακουστά και δεν λείπουν ποτέ από το τραπέζι, ενώ εξαιτίας της λίμνης Πολυφύτου τα ποταμίσια ψάρια είναι ιδιαίτερα διαδεδομένα. Τέλος, ο κρόκος Κοζάνης είναι το προϊόν που εξάγεται παγκοσμίως και καλλιεργείται στην περιοχή. (visitwestmacedonia.gr/, 20/06/2019)

5.2 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

5.2.1 ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΔΙΑΜΟΝΗΣ

Οι υπηρεσίες διαμονής περιλαμβάνουν τα ξενοδοχειακά και ομοειδή καταλύματα (ενοικιαζόμενα δωμάτια, παραδοσιακοί ξενώνες, Airbnb, κ.α.) στα οποία μπορεί κάποιος να διαμείνει κατά την διάρκεια επίσκεψής τους σε μια περιοχή.

Πίνακας 5.1: Αριθμός καταλυμάτων (Ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα) σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας και ΠΕ Κοζάνης (2003 - 2017)

Περιοχή Διοικητικής Διαίρεσης	Έτος					
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Σύνολο Χώρας	8.689	8.899	9.036	9.111	9.207	9.385
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	87	93	98	102	107	121
ΠΕ Κοζάνης	23	26	27	27	29	32
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Σύνολο Χώρας	9.559	9.732	9.621	9.661	9.677	9.745
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	126	128	123	123	125	125
ΠΕ Κοζάνης	35	35	34	34	34	33
	2015	2016	2017			
Σύνολο Χώρας	9.757	9.730	9.783			
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	126	126	127			
ΠΕ Κοζάνης	33	33	34			

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Από τον παραπάνω πίνακα με τον αριθμό των καταλυμάτων (ξενοδοχεία και ομοειδή καταλύματα) της χώρας, της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας και της ΠΕ Κοζάνης για τα έτη 2003 – 2017 προκύπτει ότι ο αριθμός των καταλυμάτων και στις τρεις περιπτώσεις έως το 2010 αυξάνεται καθώς η οικονομία στην χώρα μας ήταν καλή και επέτρεπε την ανέγερση ξενοδοχειακών καταλυμάτων και όχι μόνο. Αντίθετα τα επόμενα χρόνια παρατηρείται μια αυξομείωση.

Όσον αφορά τους παραδοσιακούς ξενώνες, τα ενοικιαζόμενα δωμάτια και τις επιπλωμένες κατοικίες στην περιοχή είναι ελάχιστες συγκριτικά με το σύνολο της Περιφέρειας. Αυτό αποτελεί και μειονέκτημα καθώς δεν υπάρχουν επαρκής καταλύματα για να φιλοξενήσουν τους επισκέπτες – τουρίστες που επιθυμούν να επισκεφτούν την ΠΕ Κοζάνης. Επιπλέον οι λοιπές υπηρεσίες τουρισμού περιλαμβάνουν τα τουριστικά γραφεία τα οποία θα λέγαμε ότι σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Τουρισμού (τελευταία ενημέρωση 10 Ιουνίου 2019) στην περιοχή λειτουργούν σχεδόν το 50% των τουριστικών γραφείων της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας (20 έναντι 46). Τα τουριστικά γραφεία παίζουν σημαντικό ρόλο στην διάδοση και αύξηση του τουρισμού.

5.2.2 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Οι πολιτιστικές υποδομές της Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης περιλαμβάνουν Μουσεία, Βιβλιοθήκες, Θέατρα, Ωδεία, Πνευματικά και Πολιτιστικά Κέντρα, και άλλα κτίρια σημαντικά για την ανάπτυξη των πολιτιστικών δρώμενων της περιοχής.

5.2.2.1 ΜΟΥΣΕΙΑ

Τα Μουσεία που λειτουργούν στην περιοχή συνολικά είναι είκοσι πέντε (25) τα οποία με βάση το περιεχόμενο τους διακρίνονται σε Φυσικής Ιστορίας, Αρχαιολογικά, Λαογραφικά, Ιστοριολαογραφικά και Ιστορικά τα οποία αναλύθηκαν στο υποκεφάλαιο 5.1.2.2 (Σιαμπανόπουλος, 1993: 69). Τα πιο σημαντικά για την περιοχή θεωρούνται το Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο Κοζάνης, το Αρχαιολογικό Μουσείο Αιανής, το Μουσείο Σύγχρονης Τοπικής Ιστορίας, το Αρχαιολογικό Μουσείο Κοζάνης, το Παλαιοντολογικό Ιστορικό Μουσείο Πτολεμαΐδας, το Λαογραφικό Μουσείο Εράτυρας, το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα στο Μπούρινο, το Παλαιοντολογικό και Εκκλησιαστικό Μουσείο Σιάτιστας και το Λαογραφικό Μουσείου Αυγερινού (visitwestmacedonia.gr/ , 20/3/2019).

5.2.2.2 ΘΕΑΤΡΑ – ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Στην Περιφερειακή Ενότητα επίσης λειτουργούν τρία Θέατρα:

- 1) Υπαίθριο Δημοτικό Θέατρο Κοζάνης χωρητικότητας 700 ατόμων με πλούσιο πρόγραμμα θεατρικών παραστάσεων και άλλων καλλιτεχνικών δρώμενων.
- 2) Ανοιχτό Θέατρο Ποντοκώμης “ Μίκης Θεοδωράκης” χωρητικότητας 1500 ατόμων το οποίο συνέβαλε σημαντικά στην ανάδειξη του θεάτρου στην ευρύτερη περιοχή.
- 3) Υπαίθριο Θέατρο Βυζαντινού Λόφου Σερβίων το οποίο είναι χωροθετημένο στα Κάστρα Σερβίων προσφέροντας θέα προς την Λίμνη Πολυφύτου.

(Στρατηγικός Σχεδιασμός Δήμου Κοζάνης 2014-2019:123)

Επιπλέον πλήθος Πολιτιστικών και Πνευματικών Κέντρων υπάρχουν σε όλη την Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης. Τα κτίρια αυτά αποτελούνται από πλήθος γραφείων και αιθουσών πολλαπλών χρήσεων που φιλοξενούν κάθε είδους πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Στις Τοπικές Κοινότητες της περιοχής λειτουργούν Πνευματικά Κέντρα τα οποία κατά κύριο λόγο στεγάζουν τους τοπικούς πολιτιστικούς συλλόγους κάθε περιοχής, ενώ όπου δεν υπάρχουν, χρησιμοποιούνται αίθουσες σχολείων και δημοτικών καταστημάτων.

5.2.2.3 BIBΛΙΟΘΗΚΕΣ

Στην περιοχή στεγάζεται μια από τις πιο σημαντικές Βιβλιοθήκες Πανελληνίως η «Κοβεντάρειος» Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης (ΚΔΒΚ) η οποία πρόσφατα μετακόμισε σε νέο κτιριακό συγκρότημα. Πρόκειται για μια Βιβλιοθήκη που στην κατοχή της διαθέτει υλικό πέντε αιώνων. Η συλλογή της αποτελείται από μεταβυζαντινά χειρόγραφα, έντυπα, αρχαιολογικές συλλογές, χαρτοθήκες, την πρώτη ελληνική εφημερίδα μέχρι και σύγχρονες εκδόσεις. Το νέο κτίριο εκτός από την Βιβλιοθήκη περιλαμβάνει και το Μουσείο της Βιβλιοθήκης, ενώ επιπλέον στο χώρο υπάρχουν αναγνωστήρια, παιδική βιβλιοθήκη και εκθεσιακός χώρος (Στρατηγικός Σχεδιασμός Δήμου Κοζάνης 2014-2019: 122).

Επιπροσθέτως στον Δήμο Εορδαίας λειτουργεί η Δημοτική Βιβλιοθήκη η οποία ιδρύθηκε το 1988. Διαθέτει παιδικό τμήμα, πληροφοριακό και αναγνωστήριο. Η συλλογή της ανέρχεται στους 13.000 τόμους βιβλίων και αποτελείται από σπάνια βιβλία του 18^{ου} αιώνα, σημαντικά έντυπα που έχουν εκδόσει φορείς και άνθρωποι της περιοχής και εκπαιδευτικά προγράμματα των τοπικών σχολείων (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Εορδαίας 2015-2019: 133).

Στον Δήμο Βοΐου λειτουργεί ως ΝΠΔΔ η Μανούσεια Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σιάτιστας. Ιδρύθηκε το 1953 και είναι σημαντική Πανελλαδικά. Η συλλογή της αποτελείται από βιβλία του 17^{ου} αιώνα, και αριθμεί 50.000 τόμων και περιοδικών. Στον χώρο της Βιβλιοθήκης πραγματοποιούνται ομιλίες, συνέδρια, παρουσιάσεις βιβλίων και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Επίσης στον Δήμο λειτουργούν Βιβλιοθήκες στην Νεάπολη, το Τσοτύλι και την Εράτυρα (siatistabibl.gr/, 15/03/2019).

5.2.2.4 ΛΟΙΠΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Ακόμη στην περιοχή λειτουργεί ο κινηματογράφος «Ολύμπιον», στην πόλη της Κοζάνης, ο οποίος χρονολογείται περίπου τη δεκαετία του '50 και θεωρούνταν ως ο πιο σύγχρονος

κινηματογράφος της εποχής εκείνης (cineolympion.gr/, 15/03/2019), ενώ στην πόλη της Πτολεμαΐδας λειτουργεί και πάλι ο κινηματογράφος «Αχίλλειον». Επιπλέον τα ωδεία της περιοχής είναι ιδιαίτερα φημισμένα με πολλές διακρίσεις των μαθητών τους σε Ελλάδα και εξωτερικό. Τέλος, υπάρχει ένα και μοναδικό εκθεσιακό κέντρο το οποίο λειτουργεί στα Κοίλα Κοζάνης και προσφέρεται για εκθέσεις, συνέδρια, ομιλίες και κάθε άλλου είδους εκδηλώσεις.

5.2.3 ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

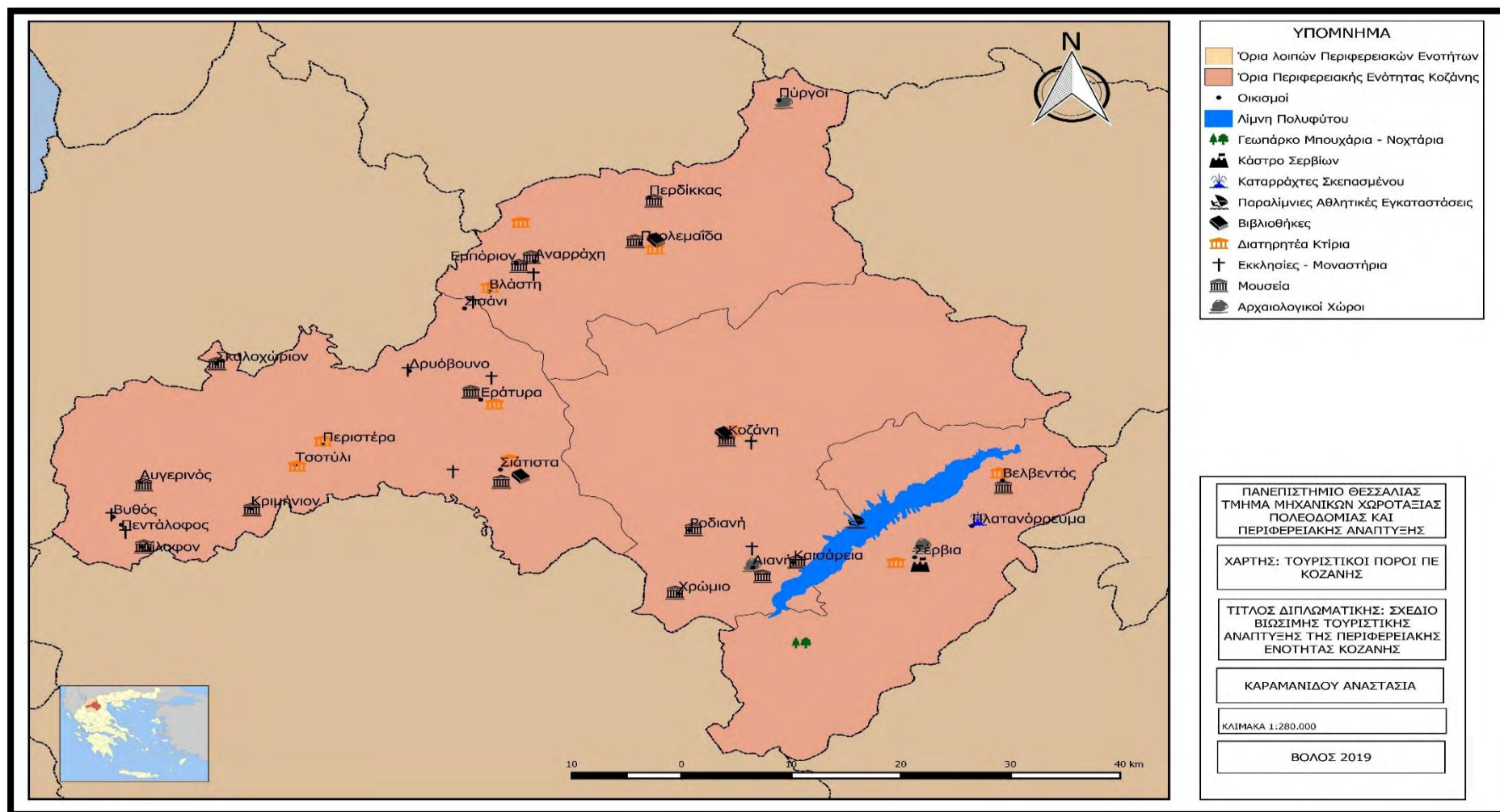
Όσον αφορά τις αθλητικές υποδομές που διαθέτει η ΠΕ Κοζάνης θα λέγαμε ότι είναι επαρκής και σε άριστη κατάσταση. Το Δημοτικό Κολυμβητήριο Πτολεμαΐδας αποτελεί ένα από τα σύγχρονα κολυμβητήρια της Ελλάδας με πισίνες ολυμπιακών διαστάσεων που κάθε χρόνο φιλοξενεί πλήθος Πανελλήνιων Πρωταθλημάτων. Ακόμη κάθε πόλη ή χωριό της ΠΕ διαθέτει εγκαταστάσεις ποδοσφαίρου. Επιπλέον αναπτύσσονται και διάφορες αθλητικές δραστηριότητες στην περιοχή όπως είναι το canoe – kayak και το rafting το οποίο λαμβάνει χώρα σε παραποτάμους του Αλιάκμονα αλλά και στο φαράγγι «Σκεπασμένο», τα οποία προσφέρουν και εντυπωσιακές εικόνες από το φυσικό τοπίο της περιοχής (visitwestmacedonia.gr/, 16/05/2019).

Επιπροσθέτως το πλούσιο φυσικό τοπίο της περιοχής προσφέρεται για αναρρίχηση όπου υπάρχουν πίστες με μεγάλο βαθμό δυσκολίας. Στην περιοχή λειτουργούν πλήθος ορειβατικών συλλόγων οι οποίοι διοργανώνουν ορειβασίες, διαδρομές μέσα στο καταπράσινο τοπίο που προσφέρει η φύση, κ.α. Ορισμένες από τις διαδρομές αυτές είναι οι εξής:

- **Διαδρομή 1^η:** Κοζάνη - Βελβεντό -Καταφύγι - Σέρβια - Μικρόβαλτος - Λιβαδερό.
- **Διαδρομή 2^η:** Κοζάνη - Κρόκος - Λιανή - Αγία Παρασκευή.
- **Διαδρομή 3^η:** Κοζάνη - Πτολεμαΐδα -Πύργοι - Σπηλιά - Εμπόριο - Βλάστη.
- **Διαδρομή 4^η:** Κοζάνη - Σιάτιστα - Εράτυρα - Σισάνι - Μικρόκαστρο - Δρυόβουνο.
- **Διαδρομή 5^η:** Νεάπολη - Τσοτύλι - Αυγερινός - Μόρφη - Αγία Σωτήρα - Δίλοφο - Πεντάλοφος - Βυθός - Κορυφή - Χρυσανγή - Κριμίνη - Ροδοχώρι (visitwestmacedonia.gr/, 15/05/2019).

Τέλος, εξαιτίας της λίμνης Πολυφύτου, αλλά και άλλων μικρών φραγμάτων που υπάρχουν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένο το ψάρεμα, το οποίο γίνεται είτε για επαγγελματικούς σκοπούς, είτε για χόμπι. Στην λίμνη Πολυφύτου υπάρχει πλήθος ψαριών όπου το είδος τους φτάνει περίπου τα 17, με πιο γνωστό τους γουλιανούς. Εκτός όμως του ψαρέματος μια ακόμη δραστηριότητα που είναι διαδεδομένη στην περιοχή είναι το κυνήγι τους μήνες που επιτρέπεται αι κυρίως του φασιανού όπου υπάρχει ένα σπάνιο είδος μόνο στην περιοχή της Κοζάνης (visitwestmacedonia.gr/, 17/05/2019).

Χάρτης 5.1: Τουριστικοί πόροι ΠΕ Κοζάνης



Πηγή: Ιδία επεξεργασία

5.3 ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Στο υποκεφάλαιο αυτό θα γίνει μια αναφορά σχετικά με τις αφίξεις και τις διανυκτερεύσεις στα ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής, την πληρότητα σε αυτά, τις αεροπορικές αφίξεις και αναχωρήσεις από τον Κρατικό Αερολιμένα της περιοχής καθώς και ορισμένες επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία της περιοχής. Η τουριστική κίνηση μιας περιοχής δείχνει το πόσο ελκυστική είναι μια περιοχή τουριστικά, την κατανομή των διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών επισκεπτών και την αναλογία μεταξύ αυτών που εισέρχονται σε μια περιοχή.

Πίνακας 5.2: Διαχρονική εξέλιξη αφίξεων στα ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας και ΠΕ Κοζάνης αλλοδαπών και ημεδαπών (2003 - 2017)

Περιοχή Διοικητικής Διαίρεσης	Έτος									
	2003		2004		2005		2006		2007	
	ΑΛ.	ΗΜ	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.
Σύνολο Χώρας	6.574.470	5.649.512	6.313.228	5.567.107	7.142.860	5.932.911	7.547.667	6.127.573	8.745.901	6.949.608
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	25.326	180.094	19.855	170.060	20.658	175.354	18.912	181.767	19.986	185.852
ΠΕ Κοζάνης	5.564	61.261	3.256	57.016	4.344	50.826	2.966	52.633	4.344	57.457
	2008		2009		2010		2011		2012	
	ΑΛ.	ΗΜ	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.
Σύνολο Χώρας	8.657.775	6.967.623	8.542.307	7.352.183	8.964.224	6.876.371	10.041.765	6.312.960	9.243.951	5.257.258
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	16.749	187.122	16.088	187.386	20.119	168.151	24.095	142.141	21.639	99.261
ΠΕ Κοζάνης	3.469	55.017	3.843	54.627	3.012	51.253	2.769	43.784	2.691	31.860
	2013		2014		2015		2016		2017	
	ΑΛ.	ΗΜ	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.
Σύνολο Χώρας	10.490.113	5.518.835	11.882.124	5.536.442	12.734.567	5.744.134	12.999.947	5.996.434	14.830.51	6.105.805
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	23.273	108.992	18.301	108.691	16.311	106.624	14.510	104.256	18.636	113.105
ΠΕ Κοζάνης	3.738	33.653	3.303	36.468	3.101	38.096	2.472	37.747	3.053	41.979

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Από τον παραπάνω πίνακα με τις αφίξεις στα ξενοδοχειακά καταλύματα της χώρας, της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας και της ΠΕ Κοζάνης για την χρονική διάρκεια 2003-2017 προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Οι αφίξεις των ημεδαπών σε επίπεδο χώρας είναι ανοδικές έως και το 2009 το οποίο αποτελεί σημείο έναρξης της οικονομικής κρίσης, ενώ μέχρι και το 2016 έχουμε μια αισθητή μείωση. Στην Περιφέρεια στο χρονικό διάστημα 2009-2012 έχουμε μια μεγάλη πτώση των αφίξεων η οποία είναι της τάξεως των -47,02% κάτι το οποίο υποδηλώνει ότι η περιοχή επηρεάστηκε αισθητά από την οικονομική κρίση. Ενώ η ΠΕ Κοζάνης ακολουθεί την ίδια πορεία που έχει η Ελλάδα και η Περιφέρεια.
- Από την άλλη οι αφίξεις των αλλοδαπών σε ξενοδοχειακά καταλύματα της χώρας παρατηρούμε ότι μετά την έναρξη της κρίσης αρχίζουν να αυξάνονται με πιο έντονο ρυθμό από το 2010 και έπειτα όπου έχουμε τις πρώτες αφίξεις μεταναστών – αλλοδαπών στην χώρα μας. Στην Περιφέρεια τα πρώτα χρόνια του μεταναστευτικού ζητήματος έχει μια αυξητική πορεία (2010-2013), ενώ στην συνέχεια έχουμε μια μείωση των αλλοδαπών. Τέλος στην ΠΕ διαπιστώνουμε ότι έχουμε συνεχώς αυξομειώσεις καθ' όλη την διάρκεια των χρόνων που απεικονίζονται στον παραπάνω πίνακα.

Πίνακας 5.3: Διαχρονική εξέλιξη διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα πλην campings σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας και ΠΕ Κοζάνης αλλοδαπών και ημεδαπών (2003 - 2017)

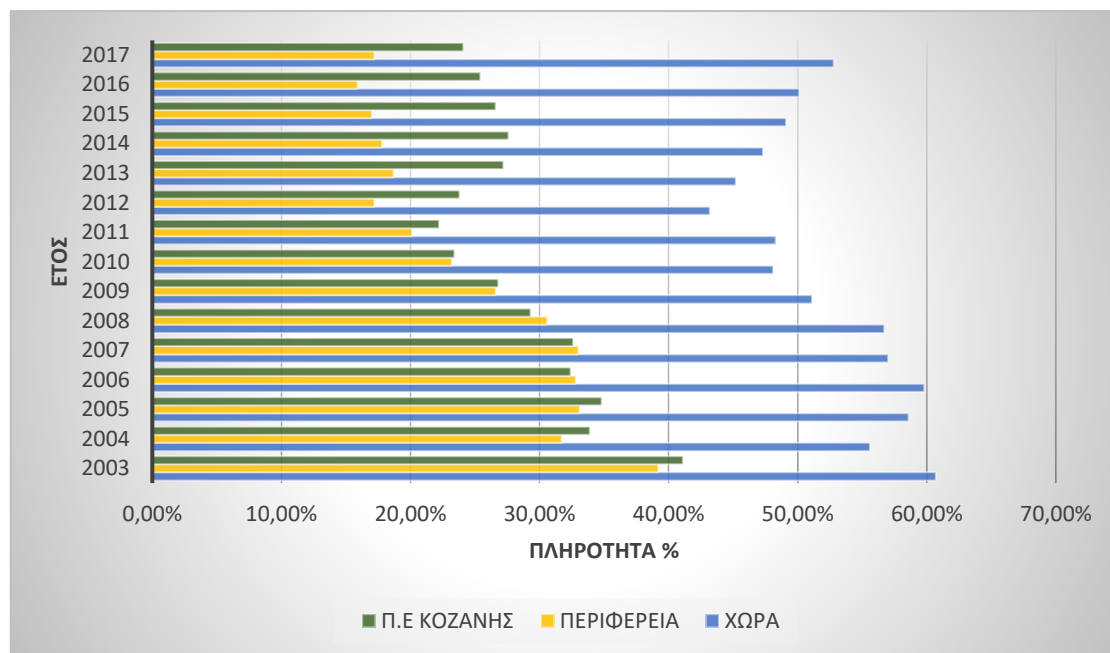
Περιοχή Διοικητικής Διαίρεσης	Έτος									
	2003		2004		2005		2006		2007	
	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.
Σύνολο Χώρας	39.759.557	13.716.146	38.309.783	13.280.010	40.074.798	13.942.458	42.458.767	14.248.961	47.410.260	16.675.264
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	53.158	333.021	40.017	313.453	42.885	323.305	39.377	336.189	41.839	347.492
ΠΕ Κοζάνης	14.889	119.732	11.888	110.669	13.931	101.675	10.305	106.273	14.174	116.057
	2008		2009		2010		2011		2012	
	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.
Σύνολο Χώρας	47.233.616	16.840.111	45.925.585	18.366.858	48.243.634	16.815.461	53.768.033	15.370.017	50.539.507	12.515.232
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	36.755	355.486	35.314	347.955	38.338	320.434	42.288	282.340	40.496	243.684
ΠΕ Κοζάνης	11.302	114.132	13.208	107.978	8.371	100.704	6.184	101.204	8.054	108.664
	2013		2014		2015		2016		2017	
	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.	ΑΛ.	ΗΜ.
Σύνολο Χώρας	57.058.282	13.007.272	60.901.973	13.049.668	63.570.840	13.201.273	65.941.418	13.943.606	73.474.232	14.154.141
Περιφέρεια Δ. Μακεδονίας	45.404	271.500	38.559	264.417	34.830	254.146	32.502	237.401	50.945	243.503
ΠΕ Κοζάνης	9.298	123.834	10.017	124.755	9.584	120.298	8.732	111.628	8.914	105.300

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Στην συνέχεια από την ανάλυση των δεδομένων για τις διανυκτερεύσεις των ημεδαπών και των αλλοδαπών στην Ελλάδα, την Περιφέρεια και την ΠΕ Κοζάνης για την χρονική περίοδο 2003-2017 προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Όσον αφορά τις διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καταλύματα των ημεδαπών βλέπουμε ότι έως το 2009 όπου ξέσπασε η κρίση στην χώρα μας έχουμε μια ανοδική πορεία, ενώ στην συνέχεια ακολουθούν κάποια χρόνια με πτωτική πορεία στην Ελλάδα. Σε επίπεδο ΠΕ οι διανυκτερεύσεις δεν διαφέρουν πολύ μέσα στην δεκαετία (καθώς από 119.732 που είχαμε το 2003, το 2017 είχαμε 105.300), έχοντας συνεχώς αυξομειώσεις.
- Οι διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών στην χώρα μας αυξάνονται μετά το 2004 καθώς αποτελεί σημείο καμπής των Ολυμπιακών Αγώνων που διεξήχθησαν στην χώρα μας. Επιπλέον από το 2010 και μετά λόγω του μεταναστευτικού ζητήματος που άρχισε να απασχολεί την Ελλάδα έχουμε μια ραγδαία αύξηση των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών στην χώρα μας. Το φαινόμενο αυτό επηρεάζει όπως διαπιστώνουμε και την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας έχοντας ως αποτέλεσμα την αυξομείωση των αλλοδαπών. Παρόλο αυτά όμως στην ΠΕ Κοζάνης μετά το 2011 αρχίζουν να αυξάνονται οι διανυκτερεύσεις σε ξενοδοχειακά καλύμματα.
- Γενικά παρατηρούνται διακυμάνσεις στις διανυκτερεύσεις γεγονός το οποίο οφείλεται στην έλλειψη της προώθησης και ανάδειξης του τουριστικού προϊόντος της περιοχής μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης.
- Στοιχεία για διανυκτερεύσεις σε campings δεν έχουμε καθώς δεν είχαμε καμία διανυκτέρευση τόσο των αλλοδαπών όσο και ημεδαπών κατά την διάρκεια της δεκαετίας 2003-2017.

Γράφημα 5.1: Πληρότητα ξενοδοχειακών καταλυμάτων πλην campings σε επίπεδο χώρας, Περιφέρειας και ΠΕ Κοζάνης αλλοδαπών και ημεδαπών (2003 - 2017)



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Επιπροσθέτως όσον αφορά την πληρότητα των ξενοδοχειακών καταλυμάτων κατά την χρονική περίοδο 2003-2017 παρατηρούμε από το παραπάνω διάγραμμα ότι στην Ελλάδα υπάρχει μια μικρή μείωση της πληρότητας κατά την διάρκεια της δεκαπενταετίας της τάξεως -13% περίπου. Αντίθετα αν συγκρίνουμε την Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας σε σχέση με την ΠΕ Κοζάνης παρατηρούμε ότι η δεύτερη υπερτερεί όσον αφορά την πληρότητα. Τέλος η Περιφέρεια συγκεντρώνει τα χαμηλότερα ποσοστά πληρότητας σε σχέση με τις άλλες 13 Περιφέρειες της Ελλάδας.

Πίνακας 5.4: Επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία της ΠΕ Κοζάνης (2010 - 2017)

ΠΕ Κοζάνης		
Έτος	Μουσεία	Αρχαιολογικοί Χώροι
2010	0	0
2011	0	9.792
2012	2.022	6.424
2013	5.965	389
2014	5.148	153
2015	5.879	35
2016	4.516	0
2017	6.353	0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Στην ΠΕ Κοζάνης επίσης λειτουργούν πλήθος μουσείων και αρχαιολογικών χώρων. Παρόλο αυτά από τον παραπάνω πίνακα διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν χρονιές όπου δεν έχουμε καμία επισκεψιμότητα σε τέτοιους χώρους ανάδειξης της πολιτιστικής ταυτότητας της περιοχής. Προφανώς το γεγονός αυτό οφείλεται στην έλλειψη προώθησης και ανάδειξης αυτού του είδους τουρισμού.

Πίνακας 5.5: Αεροπορικές αφίξεις και αναχωρήσεις από τον Κρατικό Αερολιμένα Κοζάνης για τα έτη 2003 - 2017

Έτη	Επιβάτες	
	Αφίξεις	Αναχωρήσεις
2003	2.085	1.802
2004	2.251	2.216
2005	2.542	2.071
2006	2.097	2.028
2007	1.404	1.311
2008	1.077	981
2009	1.771	2.018
2010	768	924
2011	1.622	1.991
2012	1.508	1.701
2013	1.692	1.812
2014	1.243	1.460
2015	1.273	1.969
2016	1.777	2.446
2017	1.674	2.074

Πηγή: ΥΠΑ

Τέλος οι αεροπορικές αφίξεις και αναχωρήσεις από τον Κρατικό Αερολιμένα Κοζάνης «Φίλιππος» παρατηρούμε ότι είναι περίπου ίσες. Επιπλέον κατά την χρονική περίοδο 2010 διαπιστώνουμε μια απότομη μείωση και των αφίξεων και των αναχωρήσεων σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, γεγονός το οποίο οφείλεται στην οικονομική κρίση που άρχισε να πλήττει την χώρα μας. Ενώ τα τελευταία χρόνια οι αναχωρήσεις είναι συγκριτικά περισσότερες από τις αφίξεις, κάτι το οποίο υποδηλώνει και την μείωση της τουριστικής κίνησης στην ΠΕ. Τέλος το αεροδρόμιο της ΠΕ είναι μικρό με λίγες ή και καθόλου πτήσεις στο εξωτερικό με αποτέλεσμα την μείωση των τουριστών που προέρχονται εκτός Ελλάδας.

5.4 ΑΝΑΛΥΣΗ SWOT

Μέσα από την ανάλυση SWOT προκύπτουν συμπεράσματα από την ανάλυση και την έρευνα πεδίου για την περιοχή μελέτης. Με τον τρόπο αυτό εντοπίζονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα που έχει η περιοχή, καθώς και οι ευκαιρίες και οι απειλές που θα μπορούσαν να την βελτιώσουν ή να την υποβαθμίσουν.

ΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ	ΑΔΥΝΑΜΑ ΣΗΜΕΙΑ
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Έδρα της Περιφέρειας ✓ Γεωγραφική θέση ✓ Ενεργειακό κέντρο της χώρας ✓ Πλούσιο πολιτιστικό προφίλ ✓ Πληθώρα εκδηλώσεων ή γεγονότων (Αποκριές) ✓ Δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού ✓ Αξιόλογο φυσικό τοπίο ✓ Λίμνη Πολυφύτου ✓ Κοβεντάρειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης ✓ Παραγωγή ΠΟΠ προϊόντων ✓ Εύκολη προσβασιμότητα ✓ Ικανοποιητικές αθλητικές υποδομές ✓ Πλούσια πανίδα και χλωρίδα ✓ Ύπαρξη εκπαιδευτικών ιδρυμάτων ✓ Ιδιαίτερη αρχιτεκτονική κτιρίων 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Έλλειψη διαφήμισης της περιοχής ✓ Μειωμένος τουρισμός ✓ Μη σωστή αξιοποίηση των τουριστικών υποδομών ✓ Περιβαλλοντική επιβάρυνση ✓ Έλλειψη ξενοδοχειακών υποδομών ✓ Μη σωστή διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς ✓ Έλλειψη συντήρησης τοπικού οδικού δικτύου

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ενίσχυση της ελκυστικότητας της περιοχής ✓ Σωστή αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς ✓ Νέα προγραμματική Περίοδος 2014 - 2020 (ΕΣΠΑ) ✓ Ανάπτυξη υδατοκαλλιιεργειών (Λίμνη Πολυφύτου) ✓ Διαφήμιση της περιοχής ✓ Δράσεις ανάδειξης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς ✓ Δημιουργία κατασκηνώσεων ✓ Αναβάθμιση τοπικού οδικού δικτύου ✓ Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού ✓ Βελτίωση των μεταφορικών υποδομών (Αεροδρόμιο) ✓ Αξιοποίηση ευρωπαϊκών προγραμμάτων και επιδοτήσεων για την ανάπτυξη του τουρισμού 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Οικονομική κρίση ✓ Μετανάστευση ✓ Μη ορθολογική διαχείριση των κοινοτικών πόρων ✓ Αύξηση ανεργίας ✓ Φαινόμενα αυθαίρετης δόμησης ✓ Περιβαλλοντικά επικίνδυνα περιοχή (εξαιτίας της ΔΕΗ) ✓ Φυσικές καταστροφές (πυρκαγιές, πλημμύρες) ✓ Κλιματική αλλαγή

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Με βάση την ανάλυση της περιοχής προκύπτει ότι αποτελεί σημαντικό εξορυκτικό και ενεργειακό κέντρο καθώς τροφοδοτεί μεγάλο μέρος της χώρας με ηλεκτρικό ρεύμα. Επιπλέον διαθέτει πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα όπως αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία, μουσεία, ήθη, έθιμα και βιβλιοθήκες όπως είναι η ΚΔΒΚ που διαθέτει σπάνιες και μοναδικές συλλογές βιβλίων απ' όλη την Ελλάδα. Ακόμη η περιοχή της Κοζάνης είναι ιδιαίτερα φημισμένη για τα πολιτιστικά της δρώμενα και κυρίως για την Αποκριά, αλλά και για τα προϊόντα που παράγονται και διεξάγονται τόσο στην χώρας μας όσο και σε άλλες χώρες. Η λίμνη Πολυφύτου χαρακτηριστικό αξιοθέατο της ΠΕ Κοζάνης αποτελεί εναλλακτική μορφή τουρισμού για την περιοχή καθώς προσφέρει πληθώρα

δραστηριοτήτων. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την εύκολη προσβασιμότητα που έχει η ΠΕ (καθώς βρίσκεται κοντά στην Εγνατία Οδό Ε90) θα μπορούσαν να καταστήσουν την περιοχή πόλο έλξης επισκεπτών – τουριστών.

Παρ' όλο αυτά όμως η περιοχή δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη όσον αφορά τον τουριστικό τομέα, καθώς δεν υπάρχει επαρκής διαφήμιση από τα μέσα μαζικής δικτύωσης αλλά και την μη σωστή αξιοποίηση του πλούσιου πολιτιστικού αποθέματος που διαθέτει. Ακόμη υπάρχει περιβαλλοντική και ατμοσφαιρική επιβάρυνση εξαιτίας των εργοστασίων της ΔΕΗ που λειτουργούν στο λεκανοπέδιο Κοζάνης – Πτολεμαΐδας.

Παρά τα μειονεκτήματά της, η ΠΕ Κοζάνης διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα και ευκαιρίες προκειμένου να αναπτυχθεί και να αποτελέσει πόλο έλξης για το μέλλον. Μέσα από ευρωπαϊκά προγράμματα (ΕΣΠΑ) και κονδύλια σε συνδυασμό με την δραστηριοποίηση των τοπικών φορέων θα μπορέσει να βελτιώσει και να προωθήσει το τουριστικό πακέτο που διαθέτει για να προσελκύσει επισκέπτες – τουρίστες. Ακόμη μπορεί να αναπτύξει εναλλακτικές μορφές τουρισμού όπως αγροτουρισμό, ορεινό τουρισμό, θρησκευτικό τουρισμό κ.α. Ενώ σημαντική θα ήταν και η βελτίωση των μεταφορικών υποδομών κυρίως του τοπικού οδικού δικτύου, αλλά και του Κρατικού Αερολιμένα της περιοχής.

Τέλος, ελλοχεύουν και ορισμένοι κίνδυνοι οι οποίοι πλήττουν την χώρα μας και όχι μόνο τα τελευταία χρόνια και με έμμεσο τρόπο επιδρούν και στην ανάπτυξη της περιοχής μελέτης. Η οικονομική κρίση, το φαινόμενο της μετανάστευσης, η αύξηση της ανεργίας και η κλιματική αλλαγή αποτελούν σημαντικούς παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν όλους τους τομείς ανάπτυξης μιας περιοχής.

Περίληψη και Συμπεράσματα

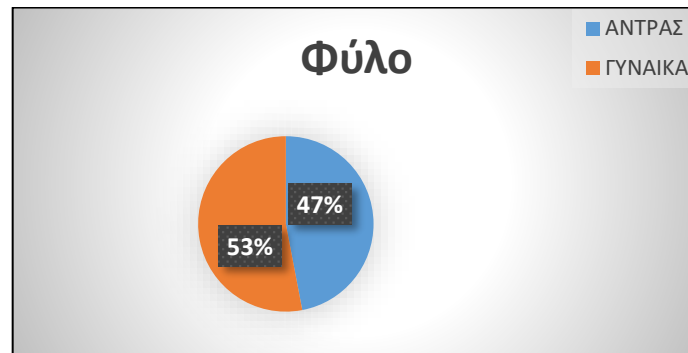
Στο παραπάνω κεφάλαιο έγινε αναφορά στους τουριστικούς πόρους της ΠΕ Κοζάνης οι οποίοι είναι είτε φυσικοί, είτε πολιτιστικοί όπως αρχαιολογικοί χώροι, μουσεία, εκκλησίες, διατηρητέα κτίρια, ήθη και έθιμα. Η περιοχή διαθέτει πληθώρα τουριστικών πόρων και υποδομών τα οποία θα μπορέσουν να καταστήσουν την περιοχή πόλο – έλξης αλλά και να οργανώσουν πλήθος πολιτιστικών δρώμενων. Ακόμη με βάση την ανάλυση SWOT βρέθηκαν τα δυνατά και αδύναμα στοιχεία της περιοχής καθώς και οι ευκαιρίες και απειλές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ

6.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΜΕ ΤΟ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ ΤΟΥ EXCEL

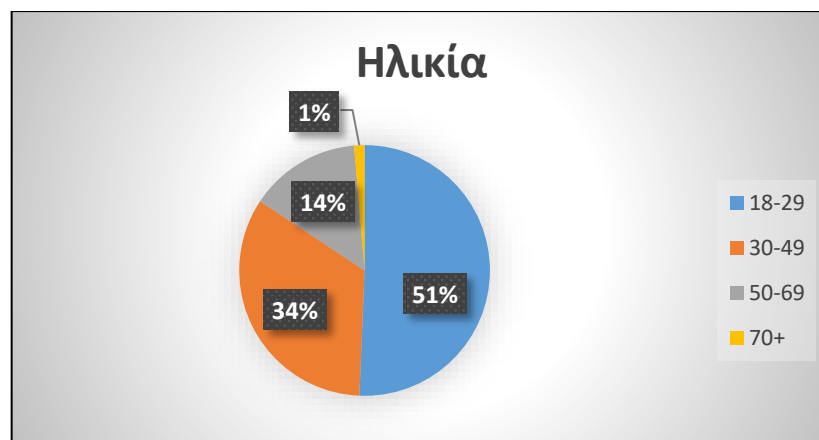
Αρχικά στο Α' μέρος του ερωτηματολογίου αναλύονται τα προσωπικά στοιχεία των ερωτώμενων όπως είναι το φύλο, η ηλικία, το επάγγελμα, το επίπεδο εκπαίδευσης και τα χρόνια διαμονής στην ΠΕ Κοζάνης. Το δείγμα αποτελούνταν από 300 άτομα εκ των οποίων οι 159 ήταν γυναίκες και οι 141 ήταν άνδρες, αναδεικνύοντας σχετικά ισορροπημένο δείγμα προς το φύλο (Διάγραμμα 6.1).

Γράφημα 6.1: Φύλο ερωτώμενων



Πηγή: Ιδία επεξεργασία

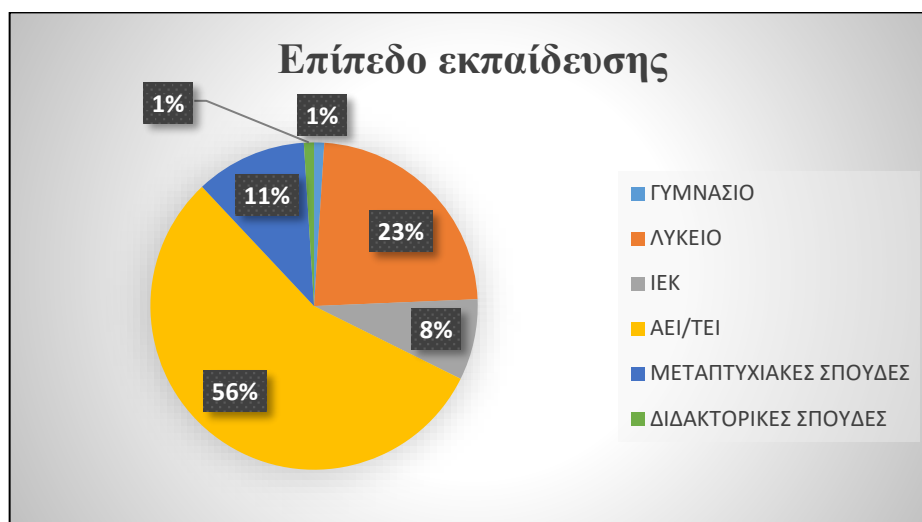
Γράφημα 6.2: Ηλικία ερωτώμενων



Πηγή: Ιδία επεξεργασία

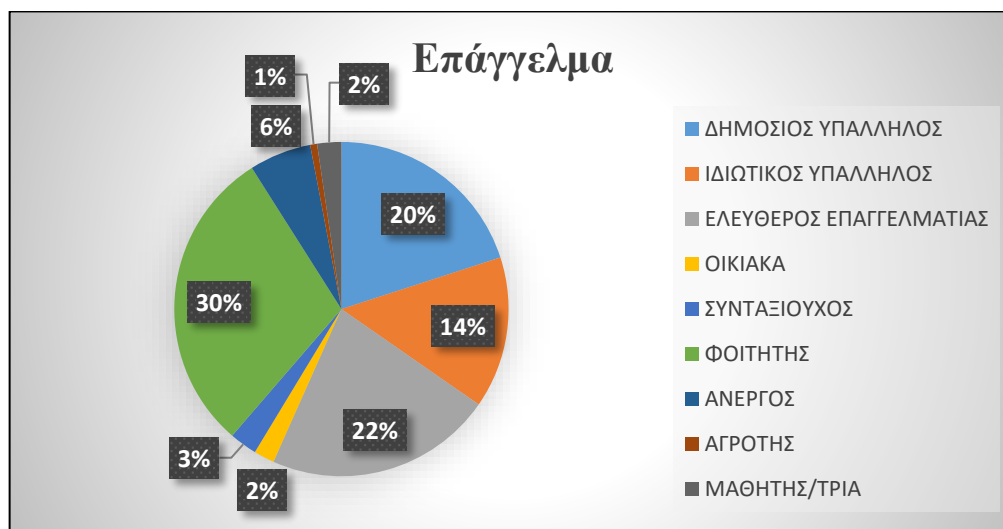
Οι ηλικίες των ερωτώμενων κυμαίνονταν από 18 και πάνω. Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων ανήκουν σε αρκετά νεαρές ηλικίες δεδομένου ότι το 51% αφορά τους 18-29 ετών (Διάγραμμα 6.2), ενώ ελάχιστοι είναι οι ηλικιωμένοι με μόλις τέσσερα άτομα. Γενικά οι ερωτώμενοι μικρότερης ηλικίας ήταν περισσότερο προσιτοί στο να απαντήσουν.

Γράφημα 6.3: Επίπεδο εκπαίδευσης ερωτώμενων



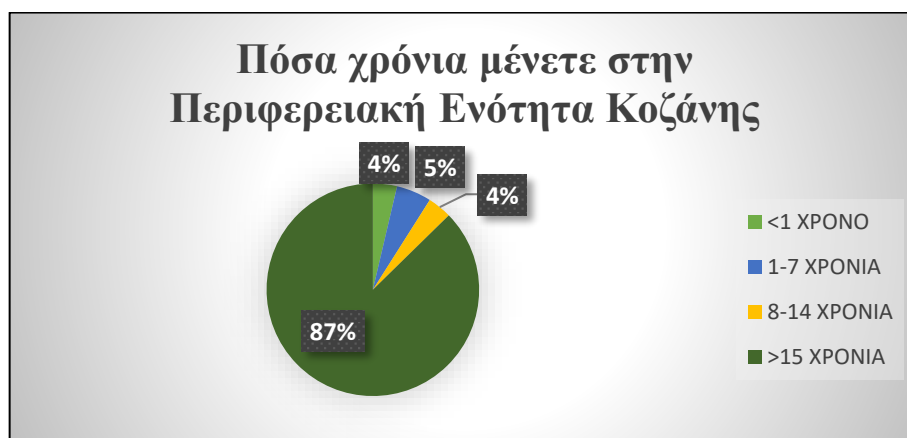
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης των ερωτώμενων της ΠΕ Κοζάνης (Διάγραμμα 6.3), διαπιστώνεται ότι η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση απουσιάζει τελείως από το δείγμα μας το οποίο οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στο γεγονός ότι το δείγμα αποτελείται από άτομα 18 ετών και άνω. Το μεγαλύτερο ποσοστό έχει τελειώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση (56%), ενώ αρκετά υψηλό ποσοστό είναι και οι απόφοιτοι Γυμνασίου (11%). Το σχετικά υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο του δείγματος οφείλεται ως ένα βαθμό στην νεανικότητα – όπως προαναφέρθηκε – των ερωτηθέντων.

Γράφημα 6.4: Επάγγελμα ερωτώμενων

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά την επαγγελματική ιδιότητα των ερωτώμενων (Διάγραμμα 6.4), σχεδόν το 30% (89 ερωτώμενοι) είναι φοιτητές, ενώ οι ελεύθεροι επαγγελματίες αποτελούν το 22% (66 άτομα). Ακολουθούν οι δημόσιοι υπάλληλοι με ποσοστό 20%, οι ιδιωτικοί υπάλληλοι (14%). Επίσης έχουμε και μαθητές/τριες οι οποίοι είχαν κλείσει το 18 έτος της ηλικίας του και γι' αυτό απάντησαν στο ερωτηματολόγιο (μαθητές Γ' Λυκείου).

Γράφημα 6.5: Χρόνια διαμονής των ερωτώμενων στην ΠΕ Κοζάνης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σημαντικό επίσης στοιχείο είναι η διάρκεια διαμονής των ερωτώμενων στην ΠΕ Κοζάνης (Διάγραμμα 6.5). Τα 262 άτομα από τα 300 που απάντησαν ότι μένουν στην περιοχή πάνω από 15 χρόνια, δεδομένου ότι διαμένουν πολλά χρόνια στην περιοχή θα γνωρίζουν καλύτερα τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της περιοχής. Ενώ τα άτομα που

μένουν λιγότερο από ένα χρόνο ή και 1-7 πιθανότατα να πρόκειται για φοιτητές που σπουδάζουν στην περιοχή ή άτομα τα οποία εργάζονται στην περιοχή.

Στο Β' μέρος του ερωτηματολογίου γίνεται προσπάθεια αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης που επικρατεί στην ΠΕ Κοζάνης στον τομέα του τουρισμού.

Γράφημα 6.6: Σημαντικότητα τουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή



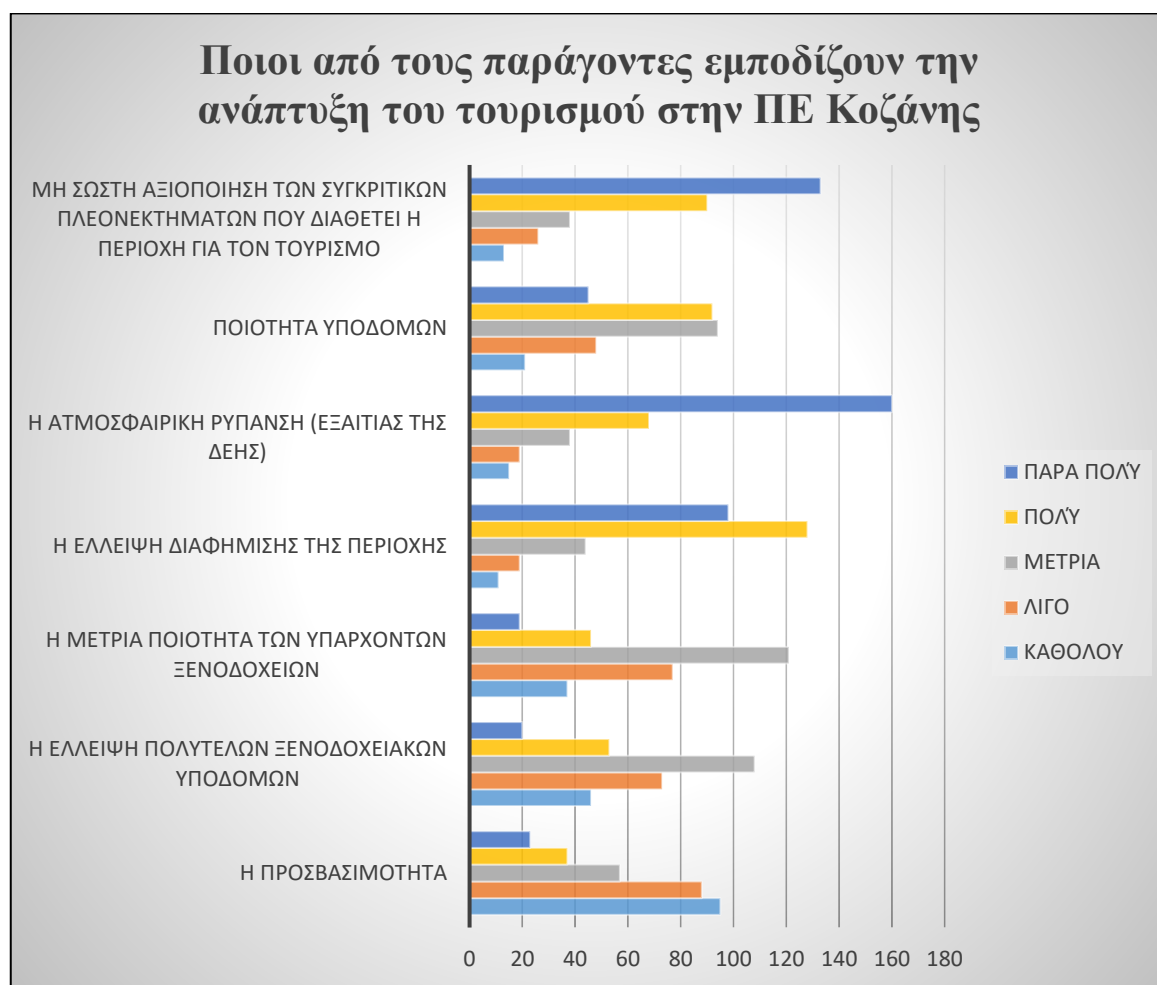
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στην ερώτηση σχετικά με το πόσο σημαντική είναι η τουριστική δραστηριότητα για την περιοχή (Διάγραμμα 6.6) οι μισοί ερωτώμενοι θεωρούν πολύ σημαντική ή μέτρια την ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή καθώς θα αποφέρει πολλά οφέλη. Ενώ καθόλου σημαντική θεωρούν το 11% των ερωτώμενων, προφανώς γιατί δεν υπάρχει ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή τα τελευταία χρόνια.

Γράφημα 6.7: Παράγοντες που προσελκύουν τουρίστες στην ΠΕ Κοζάνης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

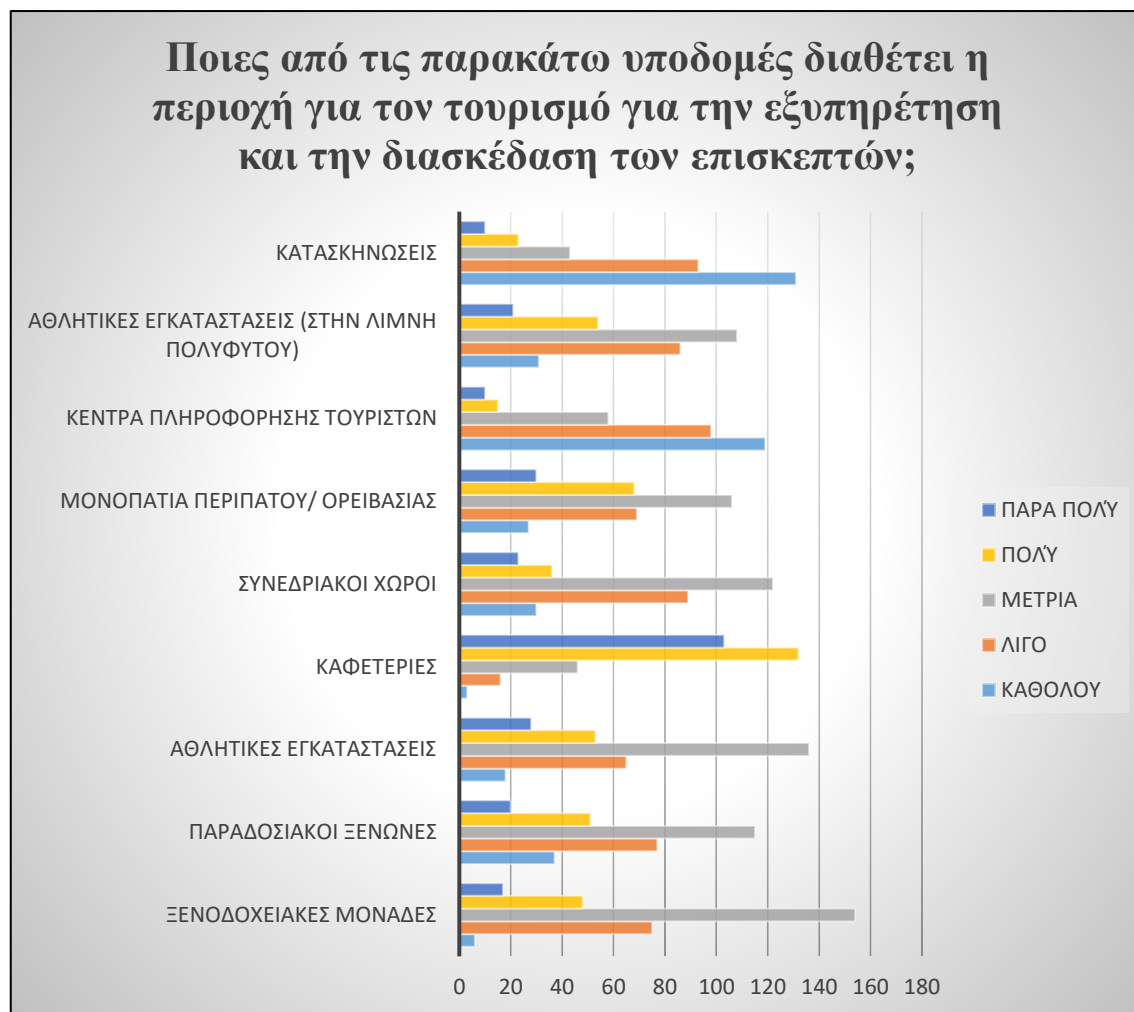
Εξετάζοντας τους παράγοντες που προσελκύουν τους τουρίστες (Διάγραμμα 6.7), διαπιστώνεται ότι η γεωγραφική θέση της περιοχής, το φυσικό περιβάλλον, η ποιότητα των υποδομών, οι πλούσιοι πολιτιστικοί πόροι και αρχαιολογικοί χώροι δεν παίζουν τόσο σημαντικό ρόλο στην προσέλκυση τουριστών στην περιοχή. Αντίθετα η φιλοξενία των ντόπιων κατοίκων και η πληθώρα εκδηλώσεων ή γεγονότων (Αποκριά, Τρανός χορός κτλ.) στην περιοχή δελεάζουν τους τουρίστες με αποτέλεσμα να συγκεντρώνονται πλήθος αυτών σε περιόδους τέτοιων γεγονότων. Ενώ η παραγωγή προϊόντων που αποτελούν είδος πολυτελείας στην γαστρονομία (Κρόκος Κοζάνης) δεν αποτελεί παράγοντα για την προσέλκυση επισκεπτών στην ΠΕ Κοζάνης.

Γράφημα 6.8: Παράγοντες που εμποδίζουν την ανάπτυξη του τουρισμού στην ΠΕ Κοζάνης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

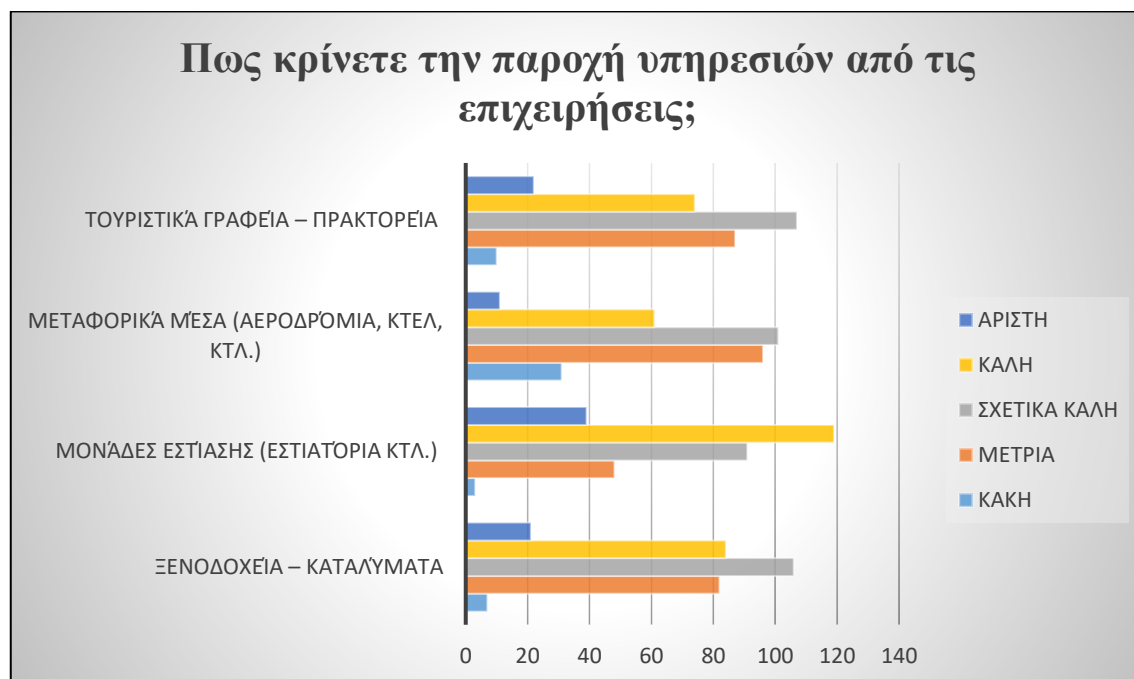
Η προσέλκυση τουριστών μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να είναι δύσκολη, λόγω παραγόντων που υπάρχουν στην περιοχή και εμποδίζουν στην ανάπτυξη και ταυτόχρονα την άφιξη τουριστών – επισκεπτών σε αυτήν. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 6.8 συμπεραίνουμε ότι ο πιο σημαντικός παράγοντας μη ανάπτυξης του τουρισμού στην ΠΕ Κοζάνης είναι η ατμοσφαιρική ρύπανση που υπάρχει εξαιτίας της ΔΕΗ, ακολουθεί η μη σωστή αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που διαθέτει η περιοχή για τον τουρισμό και στη συνέχεια η έλλειψη διαφήμισης. Όσον αφορά την προσβασιμότητα στην περιοχή δεν αποτελεί καθόλου σημαντικό παράγοντα μη ανάπτυξης του τουρισμού καθώς η ΠΕ Κοζάνης είναι καλά συνδεδεμένη με τα Εθνικά Οδικά Δίκτυα της χώρας (Εγνατία Οδός).

Γράφημα 6.9: Υποδομές που διαθέτει η περιοχή για τον τουρισμό για εξυπηρέτηση και διασκέδαση των επισκεπτών



Πηγή: Ιδία επεξεργασία

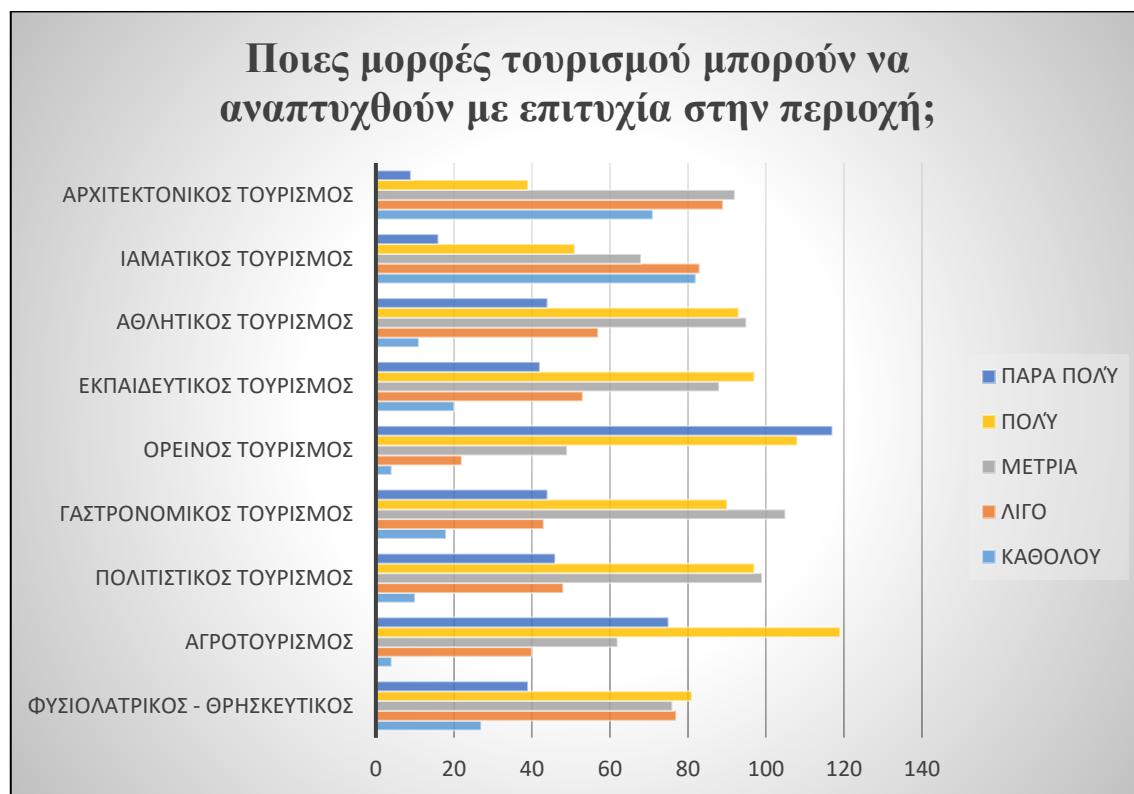
Επιπλέον οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν ποιες υποδομές διαθέτει η περιοχή για την εξυπηρέτηση των τουριστών. Από το Διάγραμμα 6.9 διαπιστώνεται ότι η περιοχή διαθέτει πληθώρα καταστημάτων για καφέ, ενώ στην ΠΕ Κοζάνης δεν λειτουργούν καθόλου κατασκηνώσεις. Ακόμη η περιοχή διαθέτει αρκετές αθλητικές εγκαταστάσεις που διοργανώνουν πανελλήνιους αγώνες ετησίως, αλλά και παραδοσιακούς ξενώνες και ξενοδοχεία. Όσον αφορά τα κέντρα πληροφόρησης τουριστών είναι ελάχιστα και δεν βοηθούν στην σωστή ενημέρωση των τουριστών – επισκεπτών.

Γράφημα 6.10: Παροχή υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις της περιοχής

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά την παροχή υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις της περιοχής (Διάγραμμα 6.9) προκύπτει ότι, η περιοχή διαθέτει ικανοποιητικό αριθμό τουριστικών γραφείων – πρακτορείων αλλά και ξενοδοχείων – καταλυμάτων με την προσφορά τους όμως να είναι μέτρια. Τέλος, οι μονάδες εστίασης προσφέρουν ικανοποιητικές υπηρεσίες σύμφωνα με τους ερωτώμενους.

Στο Γ' και τελευταίο μέρος του ερωτηματολογίου γίνεται αξιολόγηση ποιες μορφές τουρισμού μπορούν να αναπτυχθούν στην περιοχή, ποιες δράσεις πρέπει να γίνουν για την ανάπτυξη του τουρισμού και αν θα ήθελαν οι ερωτώμενοι να συνεισφέρουν στην επίτευξη αυτού και με ποιον τρόπο.

Γράφημα 6.11: Μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στην περιοχή

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα (Διάγραμμα 6.11), οι μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στην περιοχή είναι ο Ορεινός τουρισμός και ο Αγροτουρισμός, διότι βρίσκεται σε ευνοϊκή θέση που επιτρέπει την ανάπτυξη τους. Επιπλέον και ο Αθλητικός τουρισμός μπορεί να αναπτυχθεί εξαιτίας των αθλητικών εγκαταστάσεων που διαθέτει η περιοχή αλλά και των αθλητικών γεγονότων που διοργανώνονται κάθε χρόνο, όπως επίσης και ο Φυσιολατρικός – Θρησκευτικός τουρισμός καθώς στην ΠΕ λειτουργούν πληθώρα μοναστηριών και εκκλησιών. Αντίθετα ο Ιαματικός τουρισμός είναι αδύνατον να αναπτυχθεί παρόλο που η περιοχή διαθέτει μια μόνο υδροθειούχα πηγή, ενώ ο Αρχιτεκτονικός τουρισμός παρά την ύπαρξη μιας ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής που διαθέτει η περιοχή είναι δύσκολος να αναπτυχθεί σύμφωνα με τους ερωτώμενους.

Γράφημα 6.12: Δράσεις για την δημιουργία ενός σχεδίου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στη συνέχεια οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν ποιες δράσεις είναι οι κατάλληλες για την δημιουργία ενός σχεδίου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης για την περιοχή. Η δημοφιλέστερη απάντηση (Διάγραμμα 6.12) ήταν η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος από την ατμοσφαιρική ρύπανση που υπάρχει στην περιοχή εξαιτίας της ΔΕΗ (η ατμοσφαιρική ρύπανση ήταν η δημοφιλέστερη απάντηση και στην ερώτηση 8 σχετικά με το ποιοι είναι οι παράγοντες που εμποδίζουν την ανάπτυξη του τουρισμού). Ακόμη η διαφήμιση της περιοχής θα βοηθήσει στην ανάπτυξη του τουρισμού καθώς και η συντήρηση και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς που διαθέτει η περιοχή, ενώ σημαντικές δράσεις θα ήταν και η αναβάθμιση των συγκοινωνιακών υποδομών (πχ αεροδρόμιο).

Γράφημα 6.13: Παράγοντες που βοηθούν στην ανάπτυξη του τουρισμού

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Ακόμη για την επίτευξη ενός σχεδίου βιώσιμης ανάπτυξης για τον τουρισμό αλλά και γενικότερα για την ανάπτυξη του τουρισμού σε μια περιοχή καθοριστικό ρόλο παίζουν διάφοροι φορείς αλλά και οι ίδιοι οι πολίτες. Βάση του παραπάνω διαγράμματος (Διάγραμμα 6.13) η Τοπική Αυτοδιοίκηση καθώς και η Περιφέρεια μπορούν με κατάλληλες δράσεις να συμβάλλουν στην ανάπτυξη της περιοχής. Ενώ και οι εθελοντικές οργανώσεις και οι ομάδες πολιτών με την συνεισφορά τους μπορούν να έχουν καθοριστική σημασία για την διαμόρφωση του τουρισμού στην ΠΕ Κοζάνης.

Στην συνέχεια η ερώτηση 14 ήταν ανοιχτής απάντησης και σχετίζονταν με τους παράγοντες της ερώτησης 13 και με ποιον τρόπο μπορούν να βοηθήσουν στην ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή. Οι ερωτώμενοι θεωρούν ότι το κράτος μπορεί να ενισχύσει με κονδύλια από ευρωπαϊκά προγράμματα τέτοιες περιοχές, να τις βοηθήσει να αναπτυχθούν καθώς κάποιες δεν είναι και τόσο γνωστές, αλλά και να ενισχύσει την προστασία του περιβάλλοντος (εργοστάσια ΔΕΗ). Από την άλλη η Περιφέρεια μπορεί να συμβάλει με οικονομικούς πόρους αλλά και να προωθήσει την περιοχή μέσω διαφήμισης. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα πρέπει να χρηματοδοτεί πολιτιστικές εκδηλώσεις της περιοχής οι οποίες θα προσελκύουν τουρίστες – επισκέπτες και να

αξιοποιήσει τουριστικές υποδομές. Ενώ τέλος, οι εθελοντικές ομάδες, οι ομάδες πολιτών και ο ιδιωτικός τομές μπορούν να συμβάλλουν με την διοργάνωση ημερίδων σχετικά με τον τουρισμό και την ενημέρωση των κατοίκων, τη διατήρηση των εθίμων κάθε περιοχής, την αναβάθμιση των επιχειρήσεων τους, την ευαισθητοποίηση και την ανάδειξη του τόπου τους, αλλά και την δημιουργία ξενοδοχείων ή άλλων τουριστικών υποδομών.

Γράφημα 6.14: Συνεισφορά ερωτώμενων στην ανάπτυξη του τουρισμού



Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Στην προτελευταία ερώτηση σχετικά με το αν θα ήθελαν οι ερωτώμενοι να ήθελαν να συνεισφέρουν σε κάποιο πρόγραμμα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης για την περιοχή το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος απάντησε πως ναι θα ήθελε ενώ το υπόλοιπο απάντησε αρνητικά (Διάγραμμα 6.14).

Τέλος, η τελευταία ερώτηση αφορούσε μόνο όσους απάντησαν θετικά στην προηγούμενη (ερώτηση 15) και με ποιον τρόπο θα συνέβαλλαν στην δημιουργία ενός τουριστικού προφίλ για την περιοχή. Οι περισσότεροι απάντησαν με συμμετοχή σε δραστηριότητες που αφορούν τον τουρισμό, ενώ ορισμένοι θα ήθελαν να συμβάλλουν και οικονομικά.

6.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕ SPSS ΚΑΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ

Η ανάλυση που ακολουθεί, έχει ως στόχο να εξεταστεί σε ποιο βαθμό οι αντιλήψεις των ανδρών και των γυναικών είναι παρόμοιες όσον αφορά τις δυνατότητες ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή μελέτης καθώς και σε ποιο βαθμό η ηλικία επηρεάζει τον τρόπο αξιολόγησης.

Η ανάλυση των απαντήσεων ανάλογα με το φύλο ή με την ηλικία προαπαιτεί να ελεγχθεί η κανονικότητα των δεδομένων προκειμένου να επιλεχθεί ο κατάλληλος τρόπος σύγκρισης των απαντήσεων. Ο έλεγχος κανονικότητας βασίζεται στον έλεγχο του Kolmogorov-Smirnov όπου εξετάζονται δύο υποθέσεις:

H0: Τα δεδομένα της μεταβλητής που εξετάζεται ακολουθούν την κανονική κατανομή.

H1: Τα δεδομένα δεν ακολουθούν την κανονική κατανομή.

Συνήθως η απόφαση βασίζεται σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας ($p\text{-value}$) = 0,05, δηλαδή όταν η $p\text{-value}$ είναι μικρότερη από 0,05, τότε δεχόμαστε ότι τα δεδομένα δεν ακολουθούν κανονική κατανομή και επομένως η συγκριτική ανάλυση των απαντήσεων ανάλογα με το φύλο ή την ηλικία πρέπει να βασιστεί σε μη παραμετρικούς ελέγχους.

Στη συνέχεια, για κάθε εξεταζόμενη ερώτηση (μεταβλητή) του ερωτηματολογίου, έγινε στατιστική σύγκριση των μέσων τιμών που προέκυψαν από τις απαντήσεις των ανδρών και των γυναικών. Παρόμοια ανάλυση πραγματοποιήθηκε με βάση τις διάφορες τάξεις ηλικιών. Ο έλεγχος $t\text{-test}$ θέτει δύο υποθέσεις:

H0: Δεν παρατηρείται στατιστικά σημαντική διαφορά στους μέσους όρους της μεταβλητής που εξετάζεται μεταξύ ανδρών και γυναικών (ή μεταξύ των τάξεων ηλικίας).

H1: Παρατηρείται στατιστικά σημαντική διαφορά στους μέσους όρους.

Η διαδικασία αυτή ακολουθήθηκε για όλες τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου.

Μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στην περιοχή ανάλογα με το φύλο και την ηλικία

Προκύπτει πως το φύλο δεν επιδρά στις μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στην περιοχή, εκτός από τον φυσιολατρικό-θρησκευτικό τουρισμό ($p=0.025$) και τον αγροτουρισμό ($p=0.011$)

Πίνακας 6.1: Διαφοροποίηση απαντήσεων για τις μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στην περιοχή σε σχέση με το φύλο των ερωτώμενων

	Μέσος όρος άνδρες	Μέσος όρος γυναίκες	Τυπική απόκλιση άνδρες	Τυπική απόκλιση γυναίκες	P(sig)
Φυσιολατρικός – θρησκευτικός τουρισμός	3,23	2,92	1,22	1,14	0,025
Αγροτουρισμός	3,90	3,59	0,96	1,07	0,011
Πολιτιστικός τουρισμός	3,39	3,44	1,02	1,08	0,687
Γαστρονομικός τουρισμός	3,46	3,23	1,05	1,09	0,077
Ορεινός τουρισμός	4,12	3,96	0,97	0,98	0,182
Εκπαιδευτικός τουρισμός	3,26	3,30	1,16	1,07	0,803
Αθλητικός τουρισμός	3,38	3,28	0,99	1,10	0,415
Ιαματικός τουρισμός	2,44	2,51	1,16	1,25	0,623
Αρχιτεκτονικός τουρισμός	2,51	2,46	1,12	1,06	0,661

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Προκύπτει πως η ηλικία δεν επιδρά στις μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στην περιοχή εκτός από τον φυσιολατρικό θρησκευτικό τουρισμό όπου παρατηρείται στατιστικά σημαντική διαφορά στις ηλικιακές ομάδες 18-29 -30-49 ($p=0.011$), 18-29 – 50-69($p=0,037$), 18-29 - 70+($p=0.021$). Επίσης η ηλικία επιδρά και στον γαστρονομικό τουρισμό όπου παρατηρείται στατιστικά σημαντική διαφορά στις ηλικιακές ομάδες 18-18-29 – 50-69 ($p=0,013$) .

Πίνακας 6.2: Διαφοροποίηση απαντήσεων για τις μορφές τουρισμού που μπορούν να αναπτυχθούν στην περιοχή σε σχέση με την ηλικία των ερωτώμενων

	Μέσος όρος 18-29	Μέσος όρος 30-49	Μέσος όρος 50- 69	Μέσος όρος 70+	Τυπική απόκλιση 18-29	Τυπική απόκλιση 30- 49	Τυπική απόκλιση 50- 69	Τυπική απόκλιση 70+	P(sig)
Φυσιολατρικός – θρησκευτικός τουρισμός	2.86	3.25	3.30	4	1.12	1.24	1.22	0.63	0.007
Αγροτουρισμός	3.63	3.80	4.02	3.50	0.97	1.10	1.07	0.83	0.140
Πολιτιστικός τουρισμός	3.32	3.45	3.70	3.50	1.04	1.06	1.06	1.04	0.251
Γαστρονομικός τουρισμός	3.17	3.44	3.65	4	1.15	0.99	0.97	0.63	0.018
Ορεινός τουρισμός	3.94	4.10	4.22	4.16	0.99	0.96	0.99	0.75	0.358
Εκπαιδευτικός τουρισμός	3.25	3.21	3.45	4.16	1.08	1.17	1.10	0.75	0.163
Αθλητικός τουρισμός)	3.27	3.42	3.35	3	1.02	1.11	1.09	0.63	0.624
Ιαματικός τουρισμός	2.60	2.32	2.50	1.83	1.24	1.16	1.17	0.75	0.165
Αρχιτεκτονικός τουρισμός	2.54	2.32	2.62	2.66	1.12	1.14	0.86	0.51	0.320

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Δημιουργία ενός βιώσιμου σχεδίου τουριστικής ανάπτυξης ανάλογα με το φύλο και την ηλικία

Προκύπτει πως (Πίνακας 6.3.) η αξιολόγηση των δράσεων που μπορούν να γίνουν για την δημιουργία ενός σχεδίου βιώσιμης ανάπτυξης δεν διαφέρει μεταξύ των ανδρών και των γυναικών. Όλες οι δράσεις θεωρούνται αρκετά ή πολύ σημαντικές (οι μέσοι όροι ξεπερνάνε το 3,5 σε μια κλίμακα από 1 έως 5). Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος είναι η πιο σημαντική δράση με μέση τιμή σχεδόν 4,5.

Πίνακας 6.3: Διαφοροποίηση απαντήσεων για το ποιες δράσεις μπορούν να γίνουν για την δημιουργία ενός σχεδίου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης σχετικά με το φύλο των ερωτώμενων

	Μέσος όρος άνδρες	Μέσος όρος γυναίκες	Τυπική απόκλιση άνδρες	Τυπική απόκλιση γυναίκες	P(sig)
Αναβάθμιση συγκοινωνιακών υποδομών	3,54	3,65	1,04	1,04	0,359
Η διαφήμιση της περιοχής σε επιλεγμένες ομάδες- στόχους	4,10	4,21	1,01	0,92	0,337
Η συντήρηση και η σωστή αξιοποίηση των αξιοθέατων της περιοχής	3,98	4,06	0,98	1	0,469
Δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων φιλικών προς το περιβάλλον	3,58	3,73	1,09	1,07	0,232
Ανάπτυξη τουριστικών υποδομών για ορειβασία, ψάρεμα, ποδηλασία κτλ.	4,05	3,98	1,03	1,05	0,532
Κατάλληλη αναβάθμιση των καταλυμάτων	3,58	3,76	1,01	1,10	0,148
Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (π.χ ατμοσφαιρική ρύπανση από την ΔΕΗ κ.λ.π)	4,36	4,37	1	1,04	0,942

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά την ηλικία, δεν προκύπτουν σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς την αξιολόγηση των δράσεων για ένα σχέδιο βιώσιμης ανάπτυξης.

Πίνακας 6.4: Διαφοροποίηση απαντήσεων για το ποιες δράσεις μπορούν να γίνουν για την δημιουργία ενός σχεδίου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης σχετικά με την ηλικία των ερωτώμενων

	Μέσος όρος 18-29	Μέσος όρος 30-49	Μέσος όρος 50-69	Μέσος όρος 70+	Τυπική απόκλιση 18-29	Τυπική απόκλιση 30-49	Τυπική απόκλιση 50-69	Τυπική απόκλιση 70+	P(sig)
Αναβάθμιση συγκοινωνιακών υποδομών	3,57	3,53	3,80	4,00	1,01	1,01	1,20	1,26	0,562
Η διαφήμιση της περιοχής σε επιλεγμένες ομάδες- στόχους	4,09	4,20	4,40	4,00	0,98	0,95	0,92	0,63	0,283
Η συντήρηση και η σωστή αξιοποίηση των αξιοθέατων της περιοχής	3,98	4,05	4,30	3,16	0,94	0,98	1,06	1,47	0,094
Δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων φιλικών προς το περιβάλλον	3,59	3,71	3,80	3,50	1,07	1,12	1,01	1,37	0,782
Ανάπτυξη τουριστικών υποδομών για ορειβασία, ψάρεμα, ποδηλασία κτλ.	3,96	4,06	4,20	3,33	1,03	1,05	0,99	1,21	0,257
Κατάλληλη αναβάθμιση των καταλυμάτων	3,68	3,62	3,87	3,50	1,05	1,10	1,11	0,54	0,709
Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (π.χ ατμοσφαιρική ρύπανση από την ΔΕΗ κ.λ.π)	4,33	4,40	4,52	3,66	1,02	1,04	0,84	1,50	0,356

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Αξιολόγηση των παραγόντων που συμβάλλουν περισσότερο στην ανάπτυξη ανάλογα με το φύλο και την ηλικία

Προκύπτει πως (Πίνακας 6.5) οι παράγοντες που συμβάλλουν περισσότερο στην ανάπτυξη δεν διαφέρει μεταξύ των ανδρών και των γυναικών. Σχεδόν όλοι οι παράγοντες εκτός από το Κράτος θεωρούνται αρκετά ή πολύ σημαντικοί (οι μέσοι όροι ξεπερνάνε το 3,5 σε μια κλίμακα από 1 έως 5). Η Τοπική Αυτοδιοίκηση είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας με μέση τιμή σχεδόν 4,10.

Πίνακας 6.5: Διαφοροποίηση απαντήσεων για τους παράγοντες που συμβάλλουν περισσότερο στην ανάπτυξη σε σχέση με το φύλο των ερωτώμενων

	Μέσος όρος άνδρες	Μέσος όρος γυναίκες	Τυπική απόκλιση άνδρες	Τυπική απόκλιση γυναίκες	P(sig)
Κράτος	3,17	3,37	1,31	1,35	0,212
Περιφέρεια	3,93	3,89	1,14	1,17	0,749
Τοπική αυτοδιοίκηση	4,01	4,08	1,11	1,08	0,562
Ιδιωτικός τομέας	3,61	3,77	1,15	1,31	0,257
Εθελοντικές οργανώσεις	3,43	3,65	1,20	1,06	0,095
Ομάδες πολιτών	3,46	3,70	1,18	1,07	0,065

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά την ηλικία, δεν προκύπτουν σημαντικές διαφοροποιήσεις ως προς τους παράγοντες που συμβάλλουν περισσότερο στην ανάπτυξη της περιοχής (Πίνακας 6.6).

Πίνακας 6.6: Διαφοροποίηση απαντήσεων για τους παράγοντες που συμβάλλουν περισσότερο στην ανάπτυξη σε σχέση με την ηλικία των ερωτώμενων

	Μέσος όρος 18-29	Μέσος όρος 30-49	Μέσος όρος 50-69	Μέσος όρος 70+	Τυπική απόκλιση 18-29	Τυπική απόκλιση 30-49	Τυπική απόκλιση 50-69	Τυπική απόκλιση 70+	P(sig
Κράτος	3,19	3,34	3,45	3,33	1,42	1,23	1,28	1,36	0,679
Περιφέρεια	3,77	4,07	4,05	4,00	1,21	1,04	1,19	1,09	0,200
Τοπική αυτοδιοίκησ η	3,90	4,18	4,27	4,33	1,13	1,10	0,90	0,81	0,099
Ιδιωτικώς τομέας	3,50	3,84	4,22	3,00	1,09	1,45	0,91	1,67	0,002
Εθελοντικές οργανώσεις	3,50	3,71	3,42	2,83	1,16	1,04	1,15	1,47	0,153
Ομάδες πολιτών	3,49	3,62	3,92	3,33	1,12	1,10	1,16	1,50	0,165

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Περίληψη και Συμπεράσματα

Από την έρευνα πεδίου που πραγματοποιήθηκε με ερωτηματολόγια και αφορούσε κατοίκους, επιχειρηματίες και φορείς της ΠΕ Κοζάνης προέκυψε ότι η τουριστική δραστηριότητα για την περιοχή είναι πολύ σημαντική καθώς διαθέτει όλους τους σημαντικούς πόρους που μπορούν να την καταστήσουν σημαντικό τουριστικό πόλο – έλξης. Παρ' όλο αυτά όμως η ατμοσφαιρική ρύπανση αποτελεί σημαντικό παράγοντα που εμποδίζει την ανάπτυξη του τουρισμού όπως και η έλλειψη διαφήμισης. Οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού που επιτρέπονται να αναπτυχθούν στην περιοχή είναι κατά κύριο λόγο ο ορεινός τουρισμός και ο αγροτουρισμός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

7.1 ΟΡΑΜΑ

Ο τουρισμός τα τελευταία χρόνια έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις και εξαπλώνεται με γρήγορους ρυθμούς. Όπως διαπιστώσαμε και στο κομμάτι της ανάλυσης της ΠΕ Κοζάνης η περιοχή αν και διαθέτει πλούσιους πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους αυτοί μένουν αναξιοποίητοι. Ακόμη και στις τουριστικές υποδομές η περιοχή υστερεί με αποτέλεσμα ο ΣΕΤΕ να την κατατάσσει ως την περιοχή με την μικρότερη τουριστική ανάπτυξη στην Ελλάδα. Για τον λόγο αυτό κατά την γνώμη μου είναι απαραίτητο να γίνουν ορισμένες παρεμβάσεις προκειμένου να αναπτυχθεί τουριστικά και όχι μόνο η περιοχή.

Το αναπτυξιακό όραμα για την περιοχή είναι:

« Η δημιουργία μιας βιώσιμης τουριστικής Περιφερειακής Ενότητας, η οποία θα αξιοποιήσει όλους τους πόρους και τις ευκαιρίες που διαθέτει και θα αποτελέσει στο μέλλον πόλο – έλξης πολλών επισκεπτών – τουριστών »

7.2 ΑΞΟΝΕΣ – ΜΕΤΡΑ – ΔΡΑΣΕΙΣ

Για την ορθολογική επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος τέθηκαν ορισμένοι άξονες μέσα από τους οποίους θα προκύψουν μέτρα και δράσεις για τον καθένα. Οι άξονες αυτοί θα πρέπει να είναι οι εξής:

- **Άξονας 1:** Ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος
- **Άξονας 2:** Βελτίωση και συντήρηση των κοινωνικών και τεχνικών υποδομών
- **Άξονας 3:** Ανάδειξη και προώθηση της τουριστικής ταυτότητας της περιοχής
- **Άξονας 4:** Ενίσχυση της οικονομίας και προώθηση των τοπικών προϊόντων

Πίνακας 7.1: Μέτρα που προτείνονται σε κάθε άξονα

Άξονας 1: Ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος
1.1 Ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος
1.2 Αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης
1.3 Αναβάθμιση και ανάδειξη των φυσικών πόρων
Άξονας 2: Βελτίωση και συντήρηση των κοινωνικών και τεχνικών υποδομών
2.1 Βελτίωση και δημιουργία τουριστικών υποδομών
2.2 Βελτίωση μεταφορικών υποδομών
Άξονας 3: Ανάδειξη και προώθηση της τουριστικής ταυτότητας της περιοχής
3.1 Ανάδειξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού
3.2 Ανάδειξη και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς
3.3 Τουριστική προβολή της περιοχής
3.4 Ανάδειξη και δημιουργία πολιτιστικών δρώμενων
Άξονας 4: Ενίσχυση της οικονομίας και προώθηση των τοπικών προϊόντων
4.1 Ενίσχυση πρωτογενούς τομέα και προώθηση τοπικών προϊόντων
4.2 Ενίσχυση επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Όσον αφορά στις δράσεις που προτείνονται για κάθε μέτρο αυτές είναι οι ακόλουθες:

Άξονας 1: Ανάδειξη και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

- **1.1 Ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος:** Η ανάδειξη και η προστασία του περιβάλλοντος είναι πολύ σημαντική στις μέρες μας, για τον λόγο αυτό προτείνεται να εκπονηθεί μια μελέτη προστασίας του περιβάλλοντος μέσα στην οποία θα αναφέρεται τι επιτρέπεται και τι απαγορεύεται. Ακόμη είναι απαραίτητη η ενεργειακή αναβάθμιση των δημόσιων και ιδιόκτητων κτιρίων έτσι ώστε να είναι φιλικά προς το περιβάλλον. Επιπλέον θα ήταν δημιουργικό για την περιοχή να γίνει αποκατάσταση κάποιων λατομείων ή περιοχών στις οποίες είχε γίνει εξόρυξη λιγνίτη με την δημιουργία πάρκων λιγνίτη τα οποία θα προσφέρουν στην περιοχή ξανά ζωντάνια και θα προσελκύσουν επισκέπτες.
- **1.2 Αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης:** Η περιοχή της ΠΕ Κοζάνης είναι γνωστή για την ατμοσφαιρική ρύπανση που έχει. Θα ήταν αναγκαίο να γίνονται πιο συχνά αέριες μετρήσεις έτσι ώστε να αποφεύγονται οι μεγάλες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα. Επιπλέον είναι απαραίτητη η στροφή σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας με την χρηματοδότηση για δημιουργία αιολικών και φωτοβολταϊκών πάρκων. Επίσης η παραγωγή ενέργειας με βιοντίζελ μέσω της καύσης ελαιοκράμβης η οποία παράγεται στην περιοχή και αποτελεί πηγή πράσινης ενέργειας θα βοηθούσε στην μείωση του φαινομένου του θερμοκηπίου.
- **1.3 Αναβάθμιση και ανάδειξη των φυσικών πόρων:** Η περιοχή διαθέτει πλούσια φυσική κληρονομιά την οποία μπορεί να αναδείξει και να αναβαθμίσει και να αναπτύξει εναλλακτικές μορφές τουρισμού, μια από αυτές είναι ο ορεινός τουρισμός. Αυτό το είδος τουρισμού μπορεί να βελτιωθεί στην περιοχή μέσω της δημιουργίας διαδρομών και μονοπατιών στα πλούσια δάση της περιοχής όπου θα μπορεί ο επισκέπτης – τουρίστας να περιηγηθεί και να ανακαλύψει την φυσική ομορφιά της περιοχής. Ακόμη η περιοχή διαθέτει περιοχές που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν κατασκηνώσεις με κίνητρο την επαφή με την φύση και την γνωριμία των φυσικών της πόρων. Επιπλέον απαραίτητη είναι η συντήρηση και αξιοποίηση του γεωπάρκου Μπουχάρια στο Μικρόβαλτο με την σύσταση Φορέα Διαχείριση, ο οποίος θα είναι υπεύθυνος για την συντήρηση του και θα το καταστήσει πόλο –

έλξη για την περιοχή. Ενώ τέλος σημαντική είναι η σωστή διαχείριση και φροντίδα των υδάτων της λίμνης Πολυφύτου καθώς προσφέρει πολλά για την περιοχή.

Άξονας 2: Βελτίωση και συντήρηση των κοινωνικών και τεχνικών υποδομών

- **2.1 Βελτίωση και δημιουργία τουριστικών υποδομών:** Η περιοχή αν και διαθέτει αρκετές πολιτιστικές υποδομές αυτές θα πρέπει να αναβαθμιστούν και να εκσυγχρονιστούν. Αρχικά θα πρέπει όλες οι τουριστικές υποδομές (μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, βιβλιοθήκες, θέατρα κτλ.) θα έχουν ειδικές διαδρομές και ειδικό εξοπλισμό έτσι ώστε να είναι εύκολα προσβάσιμες από άτομα τρίτης ηλικίας και ΑμεΑ. Επιπλέον απαραίτητη είναι η δημιουργία νέων ξενοδοχειακών καταλυμάτων ή παραδοσιακών ξενώνων στην ευρύτερη περιοχή της ΠΕ Κοζάνης και κυρίως σε περιοχές όπως η λίμνη Πολυφύτου, ή κάποια παραδοσιακά χωριά της περιοχής. Ακόμη η περιοχή υστερεί όσον αφορά στα κέντρα πληροφόρησης τα οποία είναι απαραίτητο «εργαλείο» για μια τουριστική περιοχή, για τον λόγο αυτό θα πρέπει κάθε ΔΕ της ΠΕ να διαθέτει κέντρο πληροφόρησης για ενημέρωση των επισκεπτών – τουριστών. Τέλος σημαντική είναι η ανάπτυξη αθλητικών υποδομών τουρισμού κοντά στην λίμνη με στόχο την βελτίωση του αθλητικού τουρισμού.
- **2.2 Βελτίωση μεταφορικών υποδομών:** Σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του τουρισμού παίζει και η διασύνδεση των τουριστικών πόρων με το καλό οδικό δίκτυο. Η περιοχή παρ' όλο που συνδέεται με μεγάλους οδικούς άξονες της χώρας θα πρέπει να φροντίσει να αναβαθμίσει – συντηρήσει και το τοπικό οδικό δίκτυο και κυρίως το ορεινό έτσι ώστε ο επισκέπτης – τουρίστας να έχει ευκολότερη πρόσβαση. Ενώ ακόμη θα πρέπει να γίνει βελτίωση των δρομολογίων του Κρατικού Αερολιμένα Κοζάνης με περισσότερες πτήσεις σε Ελλάδα και εξωτερικό.

Άξονας 3: Ανάδειξη και προώθηση της τουριστικής ταυτότητας της περιοχής

➤ **3.1 Ανάδειξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού:** Η περιοχή είναι πλούσια σε πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους που την ευνοούν να αναπτύξει εναλλακτικές μορφές τουρισμού και να καταστήσει την περιοχή πόλο – έλξης. Αρχικά μια μορφή τουρισμού που θα μπορούσε να αναπτυχθεί είναι ο αγροτουρισμός, όπου θα δημιουργηθούν ειδικές εγκαταστάσεις που θα φιλοξενούν τους επισκέπτες – τουρίστες και θα έρχονται σε επαφή με τις καθημερινές ασχολίες των κατοίκων της περιοχής και την φύση. Επιπλέον ο ορεινός τουρισμός λόγω της γεωγραφικής θέσης της ΠΕ Κοζάνης είναι πολύ εύκολα να αναπτυχθεί, μέσα από τη δημιουργία μονοπατιών – διαδρομών στα δάση της περιοχής, καθώς και με την εγκατάσταση ειδικού εξοπλισμού σε περιοχές όπου μπορούν να λαμβάνουν χώρα ορισμένες δραστηριότητες όπως αναρρίχηση, ορειβασία κτλ. Ακόμη η πλούσια κουζίνα και τα προϊόντα της περιοχής θα μπορούσαν να καταστήσουν την περιοχή γαστρονομικό προορισμό, μέσω της δημιουργίας καταστημάτων εστίασης με παραδοσιακή κουζίνα αλλά και μέσα από την οργάνωση εκθέσεων για ανάδειξη των προϊόντων. Ο θρησκευτικός τουρισμός της περιοχής είναι ήδη ανεπτυγμένος καθώς υπάρχει πλήθος εκκλησιών – μοναστηριών τα οποία έχουν πλούσια ιστορία το καθένα, παρ' όλο αυτά θα μπορούσε να χαραχθεί μια νοητή διαδρομή η οποία να συνδέει όλες τις μικρές εκκλησίες που βρίσκονται διάσπαρτες στο βουνό και να βελτιωθεί η προσβασιμότητα τους. Επιπροσθέτως θα μπορούσε να συμβεί το ίδιο δηλαδή να χαραχθεί μια διαδρομή στην πόλη της Σιάτιστας όπου θα συνδέει όλα τα αρχοντικά κτίρια της πόλης με σκοπό την ανάδειξη του αρχιτεκτονικού τουρισμού. Τέλος σημαντικό θα ήταν να κατασκευαστεί συνεδριακό κέντρο το οποίο θα προσφέρεται για συνέδρια πανελληνίας αλλά και διεθνούς εμβέλειας.

➤ **3.2 Ανάδειξη και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς:** Η περιοχή διαθέτει πλούσια πολιτιστική κληρονομιά την οποία εν μέρει έχει αξιοποιήσει. Αρχικά θα πρέπει να αποκαταστήσει όπου υπάρχουν φθορές σε μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους κ.α., να τα συντηρήσει και να τα αναδείξει έτσι ώστε να είναι επισκέψιμα όλες τις μέρες του χρόνου. Ακόμη θα πρέπει να δημιουργήσει κατάλληλους χώρους όπου θα γίνεται ενημέρωση των επισκεπτών για το τι

πρόκειται να δουν μέσα από κάποια παρουσίαση σε ηλεκτρονικό υπολογιστή, ή μέσω κάποιου ξεναγού.

- **3.3 Τουριστική προβολή της περιοχής:** Η περιοχή όπως διαπιστώσαμε μέσα από την έρευνα δεν προβάλλεται σχεδόν καθόλου στα ΜΜΕ. Η διαφήμιση μιας περιοχής είναι πολύ σημαντική προκειμένου να προωθήσει το υλικό που διαθέτει. Ένας τρόπος είναι η δημιουργία ιστοσελίδας μέσα από την οποία θα προβάλλονται οι τουριστικοί πόροι της περιοχής, οι δραστηριότητες που πιθανόν να μπορεί κάποιος να κάνει καθώς και το που θα μείνει. Ακόμη μέσω της τηλεόρασης θα μπορούσαν να διαφημίσουν κάποια χαρακτηριστικά μέρη της περιοχής αλλά και ορισμένα πολιτιστικά δρώμενα. Τέλος σημαντικό θα ήταν να υπάρχουν τουριστικά φυλλάδια τα οποία θα μοιράζονται σε επισκέπτες – τουρίστες αλλά και στους κατοίκους.
- **3.4 Ανάδειξη και δημιουργία πολιτιστικών δρώμενων:** Η οργάνωση εκδηλώσεων και άλλων δρώμενων αποτελούν πάντα αφορμή για να τα επισκεφτεί κάποιος. Κάποιες δράσεις για βελτίωση αυτών είναι η οργάνωση διάφορων εκθέσεων τέχνης, κάποιων φεστιβάλ κ.α. με την καλύτερη δυνατή οργάνωση και εξυπηρέτηση των επισκεπτών, καθώς και την προώθηση και προβολή της εκδήλωσης.

Άξονας 4: Ενίσχυση της οικονομίας και προώθηση των τοπικών προϊόντων

- **4.1 Ενίσχυση πρωτογενούς τομέα και προώθηση τοπικών προϊόντων:** Ο πρωτογενής τομέας στην περιοχή θα μπορούσε να ενισχυθεί περεταίρω, μέσα από την βελτίωση των διαδικασιών και των μεθόδων που χρησιμοποιούνται σε αυτόν. Ακόμη σημαντικό θα ήταν να υπάρχουν επενδυτικά προγράμματα τα οποία θα παροτρύνουν τους νέους να ασχοληθούν με την γη. Επιπλέον η ενασχόληση με τον πρωτογενή τομέα θα αυξήσει την παραγωγή των προϊόντων (κρόκος, ροδάκινα, μήλα κ.α.) τα οποία αποτελούν σημαντική πηγή εσόδων για την περιοχή καθώς εξάγονται σε Ελλάδα και εξωτερικό.
- **4.2 Ενίσχυση επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό:** Η ενίσχυση των επιχειρήσεων που σχετίζονται με τον τουρισμό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από

την αναβάθμιση του εξοπλισμού της κάθε επιχείρησης, αλλά και από την εκμετάλλευση κάποιων εναλλακτικών μορφών τουρισμού (γαστρονομικός τουρισμός). Επιπλέον είναι σημαντικό αυτές του είδους οι επιχειρήσεις να καταρτίζονται από ειδικό προσωπικό και κυρίως από άτομα που έχουν πλήρης γνώση πάνω στο θέμα του τουρισμού, ώστε να προσφέρουν αναβαθμισμένες υπηρεσίες.

Όλες οι παραπάνω δράσεις θα μπορέσουν να αναβαθμίσουν την περιοχή όχι μόνο τουριστικά αλλά πολύπλευρα, να την καταστήσουν πόλο – έλξης, να αυξήσουν την επισκεψιμότητά της ώστε να γίνει μια ανταγωνιστική ΠΕ σε σχέση με τις υπόλοιπες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο τουρισμός όντας ως βιομηχανία αποτελεί πηγή εσόδων για πολλές χώρες, καθώς είναι ένα φαινόμενο το οποίο επιδρά στον οικονομικό, περιβαλλοντικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα. Οι μορφές που μπορεί να πάρει ποικίλουν ανάλογα με την ζήτηση των επισκεπτών – τουριστών. Τα τελευταία χρόνια όμως οι ενναλακτικές μορφές τουρισμού είναι αυτές που έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται ραγδαία και να «κερδίζουν» όλο και περισσότερους ανταποκριτές.

Ακόμη ο τουρισμός προσπαθεί να συνδεθεί με το φαινόμενο της βιωσιμότητας καθώς προσπαθεί να επιτύχει μια ισόρροπη ανάπτυξη προστατεύοντας με τον τρόπο αυτό το περιβάλλον. Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια σχετικά νέα μορφή η οποία βασίζεται σε κάποιες αρχές που πρέπει να τηρούνται και που ήρθαν στο προσκήνιο πριν λίγες δεκαετίες.

Όσον αφορά την τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής είναι πολύ σημαντική καθώς με τον τρόπο αυτό αυξάνονται ή επηρεάζονται οι οικονομικοί δείκτες της, ενώ ταυτόχρονα επιδρά και στην περιφερειακή ανάπτυξη. Ο τουρισμός ως γνωστών αναπτύσσεται κυρίως στις νησιωτικές περιοχές, μπορεί όμως να αναπτυχθεί και σε ηπειρωτικές περιοχές, όπως είναι και η Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης.

Στον ελλαδικό χώρο όπως αναφέρθηκε ο τουρισμός αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων και για τον λόγο αυτό γίνονται συνεχώς προσπάθειες ώστε να βελτιωθεί και να αναπτυχθεί στο έπακρο. Μέσα από την εκπόνηση ενός Σχεδίου Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης μπορεί να το πετύχει. Παρ' όλο αυτά όμως στην χώρα μας έως τώρα δεν έχει εγκριθεί ή εκπονηθεί κάποιο τέτοιο σχέδιο, παρά μόνο κάποιες μελέτες τουριστικής ανάπτυξης που έχουν ως στόχο την βιωσιμότητα.

Στην περίπτωση της παρούσας εργασίας περιοχή μελέτης ήταν η Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης, η οποία είναι μια ορεινή περιοχή, με έντονο ανάγλυφο και πλούσιο φυσικό απόθεμα. Ακόμη είναι άριστα συνδεδεμένη με τις μεταφορικές υποδομές της χώρας και διαθέτει τεχνικές και κοινωνικές υποδομές. Επιπλέον αποτελείται από πληθώρα πολιτιστικών και φυσικών πόρων που αν τα αξιοποιήσει σωστά θα την καταστήσουν σημαντικό τουριστικό προορισμό στο μέλλον.

Η Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης όπως και ολόκληρη η χώρα τα τελευταία χρόνια έχει επηρεαστεί από την οικονομική κρίση και αντιμετωπίζει ορισμένα προβλήματα. Τα προβλήματα αυτά μπορούν να αντιμετωπιστούν καθώς διαθέτει πολλά πλεονεκτήματα και ευκαιρίες τις οποίες αν τις εκμεταλλευτεί όπως πρέπει θα απαλλαγεί από αυτά.

Όσον αφορά την έρευνα πεδίου η οποία έλαβε χώρα στην περιοχή και αφορούσε κατοίκους, επιχειρηματίες και φορείς προέκυψε ότι ο τουρισμός είναι πολύ σημαντικός για την περιοχή, ωστόσο υπάρχουν ορισμένοι παράγοντες που εμποδίζουν την ανάπτυξη του όπως είναι η μη σωστή αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει η περιοχή και αμέσως μετά η ατμοσφαιρική ρύπανση εξαιτίας των εργοστασίων της ΔΕΗ. Ακόμη τόνισαν την σημαντικότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμών στην περιοχή όπως είναι ο ορεινός τουρισμός και ο αγροτουρισμός, τα οποία απαιτούν κατάλληλες δράσεις για την επίτευξη τους. Για τον λόγο αυτό προτείνονται να γίνουν μια σειρά από δράσεις οι οποίες θα βασίζονται σε άξονες που θα αφορούν όχι μόνο τον τομέα του τουρισμού αλλά όλους τους τομείς και θα καταστήσουν την περιοχή πιο φιλόξενη και πιο ενδιαφέρουσα.

Οι απαντήσεις που δόθηκαν στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στην αρχή είναι οι εξής:

- Η περιοχή είναι πλούσια σε φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους με πιο σημαντικούς, την λίμνη Πολυφύτου, το γεωπάрко Μπουχάρια – Νοχτάρια, το πολιτιστικό της απόθεμα κ.α.
- Η περιοχή θα πρέπει να προβεί σε ορισμένες δράσεις που θα μπορέσει να αναδείξει και να προβάλλει τον τουρισμό της. Οι δράσεις αυτές είναι η εκπόνηση ενός σχεδίου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, η αξιοποίηση και συντήρηση του φυσικού και πολιτιστικούς της αποθέματος και η διαφήμιση της περιοχής.
- Η περιοχή έχει όλους τους πόρους για να αναπτύξει εναλλακτικές κυρίως μορφές τουρισμού όπως είναι ο ορεινός τουρισμός, ο αγροτουρισμός, ο γαστρονομικός τουρισμός, ο αθλητικός τουρισμός, ο πολιτιστικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός και ο συνεδριακός τουρισμός.

Συνοψίζοντας συμπεραίνουμε ότι προϋπόθεση για την εφαρμογή όλων των παραπάνω ευθύνη δεν έχει μόνο το κράτος, οι τοπικές και περιφερειακές αρχές, αλλά σημαντική συμβολή έχουν οι κάτοικοι της περιοχής οι οποίοι πρέπει να βοηθούν εθελοντικά ή μη για την ανάδειξη της περιοχής τους η οποία θα είναι και προς όφελος δικό τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

ΔΗΜΟΣ	Δ.Ε.	ΟΙΚΙΣΜΟΙ
1. ΚΟΖΑΝΗΣ	1. ΚΟΖΑΝΗΣ	1. Κοζάνης
		2. Αλωνάκια
		3. Ανθότοπος
		4. Αργίλος
		5. Βατερό
		6. Εξοχή
		7. Καλαμιά
		8. Καρυδίτσα
		9. Κοΐλα
		10. Λευκόβρυση
		11. Λευκοπηγή
		12. Λυγερή
		13. Μεταμόρφωση
		14. Νέα Νικόπολη
		15. Ξηρολίμνη
		16. Οινόη
		17. Πετρανά
		18. Πρωτοχώρι
		19. Πτελέα
		20. Σκήτη
	2. ΑΙΑΝΗΣ	21. Χαραυγή
		22. Αιανή
		23. Αγία Παρασκευή
		24. Κερασιά
		25. Κτένι
		26. Ροδιανή
		27. Ρύμνιο
		28. Χρώμιο
	3. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΥΨΗΛΑΝΤΗ	29. Λιβερά
		30. Μαυροδέσφρι
		31. Ποντοκώμη
	4. ΕΛΙΜΕΙΑΣ	32. Σιδερά
		33. Κρόκος
		34. Αμυγδαλέα
		35. Άνω Κώμη
		36. Καισάρεια
		37. Κάτω Κώμη
		38. Κοντοβούνιο
		39. Μηλέα
		40. Σπάρτο
	5. ΕΛΛΗΣΠΟΝΤΟΥ	41. Άγιος Δημήτριος
		42. Άγιος Χαράλαμπος
		43. Ακρινή
		44. Αυγή
		45. Βοσκοχώρι
		46. Δρέπανο
		47. Καπνοχώρι
		48. Κλείτος

		49. Κουιάδα
		50. Πολύμυλος
		51. Ρυάκιο
		52. Τετράλοφος
2. ΕΟΡΔΑΙΑΣ	6. ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	53. Άγιος Χριστόφορος
		54. Ερμακιά
		55. Καρυοχώρι
		56. Σπηλιά
	7. ΒΕΡΜΙΟΥ	57. Ανατολικό
		58. Κομνηνά
		59. Μεσόβουνο
		60. Πύργοι
	8. ΒΛΑΣΤΗΣ	61. Βλάστη
		62. Αναρράχη
	9. ΜΟΥΡΙΚΙΟΥ	63. Άρδασσα
		64. Κρυόβρυση
		65. Εμπόριο
		66. Μηλοχώρι
		67. Φούφας
	10. ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑΣ	68. Πτολεμαΐδα
		69. Ασβεστόπετρα
		70. Γαλάτεια
		71. Δροσερό
		72. Κόμανος
		73. Μαυροπηγή
		74. Ολυμπιάδα
		75. Περδίκας
		76. Προάστειο
		77. Πτελεώνας
		78. Πεντάβρυσος
3. ΒΟΪΟΥ	11. ΣΙΑΤΙΣΤΑΣ	79. Σιάτιστα
		80. Μικρόκαστρο
		81. Παλαιόκαστρο
	12. ΑΣΚΙΟΥ	82. Καλονέρι
		83. Γαλατινή
		84. Εράτυρα
		85. Νάματα
		86. Πελεκάνος
		87. Σισάνι
	13. ΝΕΑΠΟΛΗΣ	88. Νεάπολη
		89. Αηδονοχώρι
		90. Αλιάκμονας
		91. Αξιόκαστρο
		92. Ασπρούλα
		93. Βελανιδιάς
		94. Δρυόβουνο
		95. Λευκοθέα
		96. Μεσόλογγο
		97. Μολόχα
		98. Πεπονιά
		99. Περιστέρα
		100. Πολύλλακο

		101. Πυλώριο
		102. Σήμαντρο
		103. Σκαλοχώρι
		104. Τραπεζίτσα
		105. Χειμερινό
		106. Χορηγός
	14. ΤΣΟΤΥΛΙΟΥ	107. Τσοτύλι
		108. Αγίασμα
		109. Ανθοχώρι
		110. Αυγερινός
		111. Άγιοι Ανάργυροι
		112. Βουχωρίνα
		113. Βροντή
		114. Δαμασκηνιά
		115. Δάφνη
		116. Διχειμαρρο
		117. Δραγασιά
		118. Ζώνη
		119. Κλεισώρια
		120. Κορυφή
		121. Κριμήνι
		122. Λικνάδες
		123. Λούβρη
		124. Λουκόμι
		125. Μορφή
		126. Ομαλή
		127. Πλακίδα
		128. Πολυκάστανο
		129. Ροδοχώρι
		130. Σταυροδρόμι
		131. Χρυσανγή
	15. ΠΕΝΤΑΛΟΦΟΥ	132. Πεντάλοφος
		133. Αγία Σωτήρα
		134. Βυθός
		135. Δίλοφο
4. ΣΕΡΒΙΩΝ - ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	16. ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ	136. Βελβεντός
		137. Παλαιογράτσανο
		138. Αγία Κυριακή
		139. Καταφύγιο
		140. Πολύφυτο
	17. ΚΑΜΒΟΥΝΙΩΝ	141. Ελάτη
		142. Μικρόβαλτο
		143. Λαζαράδες
		144. Τρανόβαλτο
		145. Φρούριο
	18. ΛΙΒΑΔΕΡΟΥ	146. Λιβαδερό
	19. ΣΕΡΒΙΩΝ	147. Σέρβια
		148. Νέα Λάβα
		149. Αυλαί
		150. Βαθύλακκος
		151. Γούλαι
		152. Αύρα

	153.	Ίμερα
	154.	Καστανιά
	155.	Κρανίδα
	156.	Λεύκα
	157.	Μεσιανή
	158.	Μεταξάς
	159.	Νεράιδα
	160.	Πλατανόρρευμα
	161.	Πολύρραχο
	162.	Προσήλι
	163.	Κουβούκλια
	164.	Ροδίτης
	165.	Τριγωνικό

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Κοζάνης 2014-2019, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Εορδαίας 2014-2019, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Βοΐου 2014-2019, dservionvelventou.gr/, Ιδία επεξεργασία

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ

ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΤΥΠΟΣ ΚΗΡΥΞΗΣ	ΦΕΚ
Ι. Ναός Προφήτη Ηλία	Βελβεντό	Διατηρητέο Βυζαντινό Μνημείο	ΦΕΚ 286/Α/18-8-1930
Ι. Ναός Αγίου Νικολάου	Αιανή	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 279/Β/20-10-1958
Ι. Ναός Ταξιάρχη "Μιχαήλ Αρχιστρατήγου"	Αιανή	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 279/Β/20-10-1958
Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου	Σέρβια	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 36/Β/3-2-1962
Ι. Ναός Αγίου Νικολάου	Βελβεντό	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 36/Β/3-2-1962
Ι. Ναός Αγίων Θεοδώρων	Σέρβια	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 36/Β/3-2-1962
Ι. Ναός Αγίων Αναργύρων	Σέρβια	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 36/Β/3-2-1962
Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου	Σιάτιστα	Αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος	ΦΕΚ 606/Β/3-10-1967
Ι. Ναός Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου	Σιάτιστα	Αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος	ΦΕΚ 606/Β/3-10-1967
Ι. Ναός Αγίου Μηνά	Σιάτιστα	Αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος	ΦΕΚ 606/Β/3-10-1967
Ι. Ναός Προφήτη Ηλία	Σιάτιστα	Αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος	ΦΕΚ 606/Β/3-10-1967
Ι. Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου	Τριγωνικό	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 666/Β/23-9-1970
Ι. Ναός Τιμίου Προδρόμου	Καισάρεια	Χρήζει ειδικής προστασίας	ΦΕΚ 467/Β/25-7-1985

Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου	Βελβεντό	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 1108/Β/15-12-1997
Ιερός Ναός Αγίας Παρασκευής	Βελβεντό	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 1108/Β/15-12-1997
Ιερός Ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου	Βελβεντό	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 1108/Β/15-12-1997
Ιερού Ναού Αγίας Παρασκευής	Κλήμα	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 1108/Β/15-12-1997
Ι. Ναός Αγίου Νικολάου	Βελβεντό	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 1108/Β/15-12-1997
Ι. Ναός Αγίας Παρασκευής	Καλονέρι	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 954/Β/20-11-1991
Ι. Μονή Ιλαρίωνα	Αιανή	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 610/Β/12-7-1995
Ι. Ν. Αγ. Ιωάννου Προδρόμου	Λευκοπηγή	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 757/Β/1-9-1995
Ιερός Ναός Αγίου Αθανασίου	Ρύμνιο	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 756/Β/27-8-1996
Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου	Μεταμόρφωση	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 756/Β/27-8-1996
Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου	Φρούριον	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 756/Β/27-8-1996
Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου	Γούλες	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 756/Β/27-8-1996
Ι. Ναός Κοίμησης Θεοτόκου	Δαφνερόν	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 756/Β/27-8-1996
Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου	Μηλέα	Χρήζει ειδικής προστασίας	ΦΕΚ 756/Β/27-8-1996
Ιερός Ναός Κοίμησης Θεοτόκου	Λαζαράδες	Χρήζει ειδικής προστασίας	ΦΕΚ 765/Β/28-8-1996
Ιερός Ναός Κοίμησης Θεοτόκου	Δίλοφο	Χρήζει ειδικής προστασίας	ΦΕΚ 765/Β/28-8-1996
Μοναστηριακό συγκρότημα Αγίου Αθανασίου	Αιανή	Χρήζει ειδικής προστασίας	ΦΕΚ 904/Β/14-10-1997
Ι. Ναός Αγίας Αναστασίας Φαρμακολύτριας	Αιανή	Χρήζει ειδικής προστασίας	ΦΕΚ 904/Β/14-10-1997
Ιερός Ναός Αγίας Τριάδας	Αιανή	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 904/Β/14-10-1997
Ι. Ναός Αγίου Νέστορα	Αιανή	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 904/Β/14-10-1997
Ι. Ναός Αγ. Ιωάννη Προδρόμου	Αιανή	Χρήζει ειδικής προστασίας	ΦΕΚ 904/Β/14-10-1997
Ιερός Ναός Αγίας Παρασκευής	Αιανή	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 948/Β/22-10-1997
Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας	Βελβεντό	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 1024/Β/20-11-1997
Ι. Ναός Αγίου Μηνά	Βελβεντό	Αρχαίο Μνημείο	ΦΕΚ 1072/Β/4-12-1997
Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου	Πολύλλακο	Χρήζει ειδικής προστασίας	ΦΕΚ 1072/Β/4-12-1997

Ι. Ναός Μεταμόρφωσης	Αγία Σωτήρα	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 1098/Β/12-12- 1997
Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου	Βελβεντό	Ιστορικό Διατηρητέο Μνημείο	ΦΕΚ 1108/Β/15-12- 1997

Πηγή: listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ

ΟΝΟΜΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΦΕΚ
Οικία Βαμβακά	Κοζάνη	ΦΕΚ 312/Α/16-12-1924
Μητροπολιτικό Μέγαρο	Κοζάνη	ΦΕΚ 428/Α/23-10-1937
Οικία Γεραντζοπούλου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 428/Α/23-10-1937
Οικία Πουλκίδου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 428/Α/23-10-1937
Οικία Δούκα Βοϊδομάτη	Σιάτιστα	ΦΕΚ 428/Α/23-10-1937
Οικία Δούκα Τζάτσα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 428/Α/23-10-1937
Οικία Κανατσούλη	Σιάτιστα	ΦΕΚ 428/Α/23-10-1937
Οικία Καραμίχου - Κοβεντάρου	Κοζάνη	ΦΕΚ 428/Α/23-10-1937
Οικία Πάντου Τζώνου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 428/Α/23-10-1937
Αρχοντικό Νικολάου και Δέσπως Μαλιόγκα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 175/Β/26-3-1966
Αρχοντικό Κων/νου Τζουρά	Σιάτιστα	ΦΕΚ 175/Β/26-3-1966
Οικία Αδελφών Τζώνου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 666/Β/23-9-1970
Οικοτροφείο Γυμνασίου	Τσοτύλι	ΦΕΚ 1147/Β/29-9-1973
Οικία Δόλκηρα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 612/Β/30-4-1976
Αρχοντικό Σανούκως	Σιάτιστα	ΦΕΚ 351/Β/10-4-1979
Οικία Αθ. Μέτσιου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Ακ. Κατρανά	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Γ. Μπούρτζου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Γ. Τσιαούση - Ελ. Τζώνου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Γ.Φ. Φίλιου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Δ. Γκερεχτέ	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Δ. Καπνουκάγια	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Δ. Παπανικολάου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Κ. Αλεξίου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Κ. Πάτρωνα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Μ. Τσιάρα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Μπαλογιάννη	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Ν. Κερατζή	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Ν. Λαδά	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Ν. Μουχτάρη	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Ν. Τράχου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Παπανικολάου - Βοϊδομάτη	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Στάθη Αργύρη	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία Φράγκαϊνας - Σαδοπούλου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980
Οικία ιδ. Δ. Πάικου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 853/Β/4-9-1980
Θωμάϊδιο Διδακτήριο	Βλάστη	ΦΕΚ 617/Β/6-10-1981
Οικία ιδ. Μαρίας Γράβα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 128/Β/23-3-1983

Οικία ιδ. Κωνσταντίνου και Ευαγγέλου Γκαγκασούλη	Σιάτιστα	ΦΕΚ 154/Β/7-4-1983
Οικία Α. και Ι. Νάκου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 154/Β/7-4-1983
Οικία ιδ. Κων/νου Τσάγκα	Βλάστη	ΦΕΚ 162/Β/7-4-1983
Δημοτικό Σχολείο	Καταφύγιο	ΦΕΚ 221/Β/24-4-1985
Οικία ιδ. Χαρίση Καρανίτσου και Ζήκου	Εράτυρα	ΦΕΚ 551/Β/19-9-1985
Οικία ιδ. Ζήση Μπαρτζόκα	Εράτυρα	ΦΕΚ 563/Β/23-9-1985
Οικία Δημητρίου Χατζηγιάννη	Εράτυρα	ΦΕΚ 561/Β/23-9-1985
Αρχοντικό Λαζαρίδη	Εράτυρα	ΦΕΚ 47/Β/19-2-1986
Σταθμός Γεωργικής Ερευνας	Πτολεμαΐδα	ΦΕΚ 67/Β/21-2-1986
Δρίκειο Κληροδότημα	Κοζάνη	ΦΕΚ 189/Β/17-4-1986
Οικία Θωμά Νούσιου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 610/Β/23-9-1986
Οικία ιδ. Θ. Ι. Τζώνου, Θ. Χ. Τζώνου, Μ. και Α. Τζώνου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 136/Β/18-2-1998
Αρχοντικό Κεραμάρη	Σιάτιστα	ΦΕΚ 88/Β/10-2-1999
Αρχοντικό, ιδ. Μ. Καρακουλάκη και Ι. Μπόντα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 285/Β/31-3-1999
Κτίριο, ιδ. Κ. Μπίντζη και Ξ. Σωτηροπούλου	Φούφας	ΦΕΚ 991/Β/27-5-1999
Κτίριο, ιδ. κληρονόμων Θεοδοσιάδη	Κρίμνη	ΦΕΚ 1351/Β/17-10-2001
Η Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος	Πτολεμαΐδα	ΦΕΚ 1769/Β/15-11-2005
Κτίριο «Αρχοντικό Γάραινας πρώην Κ. Φλιώνη ή Κώτα»	Τσοτύλι	ΦΕΚ 113/ΑΑΠ/28-3-2007
Το «Αρχοντικό Γεράσιμου Μιχαήλ Δώσσα»	Τσοτύλι	ΦΕΚ 506/ΑΑΠ/17-11-2008
Αρχοντικό Ζησόπουλου	Περιστέρα	ΦΕΚ 109/Β/9-3-1987
Υδραγωγείο	Πτολεμαΐδα	ΦΕΚ 139/Β/11-3-1988
Οικία Αφών Πετράκη	Σιάτιστα	ΦΕΚ 693/Β/15-9-1989
Οικία Αφών Σιάπαντα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 693/Β/15-9-1989
Οικία Γ. Μαργαρίτη	Σιάτιστα	ΦΕΚ 693/Β/15-9-1989
Α' Δημοτικό Σχολείο	Σιάτιστα	ΦΕΚ 785/Β/13-12-1990
Β' Δημοτικό Σχολείο	Σιάτιστα	ΦΕΚ 785/Β/13-12-1990
Ελληνικό Παρθεναγωγείο	Σιάτιστα	ΦΕΚ 785/Β/13-12-1990
Τραμπάντζειο Γυμνάσιο	Σιάτιστα	ΦΕΚ 785/Β/13-12-1990
Κτίριο ιδ. Ι. και Τ. Μάρκου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 896/Β/5-11-1991
Αρχοντικό Διντσίου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 954/Β/20-11-1991
Οικία Κων/νου και Ελλης Σώκα	Βελβεντό	ΦΕΚ 706/Β/10-9-1993
Οικία Κώστα Μάρκου	Βελβεντό	ΦΕΚ 493/Β/30-6-1994
Κτίριο Γυμνασίου - Λυκείου	Βελβεντό	ΦΕΚ 515/Β/4-7-1994
Κτίριο Δημ. Σχολείου	Παλαιογράτσανου	ΦΕΚ 515/Β/4-7-1994
Οικία ιδ. Κλ. Θεοδώρου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 629/Β/22-8-1994
Οικία ιδ. Δημ., Χιονίας, Ασπασίας, Ελευθερίας και Οδυσσέως Άγρου	Σέρβια	ΦΕΚ 74/Β/5-2-1996

Οικία ιδ. Ι. Μπαρτζίδα - Χρ. Πλιάτσαρη	Εράτυρα	ΦΕΚ 153/Β/13-3-1996
Οικία "Πέπω"	Εράτυρα	ΦΕΚ 351/Β/16-5-1996
Αρχοντικό Μάρκου Νάτσινα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 375/Β/24-5-1996
Αρχοντικό ιδιοκτησίας Αν. Βέρρου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 375/Β/24-5-1996
Αρχοντικό ιδιοκτησίας Κληρονόμων Χρ. Αϊτζή	Σιάτιστα	ΦΕΚ 375/Β/24-5-1996
Αρχοντικό Αθηνάς Ταχμεντζή - Ζήζουλα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 385/Β/27-5-1996
Κτίριο ιδ. Στέλλας Τσέτση	Βλάστη	ΦΕΚ 616/Β/22-7-1996
Κτίριο ιδιοκτησίας Δημ. Γκίμπα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 847/Β/24-9-1997
Κτίριο ιδιοκτησίας Δημ. Λάγγα	Σιάτιστα	ΦΕΚ 847/Β/24-9-1997
Κτίριο Μητροπολίτου Αγαθάγγελου ιδιοκτησίας Δήμου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 847/Β/24-9-1997
Κτίριο ιδιοκτησίας κληρονόμων Γκιουλέ	Σιάτιστα	ΦΕΚ 847/Β/24-9-1997
Κτίριο ιδιοκτησίας Μηνά Κακουλή	Σιάτιστα	ΦΕΚ 847/Β/24-9-1997
Κτίριο, ιδ. Ι. Παπαγεωργίου	Σιάτιστα	ΦΕΚ 847/Β/24-9-1997

Πηγή: listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI: ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΠΕ ΚΟΖΑΝΗΣ

ΕΙΔΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΠΟΡΟΥ	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ – ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	15
Αρχαιολογικός χώρος – Αιανή	
Αρχαιολογικός χώρος - Πύργοι	
Αρχαιολογικός χώρος Αγίου Ελευθερίου - Δρέπανο	
Αρχαιολογικός χώρος Βασιλορράχης	
Αρχαιολογικός χώρος Παλαιόκαστρο - Βελβεντού	
Αρχαιολογικός χώρος στο "Μπουφάρι" - Απιδέα	
Αρχαιολογικός χώρος Κάστρου - Πύργοι	
Αρχαιολογικός χώρος Κάστρου - Κτένι	
Προϊστορικός οικισμός "Μικρό Νησί" - Ακρινή	
Προϊστορικός συνοικισμός - Σερβίων	
Προϊστορικός οικισμός - Κρεμαστή Κοιλάδος	

Ελληνιστικός οικισμός στο όρος Σκοπός - Κοιλάδα Κοζάνης	
"Βασιλορράχη" – Γρατσίνου	
"Κάστρο Καισαριάς" - Παληόκαστρο	
Κάστρο – Βελβεντό	
ΜΝΗΜΕΙΑ	6
Βασιλική των Κατηχουμένων - Σέρβια	
Τείχη - Σέρβια	
Πύργος - Σέρβια	
Γέφυρα - Ανθοχώρι	
Πέτρινο γεφύρι - Μορφή	
Πέτρινα γεφύρια - Πύργοι	
ΜΟΥΣΕΙΑ - ΣΥΛΛΟΓΕΣ	21
Ιστορικό Λαογραφικό Μουσείο – Κοζάνη	
Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα – Χρώμιο	
Αρχαιολογικό Μουσείο – Αιανή	
Μουσείο Σύγχρονης Τοπικής Ιστορίας – Κοζάνη	
Αρχαιολογικό Μουσείο – Κοζάνη	
Παλαιοντολογικό Ιστορικό Μουσείο – Πτολεμαΐδα	
Λαογραφικό Μουσείο – Εράτυρα	
Παλαιοντολογικό Μουσείο – Σιάτιστα	
Εκκλησιαστικό Μουσείο – Σιάτιστα	
Λαογραφικό Μουσείο – Αυγερινός	
Βοτανικό Μουσείο – Σιάτιστα	
Λαογραφική – Αρχαιολογική Συλλογή – Ροδιανή	
Λαογραφική – Αρχαιολογική Συλλογή – Βελβεντό	
Λαογραφική – Αρχαιολογική Συλλογή – Καισάρεια	
Λαογραφική – Αρχαιολογική Συλλογή – Εμπόριο	
Λαογραφική – Αρχαιολογική Συλλογή – Περδίκκας	
Λαογραφική – Αρχαιολογική Συλλογή – Δίλοφο	
Λαογραφική – Αρχαιολογική Συλλογή – Σκαλοχώρι	

Λαογραφική – Αρχαιολογική Συλλογή – Κριμίνη	
Λαογραφική – Αρχαιολογική Συλλογή – Αναρράχη	
Λαογραφική – Αρχαιολογική Συλλογή - Σέρβια	
ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ – ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ (Ιστορικού ενδιαφέροντος)	50
Βλέπε Παράρτημα II – Υποκεφάλαιο 5.1.2.3	
ΔΙΑΤΗΡΗΤΕΑ ΚΤΙΡΙΑ	88
Βλέπε Παράρτημα III – Υποκεφάλαιο 5.1.2.4	

Πηγή: listedmonuments.culture.gr, 15/04/2019, visitwestmacedonia.gr/, 20/3/2019

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ**ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ****ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ****Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής
Ανάπτυξης****ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ**

Το παρόν ερωτηματολόγιο έρευνας διανέμεται στα πλαίσια της Διπλωματικής μου εργασίας με θέμα « Σχέδιο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας Κοζάνης», απευθύνεται σε κατοίκους, επιχειρηματίες και φορείς της περιοχής και είναι ανώνυμο. Οι απαντήσεις θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για τον σκοπό της παρούσας εργασίας.

Για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου χρησιμοποιείτε το σύμβολο “✓”

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την βοήθεια σας

Καραμανίδου Αναστασία

Α': ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. Φύλο:

Ανδρας		Γυναίκα	
--------	--	---------	--

2. Ηλικία:

18-29	30-49	50- 69	70 +

3. Επίπεδο εκπαίδευσης:

Δημοτικό	
Γυμνάσιο	
Λύκειο	
ΙΕΚ	
Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (ΑΕΙ)/ Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (ΤΕΙ)	
Μεταπτυχιακές σπουδές	
Διδακτορικό	
Άλλο... (προσδιορίστε)	

4. Επάγγελμα:

Δημόσιος υπάλληλος	
Ιδιωτικός υπάλληλος	
Ελεύθερος επαγγελματίας	
Οικιακά	
Συνταξιούχος	
Φοιτητής	
Άνεργος	
Άλλο... (προσδιορίστε)	

5. Πόσα χρόνια μένετε στην Περιφερειακή Ενότητα Κοζάνης;

< 1 χρόνο	1-7 χρόνια	8-14 χρόνια	>15 χρόνια

Β': ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ Π.Ε.

6. Πόσο σημαντική είναι η τουριστική δραστηριότητα για την περιοχή;

Καθόλου σημαντική	
Λίγο σημαντική	
Μέτρια	
Πολύ σημαντική	
Πάρα πολύ σημαντική	

7. Ποιοι είναι οι παράγοντες που προσελκύουν τουρίστες στην Π.Ε. Κοζάνης;
(Καθόλου = 1, Λίγο = 2, Μέτρια = 3, Πολύ = 4, Πάρα πολύ = 5)

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Γεωγραφική θέση					
Το φυσικό περιβάλλον					
Η παραγωγή προϊόντων που αποτελούν είδος πολυτελείας στη γαστρονομία					
Ποιότητα υποδομών					
Πλούσιοι πολιτιστικοί πόροι και αρχαιολογικοί χώροι					
Πληθώρα πολιτιστικών εκδηλώσεων ή γεγονότων					
Το χαμηλό κόστος διακοπών					
Η φιλοξενία των ντόπιων κατοίκων					
Η ιστορία της περιοχής					
Άλλο... (προσδιορίστε)					

8. Ποιοι από τους παρακάτω παράγοντες εμποδίζουν την ανάπτυξη του τουρισμού στην Π.Ε. Κοζάνης; (Καθόλου = 1, Λίγο = 2, Μέτρια = 3, Πολύ = 4, Πάρα πολύ = 5)

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Η προσβασιμότητα					
Η έλλειψη πολυτελών ξενοδοχειακών υποδομών					
Η μέτρια ποιότητα των υπαρχόντων ξενοδοχείων					
Η έλλειψη διαφήμισης της περιοχής					
Η ατμοσφαιρική ρύπανση (εξαιτίας της ΔΕΗ)					
Ποιότητα υποδομών					
Μη σωστή αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει η περιοχή για τον τουρισμό					
Άλλο... (προσδιορίστε)					

9. Ποιες από τις παρακάτω υποδομές διαθέτει η περιοχή για τον τουρισμό για την εξυπηρέτηση και την διασκέδαση των επισκεπτών. (Καθόλου = 1, Λίγο = 2, Μέτρια = 3, Πολύ = 4, Πάρα πολύ = 5)

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Ξενοδοχειακές μονάδες					
Παραδοσιακοί ξενώνες					
Αθλητικές εγκαταστάσεις					
Καφετέριες					
Συνεδριακοί χώροι					
Μονοπάτια περιπάτου/ ορειβασίας					
Κέντρα πληροφόρησης τουριστών					
Αθλητικές εγκαταστάσεις νερού (για την Λίμνη Πολυφύτου)					
Κατασκηνώσεις					
Άλλο... (προσδιορίστε)					

10. Πως κρίνετε την παροχή υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις; (Κακή = 1, Μέτρια = 2, Σχετικά καλή = 3, Καλή = 4, Άριστη = 5)

Παροχή υπηρεσιών από..	Κακή	Μέτρια	Σχετικά καλή	Καλή	Άριστη
Ξενοδοχεία – καταλύματα					
Μονάδες εστίασης (εστιατόρια κτλ.)					
Μεταφορικά μέσα (αεροδρόμια, ΚΤΕΛ, κτλ.)					
Τουριστικά γραφεία – πρακτορεία					

Γ': ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΤΗΣ Π.Ε.

11. Ποιες μορφές τουρισμού μπορούν να αναπτυχθούν με επιτυχία στην περιοχή; (Καθόλου = 1, Λίγο = 2, Μέτρια = 3, Πολύ = 4, Πάρα πολύ = 5)

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Φυσιολατρικός – θρησκευτικός τουρισμός					
Αγροτουρισμός					
Πολιτιστικός τουρισμός					
Γαστρονομικός τουρισμός					
Ορεινός τουρισμός					
Εκπαιδευτικός τουρισμός					
Αθλητικός τουρισμός					
Ιαματικός τουρισμός					
Αρχιτεκτονικός τουρισμός					
Άλλο (προσδιορίστε)					

12. Ποιες είναι οι κατάλληλες δράσεις για τη δημιουργία ενός σχεδίου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στην περιοχή; (Καθόλου = 1, Λίγο = 2, Μέτρια = 3, Πολύ = 4, Πάρα πολύ = 5)

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Αναβάθμιση συγκοινωνιακών υποδομών					
Η διαφήμιση της περιοχής σε επιλεγμένες ομάδες-στόχους					
Η συντήρηση και η σωστή αξιοποίηση των αξιοθέατων της περιοχής					
Δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων φιλικών προς το περιβάλλον					
Ανάπτυξη τουριστικών υποδομών για ορειβασία, ψάρεμα, ποδηλασία κτλ.					
Κατάλληλη αναβάθμιση των καταλυμάτων					

Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (π.χ ατμοσφαιρική ρύπανση από την ΔΕΗ κ.λ.π)					
Άλλο... (προσδιορίστε)					

13. Ποιοι παράγοντες πιστεύετε ότι βοηθούν περισσότερο στην ανάπτυξη του τουρισμού;
(Καθόλου = 1, Λίγο = 2, Μέτρια = 3, Πολύ = 4, Πάρα πολύ = 5)

	Καθόλου	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα πολύ
Κράτος					
Περιφέρεια					
Τοπική Αυτοδιοίκηση					
Ιδιωτικός Τομέας					
Εθελοντικές Οργανώσεις					
Ομάδες Πολιτών					
Άλλο... (προσδιορίστε)					

14. Με ποιον τρόπο θεωρείτε ότι ο σημαντικότερος (κατά την άποψη σας) παράγοντας της προηγούμενης ερώτησης μπορεί να βοηθήσει σε μεγαλύτερο βαθμό στην ανάπτυξη του τουρισμού;

.....

15. Θα θέλατε να συνεισφέρετε σε κάποιο πρόγραμμα βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης για τη δημιουργία ενός ισχυρού τουριστικού προφίλ της περιοχής σας;

ΝΑΙ		ΟΧΙ	
-----	--	-----	--

16. Εάν ΝΑΙ, με ποιον τρόπο;

Οικονομική συνεισφορά	
Συμμετοχή σε δραστηριότητες	
Άλλο... (προσδιορίστε)	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI: ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Εικόνα Ι: Ιερός Ναός Αγίων Θεοδώρων στα Σέρβια



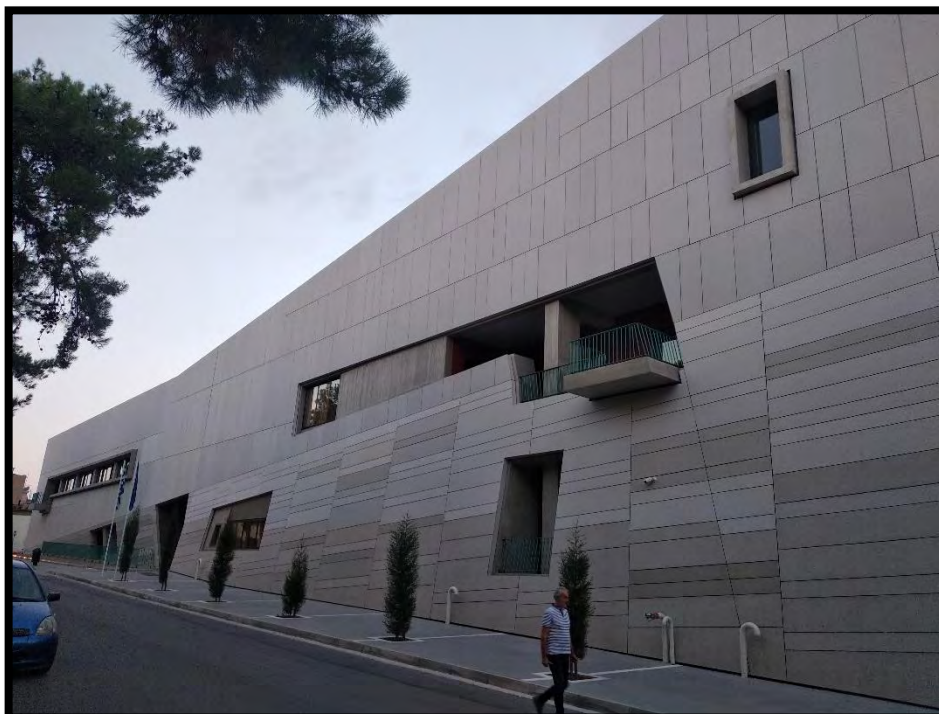
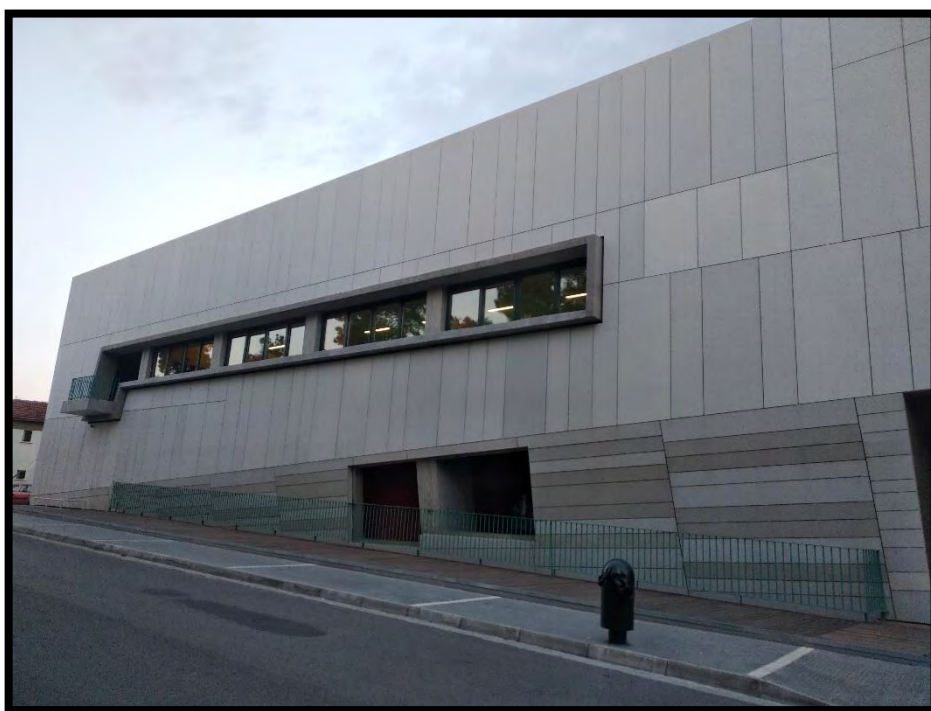
Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα II: Ιερός Ναός Αγίου Αθανασίου στην Εράτυνα



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα III: Κοβεντάρειος Δημοτική Βιβλιοθήκη Κοζάνης



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα IV: Μανούσεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σιάτιστας



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα V: Δημοτική Βιβλιοθήκη Πτολεμαΐδας



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα VI: Υδραγωγείο Πτολεμαΐδας



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα VII: Είσοδος αργοντικού Πούλκως στην Σιάτιστα



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα VIII: Θωμάϊδιο Διδακτήριο Βλάστης



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

Εικόνα IX: Τραμπάντζειο Γυμνάσιο Σιάτιστας



Πηγή: Προσωπικό αρχείο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Gee Y. Chuck, Makens C. James, Choy J. L. Dexter, (2001), *Τουριστική & ταξιδιωτική βιομηχανία*, 3^η έκδοση, Αθήνα, Εκδόσεις Ελλήν,

Lickorich G. Leonard – Jenkins L. Carson, (2004), *Μια εισαγωγή τον τουρισμό*, 1^η έκδοση, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική ΑΕ

Page J. Stephen, (2006), *Εισαγωγή στον τουρισμό το τουριστικό μάνατζμεντ στον 21^ο αιώνα*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Ανδριώτης Δρ. Κωνσταντίνος, (2005), *Τουριστική ανάπτυξη & σχεδιασμός*, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε.

ANKO, Αναπτυξιακή Δυτικής Μακεδονίας Α.Ε., (2016), *Τοπικό πρόγραμμα Κοζάνης – Γρεβενών*, Φάκελος Α': Προετοιμασία τοπικού προγράμματος, διαθέσιμο και στο <URL: http://www.ankoleader.gr/images/leader/documents/1h_dimosia_prokirixi/Fakelos_A_a_namorfosi.pdf>, [τελευταία πρόσβαση 5/08/2019]

Δάρδας Ν. Αναστασίου, (2002), *Η Παναγία του Μικρόκαστρου και τα άλλα μοναστήρια του Νομού Κοζάνης*, Μικρόκαστρο, Έκδοση Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Κοζάνης

Δήμος Βοΐου, *Επιχειρησιακό πρόγραμμα 2014-2019 Δήμου Βοΐου, Α φάση Στρατηγικού σχεδιασμού & Διαβούλευσης*

Δήμος Εορδαίας, (2016), *Επιχειρησιακό πρόγραμμα 2016-2019, Α μέρος, Στρατηγικός σχεδιασμός*, Εκδόσεις Γραφείο προγραμματισμού, Πτολεμαΐδα

Δήμος Κοζάνης, (2015), *Στρατηγικός σχεδιασμός Δήμου Κοζάνης 2014-2019*, Κοζάνη

Εμβλωτής Α., Κατσή Α., Σιδερίδης Γ., (2006), *Στατιστική μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Ιωάννινα, διαθέσιμο και στο <URL: msc.actuar.aegean.gr/notes/Embalotis%20et%20al_%20Stat_Notes.pdf>, [τελευταία πρόσβαση 15/07/2019]

Καλογερόπουλος Νίκος, (2004), *Κοζάνη και Γρεβενά ο χώρος και οι άνθρωποι, Θεσσαλονίκη*, Εκδόσεις Επιστημονικών βιβλίων και περιοδικών

Κοκκώσης Χάρης, Τσάρτας Πάρις, (2001), *Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική

Κοκκώσης Χάρης, Τσάρτας Πάρις, Γκρίμπα Ελευθερία, (2011), *Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού ζήτηση και προσφορά νέων προϊόντων τουρισμού*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική

Νομαρχία Κοζάνης, (1994), *Νομός Κοζάνης*, Τουριστικός οδηγός

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση (Ν.Α.) Κοζάνης, (2010), *Χωροταξικός σχεδιασμός του ολοκληρωμένου κέντρου μηχανοκίνητου αθλητισμού και εναλλακτικών μορφών ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή των ορυχείων της ΔΕΗ*, ΑΝΚΟ Αναπτυξιακή Δυτικής Μακεδονίας Α.Ε, διαθέσιμο και στο <URL: <https://pta.pdm.gr/studies/chrotaksikos-schediasmos-tou-olokliromenou-kentrou-michanokinitou-athlitismou-kai-enallaktikon-morfon-anaptyksis-stin-efryteri-periochi-ton-orycheion-tis-dei/>>, [τελευταία πρόσβαση 18/2/2019]

Περιφέρεια Αττικής, (2015), *Πενταετές επιχειρησιακό πρόγραμμα 2014-2019 Α' φάση στρατηγικός σχεδιασμός*, Αθήνα, Διεύθυνση Αναπτυξιακού Προγραμματισμού, διαθέσιμο και στο <URL: http://www.patt.gov.gr/site/big_files/161010_stratigikos_sxediasmos.pdf >, [τελευταία πρόσβαση 10/07/2019]

ΠΕΣΔΑ Δυτικής Μακεδονίας, (2016), *Γενικά χαρακτηριστικά Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας*, Β' τεύχος

ΠΕΣΔΑ Δυτικής Μακεδονίας, (2016), *Σχέδιο αστικών στερεών αποβλήτων (ΑΣΑ)*, Γ1' τεύχος

Σαριαννίδης Ν., Κοντέας Γ., (2016), *Εισαγωγή στη στατιστική*, Θεσσαλονίκη

Σιαμπανόπουλος Κ. Ευαγ., (1993), *Ο Νομός Κοζάνης στο χώρο και στο χρόνο, φύση – ιστορία – παράδοση*, Κοζάνη, Εκδόσεις Σύνδεσμος γραμμάτων και τεχνών Ν. Κοζάνης

Σιαμπανόπουλος Κ. Ευαγ., (2003), *Το ιστορικό – λαογραφικό και φυσικής ιστορίας μουσείο της Κοζάνης και το μουσείο Μακεδονικού Αγώνα στο Μπούρινο*, Κοζάνη, 2^η βελτιωμένη έκδοση, Εκδόσεις Σύνδεσμος γραμμάτων και τεχνών Ν. Κοζάνης

Στεφάνου Τρύφωνας, (2006), *Η Εορδαία στην ιστορική της πορεία*, Κοζάνη, Εκδόσεις Ταρπάνη

Τσάντας Ν., Μουσιάδης Χ., Μπαγιάτης Ν., Χατζηπαντελής Θ., (1999), *Ανάλυση δεδομένων με τη βοήθεια στατιστικών πακέτων*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις ΖΗΤΗ

Τσάρτας Α. Πάρις, (2010), *Ελληνική τουριστική ανάπτυξη χαρακτηριστικά, διερευνήσεις, προτάσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική

ΥΠΕΚΑ, (2015), *Αξιολόγηση Αναθεώρηση & Εξειδίκευση του ΠΠΧΣΑΑ Δυτικής Μακεδονίας, Πρόταση αναθεώρησης – εξειδίκευσης του θεσμοθετημένου Περιφερειακού Πλαισίου Φάση Β' - Στάδιο Β1*, Διεύθυνση Χωροταξίας του ΥΠΕΚΑ, διαθέσιμο και στο <URL:<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=lqQgJwkWLMc%3D&tabid=232&language=el-GR>>, [τελευταία πρόσβαση 8/2/2019]

ΥΠΕΚΑ, (2015), *Μελέτη Αξιολόγησης Αναθεώρησης & Εξειδίκευσης του ΠΠΧΣΑΑ Δυτικής Μακεδονίας, Εισηγητική έκθεση – Σχέδιο Υπουργικής Απόφασης, Φάση Β' - Στάδιο Β1*, Διεύθυνση Χωροταξίας του ΥΠΕΚΑ, διαθέσιμο και στο <URL:<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=1yCDu9ZH%2FNw%3D&tabid=232&language=el-GR>>, [τελευταία πρόσβαση 20/1/2019]

Υπουργείο Τουρισμού, (2003), *Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης Περιφέρειας Αττικής οριστική έκθεση Α' φάσης*, Αθήνα, Υπουργείο Ανάπτυξης Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, διαθέσιμο και στο <URL: <http://www.mintour.gov.gr/Statistics/meletes> >, [τελευταία πρόσβαση 10/07/2019]

Υπουργείο Τουρισμού, (2003), *Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης Περιφέρειας Αττικής οριστική έκθεση Β' (τελικής) φάσης προτάσεις για την στρατηγική τουριστικής ανάπτυξης*, Αθήνα, Υπουργείο Ανάπτυξης Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, διαθέσιμο και στο <URL: <http://www.mintour.gov.gr/Statistics/meletes> >, [τελευταία πρόσβαση 10/07/2019]

Υπουργείο Τουρισμού, (2003), *Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης Περιφέρειας Αττικής περίληψη*, Αθήνα, Υπουργείο Ανάπτυξης Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, διαθέσιμο και στο <URL: <http://www.mintour.gov.gr/Statistics/meletes> >, [τελευταία πρόσβαση 10/07/2019]

Ξενόγλωσση

Burkart A. J. and Medlik S., (1981), *Tourism: Past, Present and Future*, London, Heinemann

Fennell David, (2003), *Ecotourism*, 2nd edition, New York, Routledge

Gunn A. Clare with Turgut Var, (2002), *Tourism planning, basics, concepts, cases*, 4th edition, New York, Taylor & Francis

Kothari C.R., (2004), *Research methodology methods and techniques*, 2nd revised edition, New Delhi, New Age International Publishers

McCool Stephen F., Bosak Keith, (2016), *Reframing sustainable tourism*, 1st edition, New York, Springer

Νομικά κείμενα

ΦΕΚ 3852/2010

ΦΕΚ 374/Δ/5-51987

ΦΕΚ 312/Α/16-12-1924

ΦΕΚ 398/Α/6-11-1926

ΦΕΚ 286/Α/18-8-1930

ΦΕΚ 428/Α/23-10-1937

ΦΕΚ 76/Β/23-4-1951

ΦΕΚ 279/Β/20-10-1958

ΦΕΚ 36/Β/3-2-1962

ΦΕΚ 175/Β/26-3-1966

ΦΕΚ 606/Β/3-10-1967

ΦΕΚ 666/Β/23-9-1970

ΦΕΚ 856/Β/25-7-1973

ΦΕΚ 1147/Β/29-9-1973

ΦΕΚ 612/Β/30-4-1976

ΦΕΚ 351/Β/10-4-1979

ΦΕΚ 281/Β/20-3-1980

ΦΕΚ 802/Β/25-8-1980

ΦΕΚ 853/Β/4-9-1980

ΦΕΚ 617/Β/6-10-1981

ΦΕΚ 128/Β/23-3-1983

ΦΕΚ 154/Β/7-4-1983

ΦΕΚ 162/Β/7-4-1983

ΦΕΚ 352/Β/22-6-1983

ΦΕΚ 221/Β/24-4-1985

ΦΕΚ 335/Β/31-5-1985

ΦΕΚ 467/Β/25-7-1985

ΦΕΚ 551/Β/19-9-1985

ΦΕΚ 563/Β/23-9-1985

ΦΕΚ 561/Β/23-9-1985

ΦΕΚ 47/Β/19-2-1986

ΦΕΚ 67/Β/21-2-1986

ΦΕΚ 189/Β/17-4-1986

ΦΕΚ 610/Β/23-9-1986

ΦΕΚ 109/Β/9-3-1987

ΦΕΚ 374/Δ/5-5-1987

ΦΕΚ 139/Β/11-3-1988

ΦΕΚ 693/Β/15-9-1989

ΦΕΚ 785/Β/13-12-1990

ΦΕΚ 896/Β/5-11-1991

ΦΕΚ 954/Β/20-11-1991

ΦΕΚ 706/Β/10-9-1993

ΦΕΚ 493/Β/30-6-1994

ΦΕΚ 515/Β/4-7-1994

ΦΕΚ 629/Β/22-8-1994

ΦΕΚ 610/Β/12-7-1995

ΦΕΚ 757/Β/1-9-1995

ΦΕΚ 30/Β/19-1-96

ΦΕΚ 74/Β/5-2-1996

ΦΕΚ 153/Β/13-3-1996

ΦΕΚ 351/Β/16-5-1996

ΦΕΚ 375/Β/24-5-1996

ΦΕΚ 385/Β/27-5-1996

ΦΕΚ 616/Β/22-7-1996

ΦΕΚ 756/Β/27-8-1996

ΦΕΚ 847/Β/24-9-1997

ΦΕΚ 904/Β/14-10-1997

ΦΕΚ 948/Β/22-10-1997

ΦΕΚ 1024/Β/20-11-1997

ΦΕΚ 1072/Β/4-12-1997

ΦΕΚ 1098/Β/12-12-1997

ΦΕΚ 1108/Β/15-12-1997

ΦΕΚ 136/Β/18-2-1998

ΦΕΚ 88/Β/10-2-1999

ΦΕΚ 285/Β/31-3-1999

ΦΕΚ 991/Β/27-5-1999

ΦΕΚ 1351/Β/17-10-2001

ΦΕΚ 1472 Β/09.10.2003

ΦΕΚ 1769/Β/15-11-2005

ΦΕΚ 113/ΑΑΠ/28-3-2007

ΦΕΚ 128 Α/03.07.2008

ΦΕΚ 506/ΑΑΠ/17-11-2008

Διαδικτυακοί τόποι

Cineolymption.gr, διαθέσιμο στο <URL: https://cineolymption.gr/?page_id=52 >, [τελευταία πρόσβαση 15/03/2019]

Flisvos marina, διαθέσιμο στο <URL: <http://www.flisvosmarina.com/el-gr/> >, [τελευταία πρόσβαση 20/08/2019]

Greek marinas association, διαθέσιμο στο <URL: <https://greek-marinas.gr/el/marinas/vouliagmeni-marina/> >, [τελευταία πρόσβαση 20/08/2019]

INSETE διαθέσιμο στο <URL: <http://www.insete.gr/el-gr/>>, [τελευταία πρόσβαση 30/03/2019]

Museum finger. Gr, διαθέσιμο στο <URL: <https://museumfinder.gr/item/palaiontologiko-moyseio-siatistas/>>, [τελευταία πρόσβαση 3/05/2019]

Museum finger. Gr, διαθέσιμο στο <URL: <https://museumfinder.gr/item/laografiko-moyseio-aygerinoy-kozanis/>>, [τελευταία πρόσβαση 5/05/2019]

Ανοικτά γεωγραφικά δεδομένα και υπηρεσίες για την Ελλάδα, διαθέσιμο στο <URL: <http://geodata.gov.gr/>>, [τελευταία πρόσβαση 13/08/2019]

Αττική Οδός, διαθέσιμο στο <URL: <https://www.aodos.gr/>>, [τελευταία πρόσβαση 20/08/2019]

ΔΕΗ, διαθέσιμο στο <URL: <https://www.dei.gr/el/oruxeia/ptolemaida-amuntaio>>, [τελευταία πρόσβαση 28/12/2018]

Δήμος Σερβίων – Βελβεντού διαθέσιμο στο <URL: <http://dservionvelventou.gr/leader/?place=to-farangi-ton-servion>>, [τελευταία πρόσβαση 28/07/2019]

Δήμος Σερβίων – Βελβεντού διαθέσιμο στο <URL: <http://dservionvelventou.gr/leader/?place=o-katarraktis-skepasmeno>>, [τελευταία πρόσβαση 31/07/2019]

Δήμος Σερβίων – Βελβεντού διαθέσιμο στο <URL: <http://dservionvelventou.gr/leader/?place=ta-kastra-servion>>, [τελευταία πρόσβαση 10/07/2019]

Δήμος Σερβίων – Βελβεντού διαθέσιμο στο <URL: http://dservionvelventou.gr/leader/?page_id=663>, [τελευταία πρόσβαση 12/04/2019]

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σιάτιστας διαθέσιμο στο <URL: <http://www.siatistabibl.gr/oldsite/index.php/viviothikh/history>>, [τελευταία πρόσβαση 15/03/2019]

Διαρκής κατάλογος των κηρυγμένων αρχαιολογικών χώρων και μνημείων της Ελλάδος, διαθέσιμο στο <URL: <http://listedmonuments.culture.gr>>, [τελευταία πρόσβαση 15/04/2019]

Διαχείριση Απορριμμάτων Δυτικής Μακεδονίας Α.Ε. (ΔΙΑΔΥΜΑ), ΠΕΣΔΑ, διαθέσιμο στο <URL: <http://www.diadyma.gr/index.html>>, [τελευταία πρόσβαση 15/02/2019]

Εθνικός φορέας διοργάνωσης εκθέσεων, συνεδρίων & πολιτιστικών εκδηλώσεων, διαθέσιμο στο <URL: https://www.helexpo.gr/el/athens_maroussi_home >, [τελευταία πρόσβαση 20/08/2019]

Ελληνική Στατιστική Αρχή, διαθέσιμο στο <URL: <http://www.statistics.gr/>>, [τελευταία πρόσβαση 1/04/2019]

Ενωμένη Ρωμιοσύνη, διαθέσιμο στο <URL:<https://enromiosini.gr/optikoakoustiko-yliko/%CE%B9%CE%B5%CF%81%CE%BF%CF%83-%CE%BD%CE%B1%CE%BF%CF%83-%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CE%B7%CE%BD%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%B5%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%BF-%CE%BA%CE%BF%CE%B6%CE%B1/>>, [τελευταία πρόσβαση 8/05/2019]

Εράτυρα Βοΐου Κοζάνης, διαθέσιμο στο <URL: <https://eratyra.gr/ag-georgios/>>, [τελευταία πρόσβαση 20/04/2019]

Εργαστήριο Δημογραφικών και Κοινωνικών Αναλύσεων διαθέσιμο στο <URL:<http://www.e-demographv.gr>>, [τελευταία πρόσβαση 7/12/2018]

Εταιρεία τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας διαθέσιμο στο <URL: <http://www.visitwestmacedonia.gr/el/ethima-panigiria-ekdiloseis-kozanis> >, [τελευταία πρόσβαση 11/07/2019]

Εταιρεία τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας διαθέσιμο στο <URL: <http://www.visitwestmacedonia.gr/el/gastronomia-kozanis> >, [τελευταία πρόσβαση 20/06/2019]

Εταιρεία τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας διαθέσιμο στο <URL: <http://www.visitwestmacedonia.gr/el/kayak-rafting>>, [τελευταία πρόσβαση 16/05/2019]

Εταιρεία τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας διαθέσιμο στο <URL: <http://www.visitwestmacedonia.gr/el/pezoporia-trekking>>, [τελευταία πρόσβαση 15/05/2019]

Εταιρεία τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας διαθέσιμο στο <URL: <http://www.visitwestmacedonia.gr/el/kinigi-psarema>>, [τελευταία πρόσβαση 17/05/2019]

Εταιρεία τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας διαθέσιμο στο <URL: <https://www.visitwestmacedonia.gr/el/politismos-kozanis/arxontika-kozanis>>, [τελευταία πρόσβαση 3/07/2019]

Εταιρεία τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας διαθέσιμο στο <URL: <http://www.visitwestmacedonia.gr/el/politismos-kozanis/mouseia-kozanis>>, [τελευταία πρόσβαση 20/03/2019]

Εταιρεία τουρισμού Δυτικής Μακεδονίας, διαθέσιμο στο <URL: <http://www.visitwestmacedonia.gr/el/politismos-kozanis/ekklisies>>, [τελευταία πρόσβαση 20/04/2019]

Μαρίνα Άλιμου, διαθέσιμο στο <URL: <http://www.alimos-marina.gr/>>, [τελευταία πρόσβαση 20/08/2019]

METKA, διαθέσιμο στο <URL: <https://www.metka.com/el/tomeisdrasthriopoihs/erga/yhs-ilariwna>>, [τελευταία πρόσβαση 7/02/2019]

Μοναστήρια της Ελλάδας, διαθέσιμο στο <URL: <http://www.monastiria.gr/makedonia/nomos-kozanis/iera-moni-panagias-mikrokastrou-siatistas>>, [τελευταία πρόσβαση 14/05/2019]

Περιφερειακό Ταμείο Ανάπτυξης Δυτικής Μακεδονίας, διαθέσιμο στο <URL: <https://pta.pdm.gr/studies/chrotaksikos-schediasmos-tou-olokliromenou-kentrou-michanokinitou-athlitismou-kai-enallaktikon-morfon-anaptyksis-stin-efryteri-periochi-ton-orycheion-tis-dei/>>, [τελευταία πρόσβαση 18/02/2019]

Σας καλωσορίζουμε στο Μικρόβαλτο, διαθέσιμο στο <URL: http://www.mikrovalto.gr/index.php?option=com_content&view=article&catid=52&id=50&Itemid=79>, [τελευταία πρόσβαση, 26/07/2019]

Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ) διαθέσιμο στο <URL: <http://www.ypa.gr/our-airports/kratikos-aerolimenas-kozanhs-filippos-kakzf>> [τελευταία πρόσβαση 26/02/2019]

Υπουργείο Τουρισμού διαθέσιμο στο <URL:<http://www.mintour.gov.gr/>>, [τελευταία πρόσβαση 30/03/2019]

Φιλότης βάση δεδομένων για την ελληνική φύση, διαθέσιμο στο <URL:https://filotis.itia.ntua.gr/biotopes/?category=&geo_code=1%2C3%2C3>, [τελευταία πρόσβαση 30/06/2019]

Χάρτης Ελλάδας, διαθέσιμο στο <URL:<http://www.xarths-ellados.gr>>, [τελευταία πρόσβαση 9/10/2018]